

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİ HUKUK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**VERGİ İNDİRİMLERİ POLİTİKALARININ
KÜRESELLEŞME VE PİYASA EKONOMİSİ
BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ:
TÜRK VERGİ SİSTEMİ ÖRNEĞİ**

Görkem Ali ÖZVEREN

**Danışman
Doç. Dr. Dilek DİLEYİCİ**

İZMİR – 2013

YÜKSEK LİSANS
TEZ/ PROJE ONAY SAYFASI

2009800121

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : Görkem Ali ÖZVEREN
Tez Başlığı : Vergi İndirimleri Politikalarının Küreselleşme ve Piyasa Ekonomisi Bağlamında Değerlendirilmesi; Türk Vergi Sistemi Örneği
Savunma Tarihi : 26.03.2013
Danışmanı : Doç.Dr.Dilek BAŞARAN

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Doç.Dr.Dilek BAŞARAN	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Doç.Dr.Ahmet ÖZEN	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	
Doç.Dr.Mert URAL	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	

Oybirliği)

Oy Çokluğu ( )

Görkem Ali ÖZVEREN tarafından hazırlanmış ve sunulmuş "Vergi İndirimleri Politikalarının Küreselleşme ve Piyasa Ekonomisi Bağlamında Değerlendirilmesi; Türk Vergi Sistemi Örneği" başlıklı Tezi (✓) / Projesi ( ) kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Utku UTKULU
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Vergi İndirimlerinin Küreselleşme ve Piyasa Ekonomisi Bağlamında Değerlendirilmesi: Türk Vergi Sistemi Örneği**” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../...

Görkem Ali ÖZVEREN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Vergi İndirimleri Politikalarının Küreselleşme ve Piyasa Ekonomisi
Bağlamında Değerlendirilmesi: Türk Vergi Sistemi Örneği

Görkem Ali ÖZVEREN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

Mali Hukuk Programı

Arz yönlü iktisat savunucuları vergi indirimlerinin üretimi ve vergi gelirlerini artıracaklarını söylemektedirler. Vergi indirimleri politikasını talep yanlı iktisatın karşılaştığı sorunlara çözüm olarak öneren Amerikalı iktisatçı Laffer, vergi gelirleri ile vergi oranları arasındaki ilişkiyi açıklayan bir grafik çizmiştir. Laffer Eğrisi olarak adlandırılan bu grafik arz yönlü iktisatın en önemli kavramı olmuştur. Bu çalışma ile vergi indirim politikaları ve bu politikaların ülke ekonomileri üzerindeki etkileri açıklanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla öncelikle dünyadaki seçilmiş bazı ülkelerin uyguladıkları vergi indirimleri incelenmiş, ardından Türkiye’de uygulanan vergi indirim politikalarına değinilmiştir. Sonuç olarak görülmüştür ki, vergi indirimleri üretimi ve vergi gelirlerini artırmakta, dolayısıyla ekonomik büyümeyi ve istihdam artışını beraberinde getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Vergi, İndirim, Arz Yönlü İktisat, Laffer Eğrisi.

ABSTRACT

Master's Thesis

**The Evaluation of Tax Cuts Policy in Context of Globalization and
Market Economy: A Sample of Turkish Tax System**

Görkem Ali ÖZVEREN

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Public Finance

Fiscal Law Program

The supporters of Supply-side economics argue that tax reductions will increase production and tax revenues. The American economist Laffer who put forward the tax cut policy as a remedy to the problems the demand-side economics face drew a graph that explains the correlation between the tax income and the tax rates. This graph, known as the Laffer curve has been the most important notion for Supply-side economics.

With this research it's aimed to explain the tax reduction policies and their effects on countries' economies. For this purpose, first of all, the tax cuts some chosen countries in the world have adopted have been examined, and afterwards the tax cut policies applied in Turkey have been emphasized. As a result it's seen that tax reductionist policies increase both production and tax revenues. Therefore, it accompanies the economic growth and the employment increase.

Keywords: Tax, Tax Cuts, Supply-side Economics, Laffer Curve

**VERGİ İNDİRİMLERİ POLİTİKALARININ KÜRESELLEŞME VE
PİYASA EKONOMİSİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ:
TÜRK VERGİ SİSTEMİ ÖRNEĞİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR	x
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

**BİRİNCİ BÖLÜM
ARZ YÖNLÜ İKTİSAT**

1.1. ARZ YÖNLÜ İKTİSAT TEORİSİ	3
1.1.1. Arz Yönlü İktisat: Tanımı, Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	3
1.1.2. Arz Yönlü İktisat'ın Temel İnceleme Alanları	7
1.2. ARZ YÖNLÜ İKTİSADIN MİKRO TEMELLERİ	8
1.3. LAFFER EĞRİSİ	11
1.4. ARZ YÖNLÜ İKTİSAT'IN TEMEL GÖRÜŞLERİ	17

**İKİNCİ BÖLÜM
VERGİ İNDİRİM POLİTİKALARI**

2.1.VERGİ İNDİRİM POLİTİKALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ	23
2.2.VERGİ İNDİRİM POLİTİKALARI VE UYGULAMA SONUÇLARI	24
2.2.1.ABD'de Vergi İndirim Politikaları ve Uygulama Sonuçları	25
2.2.2.İngiltere'de Vergi İndirim Politikaları ve Sonuçları	34

2.2.3. İzlanda’da Vergi İndirim Politikaları	38
2.2.4.Çin’de Vergi İndirim Politikaları	40
2.2.5.Endonezya’da Vergi İndirim Politikaları	42
2.2.6. Düz Oranlı Vergi Sistemi Uygulaması ve Ülkelerin Reform Çalışmaları	44
2.2.6.1. Dünyada Düz Oranlı Vergi Uygulamaları	44
2.2.6.2. Dünyada Düz Oranlı Vergi Uygulamalarının Sonuçları	47
2.3.VERGİ İNDİRİMLERİNİN EKONOMİK ETKİLERİ	53
2.3.1.Vergi İndirimlerinin Emek Arzı Üzerindeki Etkileri	53
2.3.2.Vergi İndirimlerinin Tasarruf Üzerindeki Etkileri	57
2.3.3.Vergi İndirimlerinin Yatırımlar Üzerindeki Etkileri	61
2.3.4.Vergi İndirimlerinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri	63
2.3.5.Vergi İndirimlerinin Vergi Gelirleri ve Bütçe Açıkları Üzerindeki Etkileri	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE VERGİ İNDİRİMLERİ POLİTİKALARININ KÜRESELLEŞME VE PİYASA EKONOMİSİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1.KÜRESELLEŞMENİN VE PİYASA EKONOMİSİNİN VERGİ POLİTİKALARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	68
3.1.1.Ekonomik Küreselleşme	68
3.1.2.Küreselleşme ve Vergi Politikaları	75
3.1.3.Piyasa Ekonomisi ve Vergi Politikaları	77
3.2.TÜRKİYE’DE VERGİ POLİTİKALARI VE VERGİ İNDİRİMİ UYGULAMALARI	81
3.2.1. 1923 – 1950 Dönemi	81
3.2.2. 1950 – 1960 Dönemi	82
3.2.3. 1960 – 1980 Dönemi	83
3.2.4. 1980 – 1989 Dönemi	83
3.2.5. 1989 – 2001 Dönemi	86

3.2.6. 2001 Sonrası Dönem	89
3.3.TÜRKİYE’DE KÜRESELLEŞME SÜRECİNİN VE PİYASA EKONOMİSİNİN VERGİ POLİTİKALARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: GENEL BİR DEĞERLENDİRME	106
3.4.TÜRKİYE İÇİN LAFFER ETKİSİ	113
SONUÇ VE ÖNERİLER	119
KAYNAKÇA	121

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	Araştırma Geliştirme
BM	Birleşik Milletler
DYY	Doğrudan Yabancı Yatırımlar
ECOFIN	Economic and Financial Affairs Council
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IMF	International Monetary Fund
OECD	Organisation For Economic Co-Operation and Development
s.	Sayfa
Vb.	Ve Benzeri

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Varsayımsal Örnek Olarak Düşük Vergi Oranları ile Daha Fazla Vergi Geliri Kazancının Gösterilmesi	s.14
Tablo 2: ABD Vergi Sisteminin Temel Özellikleri	s.27
Tablo 3: Mellon Döneminde Gelir Vergisi Oranları (1913-1929)	s.30
Tablo 4: Kennedy Döneminde Gelir Vergisi Oranları (%) (1961-1965)	s.31
Tablo 5: İngiltere’de 2011-2012 Dönemi Gelir Tipi ve Vergi Dilimlerine Göre Gelir Vergisi Oranları	s.36
Tablo 6: İngiltere’de Vergi Türleri ve Oranları	s.38
Tablo 7: OECD Ülkelerinde Vergi Yüğü 2011 (%)	s.49
Tablo 8: OECD Ülkeleri Toplam Vergi Gelirleri (Milyon ABD Doları)	s.50
Tablo 9: Ülke Vergi Gelirlerinin Toplam OECD Vergi Gelirleri İçindeki Payları	s.51
Tablo 10: Toplam Vergi Gelirlerinin GSYH İçindeki Payı	s.52
Tablo 11: Türkiye’de Gelir Vergisi Oranları (2002-2012)	s.94
Tablo 12: Yıllar İtibarıyla Kurumlar Vergisi Oranları	s.96
Tablo 13: Sigorta İşveren Prim Desteğinin Bölgelere Göre Dağılımı	s.99
Tablo 14: Bölgeler İtibarıyla Yatırıma Katkı Oranları	s.100
Tablo 15: Bölgeler İtibarıyla Vergi İndirimi	s.101
Tablo 16: Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki Uygulamalarında Vergi İndirimi	s.101
Tablo 17: OSB Vergi İndirimi Uygulaması	s.102
Tablo 18: Faiz Desteği	s.102
Tablo 19: 1980-2003 Yılları İtibarıyla Gerçekleşen Tahmini Vergi Oranları (%)	s.117
Tablo 20: Türkiye’de Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı	s.118

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Laffer Eğrisi	s.13
Şekil 2: ABD’de Temel Vergilerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı	s.25
Şekil 3: ABD’de 1913-2003 Yılları Arasında Gelir Vergisi Oranlarının Değişimi	s.34
Şekil 4: Emek Arzının Gelir Vergisi İndirimine Olan Duyarlılığı	s.55
Şekil 5: Vergi İndirimlerinin Tasarruflar Üzerindeki Etkileri	s.58
Şekil 6: Vergi İndirimlerinin Yatırımlar Üzerindeki Etkileri	s.62
Şekil 7: Vergi Oranları ile Toplam Piyasa Üretimi ve Vergi Gelirleri Arasındaki İlişki	s.64
Şekil 8: Teşvik Bölgeleri Haritası (2012)	s.96
Şekil 9: Yeni Teşvik Sisteminin Kapsadığı Alanlar ve Teşvikler	s.97
Şekil 10: 1970-2010 Yılları Arasında Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Vergi Gelirleri İçindeki Payı	s.107
Şekil 11: 1970-2010 Yılları Arasında Vergi Gelirlerinin GSMH İçindeki Payı	s.108
Şekil 12: 1970-2010 Yılları Arasında GV/KV/KDV/ÖTV’nin Genel Bütçe Vergi Gelirleri İçerisindeki Payı	s.108

GİRİŞ

Verginin yüzyıllar boyunca kamu finansmanını sağlamak için en iyi araçlardan biri olduğu bilinmektedir. Verginin mali fonksiyonunu gerçekleştirebilmek açısından; verginin konusu, matrahı ve tarifelerinin ülke koşullarına göre iyi analiz edilerek ihdası gerekmektedir. Bununla birlikte optimal bir vergi sistemi için gerekli olan ilkelere (adalet-eşitlik, genellik, tarafsızlık, etkinlik ve basitlik), vergi tabanının genişletilmesi, vergi kayıp ve kaçaklarının azaltılması ve vergi bilincinin oluşturulmasına yönelik önlemlerin alınmasına çalışılmalıdır.

Genel olarak vergiler; gelir, servet ve harcamalardan alınmaktadır. Gelir vergileri, çoğunlukla çağdaş devletlerde uygulanan ve sağladığı hâsılat bakımından önemli bir yere sahiptir. Çağdaş maliyecilere göre harcama vergileri dolaylı, gelir ve servet üzerinden alınan vergiler ise dolaysız vergiler olarak nitelendirilmektedir. Gelir üzerinden alınan vergiler; gerçek kişilerin vergilendirildiği Gelir Vergisi ile tüzel kişilerin vergilendirildiği Kurumlar Vergisi olarak iki grupta ele alınmaktadır. Türk Vergi Sistemimizde Gelir Vergisi artan oranlı, Kurumlar Vergisi ise düz oranlı bir vergi tarifesine göre uygulanmakta olup, diğer ülkelerin vergi sistemleriyle benzerlik taşımaktadır.

Her ülkenin kendi sosyal, ekonomik ve siyasal yapısının özelliklerini ve düzenini yansıtan kendine özgü bir vergi sistemi mevcuttur. Vergi sistemi, ekonomik sistemin hem türevi, hem de bir işlevidir. Vergi politikaları uygulamak suretiyle ekonominin yönlendirilmesi çeşitli yollarla mümkün olmaktadır. Bunlar arasında en etkin uygulanan ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde özel bazı yatırımların teşvik edilmesi ve tasarruf ve sermaye birikiminin sağlanması için başvurulan vergi politikası uygulaması, vergi indirimleri veya muafiyetleridir.

Keynesyen Teori'ye tepki olarak ortaya atılan Arz-yönlü iktisat, özellikle vergi indirimleri yoluyla üretimin ve dolayısıyla vergi gelirlerinin pozitif yönde etkileneceğini ve bu suretle ekonomik büyümenin, kaynak kullanımında ve dağılımında etkinliğin sağlanacağını savunan bir iktisadi düşüncedir.

1970'li yılların sonlarına doğru Talep-Yönlü İktisat'ın karşılaştığı sorunlara çözüm olarak, vergi indirimleri politikasını öneren Amerikalı iktisatçı Arthur B. Laffer tarafından çizilen ve vergi gelirleri ile vergi oranları arasındaki

ilişkiyi açıklayan Laffer Eğrisi, Arz-Yönlü İktisat'ın en önemli kavramını oluşturmaktadır.

Laffer, üretimi teşvik edecek en önemli iktisat politikasının "vergi indirimleri politikası" olduğunu savunmuştur. Laffer'in bu görüşleri, daha sonraları bazı iktisatçıların katkıları sonucu, iktisat literatüründe "Arz-Yönlü İktisat" olarak yerleşmiştir.

Laffer'e göre vergi indirimleri uzun dönemde bireyleri tüketim yerine tasarrufa, boş durma yerine çalışmaya yönlterek vergi gelirlerini ve toplam piyasa üretimini arttıracaktır. Vergi oranlarının indirilmesi ile görece fiyatlar pozitif şekilde etkilenecek ve bu etki toplam piyasa üretiminin (GSYİH) artması ile sonuçlanacaktır.

Vergi indirimleri politikalarının küreselleşme ve piyasa ekonomisi bağlamında incelendiği bu çalışma üç bölüme ayrılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde arz yönlü iktisat teorisi üzerinde durulmuştur. Bu bölümde arz yönlü iktisadın tanımına, ortaya çıkışına, gelişimine, temellerine ve Laffer eğrisine detaylı olarak yer verilmiştir.

İkinci bölümde ise vergi indirim politikaları ele alınmıştır. Bu kapsamda vergi indirim politikalarını uygulayan ülkelerin aldığı sonuçlar değerlendirilmiştir. Ayrıca yine bu bölümde vergi indirim politikalarının ülke ekonomisi üzerindeki etkileri emek arzı, yatırımlar, ekonomik büyüme, tasarruflar ve vergi gelirleri açısından incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümü "Türkiye'de Vergi İndirimleri Politikalarının Küreselleşme ve Piyasa Ekonomisi Bağlamında Değerlendirilmesi" ana başlığını taşımakta olup, öncelikle küreselleşmenin ve piyasa ekonomisinin vergi politikaları üzerindeki etkileri açıklanmaya çalışılmıştır. Ardından dönemler itibarıyla Türkiye'de uygulanan vergi politikaları ve vergi indirimi uygulamaları değerlendirilmiştir. Son olarak ise Türkiye'de küreselleşme sürecinin piyasa ekonomisinin vergi politikaları üzerindeki etkileri ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARZ YÖNLÜ İKTİSAT

1.1. ARZ YÖNLÜ İKTİSAT TEORİSİ

1.1.1. Arz Yönlü İktisat: Tanımı, Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

1970'li yılların sonlarına doğru Talep-Yönlü İktisat'ın karşılaştığı sorunlara çözüm olarak, vergi indirimleri politikasını öneren Amerikalı iktisatçı Profesör Arthur Laffer, vergi indirimleri sonucunda toplam piyasa üretiminin ve toplam vergi gelirlerinin artacağını savunmuştur. Laffer'in görüşleri, ABD'nde özellikle Wall Street Journal'un editörü Jude Wanniski'nin katkılarıyla kamuoyuna aktarılmış, bu görüşler, kısa sürede akademik çevrelerde de ilgi görmüş ve özellikle P.C. Roberts, N. Ture, M. Evans, A. Reynolds, B. Bartlett ve diğer bazı iktisatçılar tarafından ayrıntılı bir şekilde incelemeye alınmıştır. Laffer'in vergi indirimleri ile toplam piyasa üretimi ve vergi gelirleri arasında kurmuş olduğu geometrik ilişki, akademik çevrelerde yapılan çalışmalarda "Laffer Eğrisi" şeklinde popülarite kazanmıştır. Laffer, görüşleri ile talep-yönlü iktisat politikasını (Keynesyen iktisat politikasını) eleştirmiş, bunun yerine "her arz kendi talebini yaratır" şeklinde formüle edilen Say Kanunu'nu tekrar gündeme getirmeye çalışmıştır. Laffer'e göre çağdaş iktisadi sorunların temelinde, üretimin talebe cevap verememesi yatmaktadır. Laffer, üretimi teşvik edecek en önemli iktisat politikasının ise "vergi indirimleri politikası" olduğunu savunmuştur. Laffer'in bu görüşleri, daha sonraları bazı iktisatçıların katkıları sonucu, iktisat literatüründe "Arz-Yönlü İktisat" olarak yerleşmiştir (Karabulut, 2006: 367). 1978 yılında Amerikan İktisatçılar Birliği tarafından resmen kabul edilen bu terim, ekonomideki sorunların giderilmesini daha çok vergi indirimlerine dayandırması dolayısıyla arz yönlü vergi politikası veya arz yönlü (veya yanlı) maliye politikası olarak da bilinir (Yıldırım, 1989: 92-93).

Laffer'e göre vergi indirimleri uzun dönemde bireyleri tüketim yerine tasarrufa, boş durma yerine çalışmaya yönelterek vergi gelirlerini ve toplam piyasa üretimini arttıracaktır. Vergi oranlarının indirilmesi ile görece fiyatlar

pozitif şekilde etkilenecek ve bu etki toplam piyasa üretiminin (GSYİH) artması ile sonuçlanacaktır (Doğan, 2008: 8).

Arz yönlü iktisadın en genel tanımı “mikro ekonomik ilkelerin makroekonomik problemlere uygulanması” şeklinde yapılabilir. A.B.D.'de arz yönlü iktisat terimi, vergi sistemi değişikliklerinin sermaye birikimi üzerine etkileri anlamında kullanılmaktadır. Arz yönlü iktisadın odağında monetarizmde olduğu gibi makro ekonomi politikası bulunmaktadır. Arz-yönlü doktrine göre bir ülkenin reel gelir veya toplam istihdam tarafından ölçülen refahı, önemli ölçüde hükümet tarafından izlenen mali ve parasal politika karışımına dayanır (Bulut, 2009: 101-102).

Arz-yönlü iktisat, fiyat teorisinin, makro ekonomik büyüklüklere uygulanmasından ibarettir. Buradan hareketle Arz-yönlü iktisadın temel ve ayırıcı özelliği, devletin ekonomik davranışlarını, nispi fiyatlardaki değişmeler ile belirlemesidir. Devletin ekonomik davranışlarının nihai sonuçlarını belirleyen fertlerin nispi fiyat değişmeleri karşısında gösterdikleri tepkidir. Bu tepkiler, mevcut üretim kaynaklarının kullanımındaki değişmelerle, ekonomik faaliyetin miktar ve bileşimindeki değişmeleri içerir (Ture, 1982;127'den Aktaran, Karabulut, 2006: 369).

Arz Yönlü İktisat ile ilgili olarak çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır. Bu teoriyi gündeme getiren Arthur Laffer bu konuda şu görüşlere yer verir:

“Arz yönlü iktisat, klasik iktisadın modern tarzda ifadesinden başka bir şey değildir. Arz Yönlü İktisat temel olarak teşviklere dayanır. Teşvikler değiştiğinde insanların davranışları da değişir. Eğer bir kişi daha cazip bir aktivitede bulunursa diğer insanlar da bu aktiviteyle ilgilenmeye başlayacaklardır. Aynı şey tersi için de mümkündür. Vergi, dolaysız kontroller (regulation), hükümet harcamaları ve devletin ekonomi üzerindeki bütün faaliyetleri üzerinde yapılacak kapsamlı değişiklikler, kişileri teşvik eder ve davranışlarını değiştirir.”

(Analysing, 1982: 70-71'den Aktaran, Doğan, 2008). Ancak Arz yönlü iktisat taraftarlarının bütün görüşlerini kapsayacak şekilde genel bir tanım arz yönlü iktisadın ekonometrik analizini yapan Michael Evans tarafından yapılmıştır: Ona göre arz yönlü iktisat “ekonominin prodüktif kapasitesini etkileyen unsurları inceleyen iktisat dalı”dır (Savaş, 1997: 957).

Diğer bir iktisatçı Bruce Bartlett ise yaptığı tanımlama ile Arthur Laffer'in görüşlerini paylaşmaktadır: "Birçok yönden arz-yönlü iktisat, klasik iktisadın yeniden keşfedilmesinden başka bir şey değildir." (Bartlett, 1981: 1'den Aktaran, Polatlı, 2009).

XVIII. yüzyıl sonu ve XIX. yüzyıl başlarında gelişen klasik iktisat yaklaşımı, piyasaya ve piyasada arz-talep dengesini içsel bir mekanizmanın ürünüymüş gibi kendiliğinden sağlayan görünmez el* kavramına vurgu yapmıştır. Bu dönemde ortaya konulan Say Kanunu gereğince, üretim yapıldığı sürece her arzın kendi talebini yaratacağına inanılmaktaydı. Bununla birlikte ilerleyen dönemlerde gelişecek olan rasyonel bekleyişler teorisine, klasik iktisatçılar arasında yer alan David Ricardo önemli bir katkı yapmıştır. Ricardo denkliği olarak bilinen bu teori gereğince, harcamalarını artırmak isteyen hükümetler nihai olarak vergileri artırmak zorundadır. Bu durum rasyonel vergi mükellefleri tarafından önceden tahmin edilerek, gelecekte ortaya çıkması beklenen ilave vergi yüküne karşılık ilave tasarruf eğilimi ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle kaynağı olmaksızın alınan ilave harcama kararları bireyleri harcama yerine tasarrufa yöneltmekte ve toplam talep üzerinde herhangi bir etki yaratmamaktadır (Pınar, 2006: 11).

Klasik yaklaşımın hakim olduğu dönemde devlete ekonomik hayata müdahale açısından oldukça sınırlı bir rol biçilmiş, devletin savunma hizmetleri gibi kolektif tüketime konu olan ve bölünemeyen fayda sağlayan hizmetlere yönelik olarak yapılandırılması gerektiği ifade edilmiştir. 1929 Ekonomik Buhranına kadar geçen sürede yaygın kabul gören klasik iktisadi düşünce çerçevesinde devlete biçilen minimalist koruyucu işlev, bunalım döneminde ortaya çıkan işsizlik ve önemli boyutlara varan ekonomik daralma nedeniyle çeşitli ekonomistler tarafından sorgulanmaya başlamıştır. Bu ekonomistlerden biri olan John M. Keynes, ekonominin her zaman kendiliğinden dengeye

---

* İktisat Biliminin ve Klasik iktisadın kurucusu olarak kabul edilen Adam Smith görünmeyen el ile ilgili olarak Ulusların Zenginliği adlı kitabında şunları söylemiştir: "Her fert kapitalini elinden geldiği kadar yurt içi sanayii desteklemek için ve bu sayede mümkün olan en yüksek kıymeti üretmek için kullanacağından, herkes zorunlu olarak toplumun yıllık gelirini yapabildiği ölçüde en yüksek seviyeye ulaştırmak için çalışır. Fert genellikle aslında ne toplumsal çıkarı teşvik etmeye niyetlenir ve ne de onu ne kadar teşvik ettiğini bilir. Yurt içi sanayii yabancı sanayiye karşı desteklemeyi tercih etmekle ferde sadece kendi güvenliğini gözetir; ve kazancını düşünür ve fert bu durumda, diğer durumlarda olduğu gibi, bir görünmeyen el tarafından tasarları içinde yer almayan bir amacı teşvik etmiş olur."

gelemeyeceğini ve devlet müdahalesinin bazı dönemlerde kaçınılmaz olduğunu savunmuştur (Kaya, 2009: 5).

Keynes devletin ekonomiyi yönlendirme gücünün önemi üzerinde durmuş ve durgunluktan çıkılması için kamu harcamaları, vergilendirme ve borçlanma gibi iradi maliye politikası araçlarının etkin kullanılması, böylelikle dönemsel dalgalanmaların etkilerinin yumuşatılması gerektiğini savunmuştur. Genel Teori çerçevesinde oluşturulan maliye yaklaşımları, devlete ekonomik hayatı yönlendirme açısından önemli fonksiyonlar yüklemiştir. Kalkınmanın gerçekleştirilmesi, istikrarın korunması ve adil gelir dağılımının sağlanması gibi unsurlar devletin asli fonksiyonları olarak tanımlanmıştır (Kaya, 2009: 6).

1945 – 1975 arası dönemde yapılan çalışmaların büyük kısmı bu dönemde hakim iktisadi paradigmayı oluşturan Keynezyen iktisat nedeni ile ekonominin talep yanı ile ilgili olmuştur. Keynezyen iktisat teorisine göre, ekonominin arz koşulları kısa dönemde sabit, uzun dönemde de iktisat politikalarına karşı duyarsızdır. Diğer bir ifade ile arz koşulları iktisat politikalarının etki alanının dışında yer almaktadır. Oysa talep koşulları iktisat politikalarına karşı son derece duyarlıdır ve iktisadi alanda karşılaşılan dengesizlikler (enflasyon, işsizlik ve deflasyon vb.) toplam talep ayarlamaları yoluyla giderilebilir. Keynezyen teoriye göre özellikle karşılaşılan durgunlukların kaynağında toplam talepteki yetersizlikler bulunmaktadır. Dolayısıyla yoğunlaşılması gereken esas mesele ekonominin talep koşulları olmalıdır (Alparslan, 2003: 58).

Ekonominin arz yönüne artan ilginin ve arz yönlü iktisat teorisinin ortaya çıkmasının temellerinden biri de uluslar arası iktisadi hiyerarşide görülen değişimlerdir. İngiltere ve ABD'nin iktisadi potansiyellerinin sürekli gerilemesi, buna karşılık Almanya ve Japonya'nın iktisadi gücünün sürekli olarak artması, ABD ve İngiltere'de dikkatleri arz yönüne kaydırmıştır. Arz yönlü iktisatçılar ilk kez bu iki ülkede ortaya çıktığı gibi 1980'li yıllarla birlikte ortaya çıkan yeni büyüme ve ticaret teorileri de ilk kez bu ülkelerdeki iktisatçıların ortaya attığı teorilerdir. Ayrıca arz yönlü teori ilk uygulama olanağını da ABD ve İngiltere'de bulmuştur (Alparslan, 2003: 61).

Robert Mundel'in 1999'da Nobel Ödülünü kazanmasına kadar, arz yönlü iktisat, profesyonel iktisatçılar arasında kabul görmeyen, bir ekol olmuştur. Paul

Samuelson, Grek Mankiw ve Alan Blinder gibi yayınlanmış kitapları olan yazarlar, arz yönlü görüşü eleştirmişler; marjinal vergi oranlarının azaltılmasının işgücünün verimliliğini yükselteceği, vergi kesintilerinin ekonomide etkinliği teşvik edeceği ve devlet gelirlerini arttıracakları iddialarına karşı çıkmışlardır (Skousen, 2000: 64 -66).

Arz yönlü iktisat yaklaşımı, 1980'li yıllar boyunca, ABD'de en önemli iktisadî akımlardan biri olmasına rağmen, Ronald Reagan'ın başkanlık görevinden ayrılmasıyla önemini büyük ölçüde yitirmiştir (Samuelson & Nordhaus, 1998; akt. Skousen, 2000: 1).

1.1.2. Arz Yönlü İktisat'ın Temel İnceleme Alanları

Keynesyen yaklaşımların hakim olduğu Büyük Buhran sonrası dönemden 1970'li yıllara gelindiğinde kamu sektöründeki görece büyüme, ekonomik durgunluk ve işsizlik sorunlarının birlikte yaşandığı yeni bir döneme girilmiş; iktisat yazınına yeni bir kavram olarak yerleşen stagflasyon olgusu sorgulanmaya başlanmıştır. Stagflasyon olgusu, ekonomide yaşanan darboğazlar ve kamu kesiminin görece büyüklüğü bu defa piyasa başarısızlıkları yerine hükümet başarısızlıklarının sorgulanmasına neden olmuş, kamu sektörünün ekonomideki ağırlığının azaltılması yönündeki tartışmaları tetiklemiştir. Özellikle 1980'lerde ortaya çıkan ve kamusal tercih teorisinin katkılarıyla olgunlaşan anayasal iktisat düşüncesi, devletin işlevlerinin yeniden ciddi bir şekilde sorgulanmasına neden olmuştur. Bu çerçevede geliştirilen modellerde, siyasal karar alma sürecinin seçmen, politikacı ve bürokratların yer aldığı bir oyun olduğu belirtilmiş, son iki grupta yer alan oyuncuların da en az toplumdaki bireyler kadar fayda maksimizasyonunu amaçlayabilecekleri düşüncesinden hareketle, kamu maliyesi alanına ilişkin ciddi ve somut anayasal sınırların getirilmesi gerektiği kamu tercihi teorisinin sahibi olan Amerikalı iktisatçı James M. Buchanan öncülüğünde gelişen anayasal iktisat ekolü tarafından savunulmuştur (Pınar, 2006: 20).

Arz yönlü iktisat teorisi 1970'li yılların sorunları karşısında Keynezyen iktisadın alternatifi olarak ortaya çıkmıştır. Bu teori, ekonominin yüz yüze olduğu verimlilik, enflasyon, reel büyüme gibi pek çok sorunla ilgili karmaşık bir

disiplindir. Bunların yanında tasarruf, yatırım, çalışma gayreti, teşvikler, iş verimi, hükümetin büyüklüğü ve etkinlik alanı, regülasyonlar ve piyasaların etkinliği gibi konular da Arz Yönlü İktisadın ilgi alanı içerisinde (Evans, 1987: 107'den Aktaran, Temiz, 2008: 5).

Kamu kesiminin ekonomideki görece ağırlığının azaltılmasına yönelik görüşler, 1980'li yıllarda ortaya çıkan arz yönlü iktisat yaklaşımıyla daha da fazla destek görmüştür. Temel varsayımlarını klasik iktisada dayandıran bu yaklaşıma göre, vergilerin düşürülmesi kişilerin çalışma motivasyonunu artırmaktadır. Laffer eğrisiyle açıklanan bu durumda, verginin optimal bir oranı olduğu, uygulanmakta olan fiili oran optimal olarak ifade edilen oranı aştığında, kişilerin çalışma güdüsü azalacağı için, toplam vergi gelirleri tahsilatının da artmak yerine azalacağı ortaya koyulmakta ve kişilerin çalışma motivasyonlarının azalmasını, toplam emek arzının azalmasını ve ekonomide daralmayı beraberinde getireceği savunulmaktadır (Savaş, 2006: 358).

1.2. ARZ YÖNLÜ İKTİSADIN MİKRO TEMELLERİ

Arz Yönlü İktisat Teorisi temelini, mikroiktisatın, makroekonomik büyüklüklere uygulanmasından almaktadır. Buna göre, devlet faaliyetlerinin nisbi fiyatlar üzerinde ilk etkilerini, gelir değişimleri ise, bu faaliyetlerin ikinci derece etkilerini ifade etmektedir. Devletin faaliyetleri neticesinde nisbi fiyatlar değiştiğinde, kaynakların dağılımı da değişecek ve bu değişimle birlikte gelir dağılımı da değişecektir. Bir başka ifade ile Arz Yönlü İktisat Teori'sine göre Keynesyen iktisadın devlet faaliyetlerinin harcanabilir gelir düzeyini değiştirerek toplam talebi doğrudan etkileyeceği ve toplam talepteki değişimin hızla reel gelir düzeyinde değişikliklere neden olacağı yönündeki görüşü doğru değildir. Devlet faaliyetleri reel toplam talep üzerinde etkili olmayıp, nominal talebi etkilemekte, bu da para stokundaki değişimler yoluyla ortaya çıkmaktadır (Savaş, 2000: 958).

Bu teoriye göre, reel talepteki harcamalar toplamındaki değişimler toplam üretim düzeyini değiştirmekte ve toplam üretime eşit olmaktadır. Bu ise Say'a göre "her üretici kendi tüketimini aşacak ölçüde belirli bir maldan bir miktar üretir. Çiftçi, kendisi ve ailesi için gerekli olandan daha fazla mahsül toplar;

şapkacı, kendi kullanımını için gerekli olandan daha fazla şapka yapar; toptancı kendi tüketiminden daha fazla şekeri elde bulundurur. Bunların her biri, rahat bir şekilde yaşam için ürettiklerinin haricinde diğer birçok mallara ihtiyaç duyarlar. Ürettikleri malların başkalarının ürettikleri mallar ile değiştirilmesi piyasaları oluşturur. Bu da talebin esas kaynağının üretim olduğu anlamına gelmektedir. Diğer bir ifade ile "her arz kendi talebini yaratır" (Aktan, 2000: 3-5).

Yine bu teoriye göre Keynesyen iktisat görelî fiyat etkilerini göz ardı ettiğinden farklı sonuçlara ulaşmıştır. Keynesyen Teori'ye göre, insanlar, gelir ve zenginliğı elde etmenin maliyetine aldırmadan gelir ve zenginlik düzeyleri hedeflemektedirler. Bir vergi indirimi, hedefledikleri gelir ve zenginlik düzeylerine kısa sürede ulaşmalarına izin vererek çalışma gayreti veya emek arzlarını düşürmelerine yol açar (Roberts, 2003: 2). Arz Yönlü İktisat açısından önemli olan bir başka konu da vergi oranlarındaki değışme ile vergi gelirlerindeki değışme arasında net bir ayırım olduğunu vurgulamasıdır. Çünkü verginin yüksek oranlarda olması, insanların çalışma isteğini kırmakta, vergi kaçırmak için cesaretlendirmektedir. Bu da, vergi oranlarının yükselmesine rağmen, vergi gelirlerinin düşmesine yol açabilir (Gwartney, 2003: 1).

Arz yönlü iktisatçılar vergilemenin ekonomik etkileri üzerinde önemle durmuşlardır. Bireylerin piyasa şartlarında en optimal tercihi yapacaklarını savunan arz yönlü iktisatçılar, vergilendirmeyi bir müdahale olarak görmektedirler ve onlara göre piyasa dışı faaliyetler ve boş vakit vergilendirilmedikçe optimal olmayan sonuçlar oluşacaktır. Yine bu yaklaşıma göre, bireylerin vergilendirilen faaliyetlerden vergilendirilmeyen faaliyetlere kayması, verimlilik ve refahta kayıptır. Vergi oranları ile vergi gelirleri arasında ters bir ilişki olduğu Laffer eğrisi ile açıklanmaktadır. Laffer, vergi oranlarının düşürülmesi ile ekonomilerin durgunluktan çıkacağını savunmaktadır. Ayrıca kişilerin vergi indirimleri sonrasında gelirleri ve kurumların kârları arttığında daha çok çalışma ve yatırım yapma aruzu olacağından, üretim ile birlikte istihdam da artacaktır. Artan üretimden devletin öncekine göre vergi matrahı genişleyeceğinden daha çok vergi geliri elde etmiş olacaktır (Balseven, 2003: 217).

Arz-yönlü iktisat sözü edildiği gibi vergi indirimleri politikasına ağırlık verdiği için eşdeğer zamanda arz-yönlü vergi politikası veya arz yönlü maliye politikası bir şekilde da bilinmektedir. Arz-yönlü iktisat yaklaşımı taraftarlarına göre, ekonomide vergi azaltılması demek keynezyenlerin öne sürdüğü gibi toplam talebi teşvik ettiği sebebiyle değil, o ekonomideki kişilerin çalışmaya, yatırıma, tasarrufa ve üretime teşvik etmek sebebiyle etkilidir. Özellikle durgunluk içinde enflasyonu (stagflasyon) önlemede yetersiz kalan Keynezyen öneriler karşısında arz yönlü iktisat, devlet harcamalarını sınırlayarak toplam talebi azaltan, para arzındaki artışı denetim altına alan ve tasarruf ve sermaye Birikimini olumsuz yönde etkileyen vergi yüklerini hafifletmeye yönelik öneriler getirmiştir.

Temelleri 1970'li yıllarda atılan yalnız 1980'li yılların hizmet programlarını yönlendiren arz yönlü iktisadın gerek siyasi çevreler ve gerekse bilim çevrelerince önemsenme nedeni bu yaklaşımın sahip olduğu birtakım özelliklerinden kaynaklanmaktadır (Polatlı, 2008: 17).

Bunlar; Keynezyen tercihlerden vazgeçilmesi, arz etkileri ve teşviklerin uygulamada ön plana çıkması, çok büyük vergi indirimlerinin savunulmasıdır.

Keynezyen tercihlerden vazgeçilmesi:

Kısa dönemde toplam talepte belirlenmiş olan üretim ve istihdamı kapsamaktadır. Bunun yanında işsizlik ya da enflasyonun istenmeyen seviyelerden kurtarılabilmesi sebebiyle mali ve parasal değişimleri de kapsamaktadır. Keynezyen modelini yetersiz bulan arz yönlü iktisat yaklaşımı taraftarları, devletin vergi harcama politikalarını ve toplam arz arasındaki ilişkiler üzerinde durmuşlardır. Bu yüzden Keynezyen politikalardan vazgeçilmesi, bu yaklaşımın esas özelliklerinden birini oluşturmaktadır (Polatlı, 2008: 18).

Yeni teşviklerin ortaya çıkması: Arz-yönlü iktisat yaklaşımı çalışmayı, tasarrufu ve girişim gücünü piyasaya döndürmede kritik ölçüde teşvik etmiştir. Taraftarlarına göre, vergi oranlarının ve teşviklerinin toplam arzın artırılması üzerinde kritik tesirler yaratmamaktadır. Yalnız bu durumu Keynezyen iktisat taraftarlarının anlamadıklarını ileri sürmektedirler.

Vergisel indirimler: Arz-yönlü iktisat yaklaşımının esas siyasi aracı, vergi oranlarıdır. Onlara göre, vergi oranlarında yapılacak indirimler sonucunda vergi gelirleri azalmayacak aksine artacaktır. ABD ile birlikte eşdeğer dönemlerde arz

yönlü iktisat politikalarının uygulandığı İngiltere’de ise bu politikalar sonucunda faal bir piyasa yapısı sağlanmıştır (Polatlı, 2008: 18).

1.3. LAFFER EĞRİSİ

Arz-yönlü İktisatçıların üzerinde durduğu en önemli konulardan birisi Laffer Etkisi ve bu etkiyi gösteren Laffer Eğrisidir. Vergi oranları ile vergi gelirleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Laffer Etkisi; vergi oranlarındaki bir artışın vergi gelirlerini düşürebileceği, vergi oranlarında bir azalmanın ise vergi gelirlerini arttırabileceği ihtimalini ortaya koymuştur. Laffer Etkisi, vergi oranlarında ki azalmanın bir sonucu olarak bireylerin harcanabilir gelirlerindeki bir artışın onları daha fazla yatırım yapmaya teşvik edeceğini, böylece gelir artışına bağlı olarak yatırımlarında artacağını varsaymaktadır (Karabulut, 2006: 370).

Arz-yanlısı iktisatçılara göre, üretimi teşvik edecek en önemli araç vergi indirimleridir. Laffer, vergi oranları ve vergi gelirleri arasında kurmuş olduğu ve geometrik ilişkide, vergi indirimlerinin ekonomiyi canlandırarak vergi gelirlerini arttıracaklarını ileri sürmektedir. Buna göre; vergi oranlarının azaltılması, sanıldığı gibi vergi gelirlerini azaltmayacak tam aksine arttıracaktır. Laffer Eğrisi’nden hareketle, kişisel gelir vergisinin üst dilimlerinde vergi oranlarının azaltılması, sermaye kazançları üzerinden alınan vergilerde önemli ölçüde kısıntıya gidilmesi savunulmaktadır. Böylesi politikalar, tasarruf oranlarını ve ekonomik büyümeyi hızla yükselteceğinden sonuçta vergi gelirleri de büyüyecektir. Öte yandan vergi oranlarının düşürülmesi vergi kaçakçılığını da azaltacaktır. Bu da vergi gelirlerini yükseltici ikinci bir etken olacaktır. Görüldüğü gibi bu yaklaşımda, düşük vergi oranlarının yüksek vergi hasılatı sağlayacağı savunulmaktadır (İşcan, 2008: 1).

Arz-yanlı iktisatçılar, marjinal vergi oranlarını azaltmanın ekonomik büyümeyi ve vergi gelirlerini gerçekten arttıracakları şeklindeki iddialarını desteklemek için Laffer eğrisine gönderme yaparlar. Laffer Eğrisi vergi düzeyi ile vergi gelirleri arasındaki teorik ilişkiyi gösterir. Eğri vergi indirimlerinin belli şartlar altında vergi gelirlerin arttıracakları görüşünü ispatlamak amacıyla, 1970’lerin sonunda Washington’daki bir lokantada bir peçete üzerine meşhur eğrisini çizen,

eski Chicago ve Güney Kaliforniya Üniversitelerinde ekonomi profesörü olan Arthur B. Laffer tarafından keşfedilmiştir. Ancak, grafiksel gösterimi Laffer'e ait olsa da, devletin vatandaşlardan gereğinden fazla vergi almasının sonuçta ilimler, sanatlar ve iktisadi faaliyetlerde bir gerilemeye yol açacağı fikrini ilk dile getiren kişi, 13. yüzyılda yaşamış Müslüman düşünür İbn Haldun'dur (Skousen, 2003; 495-496).

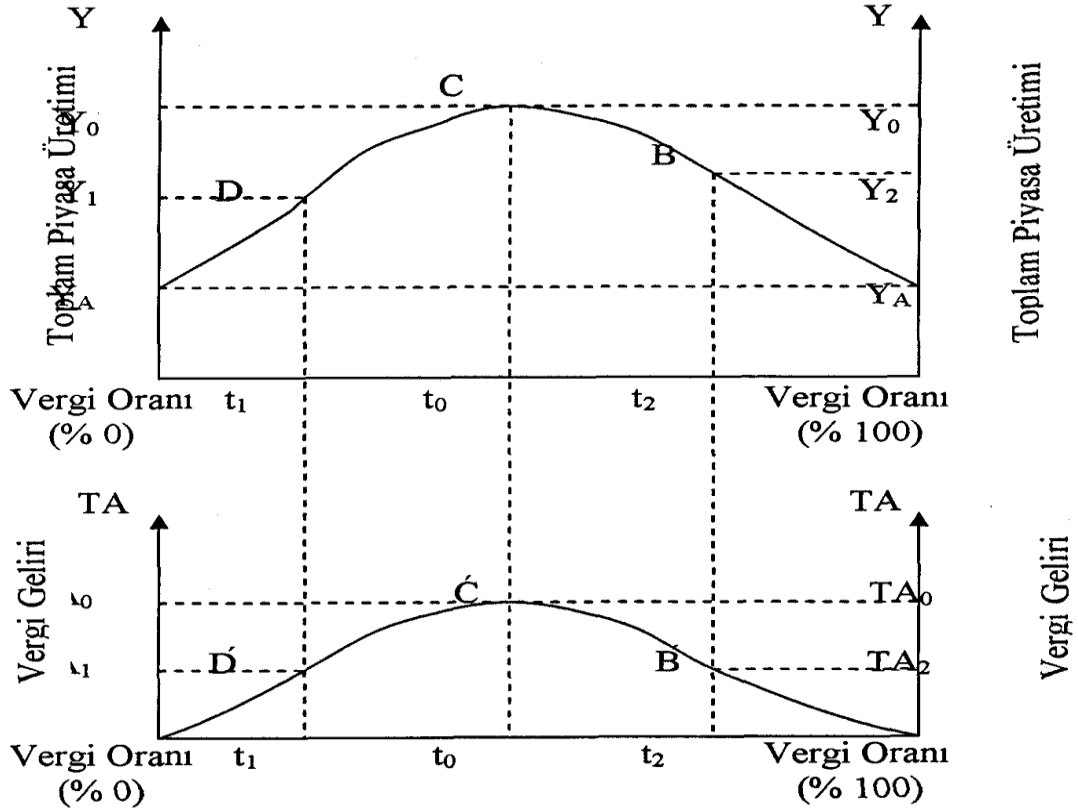
Laffer Eğrisinde, vergi oranının %0 ve %100 olması durumunda vergi gelirlerinin sıfır olduğu varsayımı geçerlidir.

Laffer eğrisi, marjinal vergi oranlarındaki değişikliklerin görece fiyatlar üzerinde yaptığı etkiler yoluyla, toplam piyasa üretimi ve toplam vergi gelirini ne şekilde değiştirdiğini gösteren bir eğridir.

Laffer etkisi aşağıda yer alan Şekil 1 yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Şeklin üst kısmı vergi oranları ile toplam piyasa üretimini, alt kısmı ise vergi oranları ile vergi gelirleri arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir. Hiç vergi olmadığı yani verginin 0 olduğu durumda ekonomi üstteki şekil üzerinde soldaki ordinat ekseninde, Y_0 , toplam piyasa üretim düzeyinde bulunmaktadır. Böyle bir durumda, vergi toplanmadığı için ekonomik hayatın sürdürülebilmesi için gerekli savunma, adalet, altyapı vb. hizmetler ile bazı kamusal malları arz etme gibi temel fonksiyonlar yerine getiremediğinden iktisadi hayat düzenli işleyememekte ve ekonomi YA toplam piyasa üretim düzeyinde bulunmaktadır.

Bu noktada vergi uygulanmaya başlanır ve giderek oranları artırılırsa, toplam piyasa üretimi to vergi oranı düzeyine kadar artacaktır. Yani C noktasına kadar. Ekonominin toplam üretimi, C noktasının ifade ettiği to vergi oranı düzeyinde Y_0 toplam piyasa üretimi ile en yüksek düzeyine ulaşacaktır. Bu düzey devlet gelirlerinin maksimum olduğu C noktasını ifade etmektedir. C noktasının ifade ettiği to vergi oranı düzeyinde vergi gelirleri TA_0 'la en yüksek düzeyine ulaşacaktır.

Şekil 1: Laffer Eğrisi

Kaynak: Yıldırım, K. ve D. Karaman, (1999), Makroekonomi, Eskişehir: Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Yayını, s. 484.

Vergi oranı t_0 düzeyini aştığında toplam piyasa üretimi ve devletin elde ettiği vergi gelirleri düşmeye başlayacaktır. Bu, yüksek vergi düzeyinin görece fiyatlar üzerinde yarattığı olumsuz etkiden kaynaklanmaktadır. Aşırı vergi oranları, yukarıdaki kısımda ifade etmiş olduğumuz gibi, kişilerin çalışma, tasarruf ve yatırım yapma isteğini azaltarak daha fazla tüketime ve çalışmamaya ya da daha az çalışmaya yönelmelerine neden olur. Dolayısıyla toplam piyasa üretimi düşer.

Arz-yanlısı iktisatçılara göre, vergi oranlarındaki değişiklikler nispi fiyat değişikliklerine yol açarak insanların, çalışmakla boş kalmak arasındaki, piyasa içi faaliyet ile piyasa dışı faaliyet arasındaki tercihleri üzerinde büyük ölçüde etki yaratmaktadır. Arthur Laffer'a göre, vergi indirimleri o derecede etkilidir ki çalışma isteğini arttırmak yoluyla toplam vergi gelirlerini yükseltir ve ayrıca arz cephesindeki etkisiyle üretim artışı oranını yükselterek enflasyon probleminin çözümüne yardımcı olur. Arz yanlısı iktisatçıların yapmak istediği, vergi

indirimleri ile insanların daha uzun süre çalışmalarını sağlayarak ve daha çok tasarruf ederek üretime ayırmak için daha çok sermaye malı almalarını sağlayacak bir gelir artışı sağlamaktır. Bu şekilde daha fazla emek ve sermaye üretime katılarak, toplam üretim ve reel gelirler artacaktır (Orhan, 1995:197-198).

Laffer eğrisi, vergi oranları ve vergi gelirleri ile tahmini olarak vergilendirilebilir gelirler arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Laffer eğrisi, yüksek vergi oranlarının vergi gelirlerinde kesin olarak bir azaltıcı etki oluşturacağını en iyi şekilde göstermektedir. Fakat eğri üzerinde çok daha aşağılarda yer alan vergi oranları ise bu kez vergiye tabi gelirleri değiştirerek vergi gelirlerinde bir azalışa neden olabilmektedir. Politikacılar Laffer eğrisinin bu her iki yönünü fazlaca abartmaktadırlar. Bazı zamanlar Cumhuriyetçiler, “yapılan vergi indirimleri sonucunda oluşan maliyetlerinin kendi ceplerinden çıkacağını” Laffer eğrisinin bir anlamı olarak ifade ederler. Bunun aksine bazı demokratlar ise vergi politikalarının ekonomik performans üzerinde hiçbir etkisinin olmayacağını ifade eder (Mitchell, 2011: 326).

Aşağıda Tablo 1’de düşük vergi oranlarının daha fazla vergi geliri sağlayacağını göstermektedir. Bu nedenle 1970’lerde Laffer eğrisi taraftarları düşük vergi oranlarını bir kazan-kazan politikası olarak savunmuşlardır (Mitchell, 2011: 331).

Tablo 1: Varsayımsal Örnek Olarak Düşük Vergi Oranları ile Daha Fazla Vergi Geliri Kazancının Gösterilmesi

Vergi Oranı	Vergiye Tabi Gelir	Vergi Geliri
% 70	100 milyon	70 milyon
% 28	300 milyon	84 milyon

Kaynak: Mitchell, 2011: 331.

Teorik bir kavram olan Laffer eğrisi tartışılmazdır. Hatta bu konuda John Maynard Keynes’inde söylemiş olduğu gibi “denk bütçe açısından vergilerdeki azalışların artışlara göre daha iyi bir şans oluşturacağıdır.” ifadesi oldukça

anlamlıdır. Bazı vergi türlerindeki indirimlerinin gelirleri artırmayacağı çok nadir durumlar olmakla beraber genel olarak toplumda kabul görülen vergi artışlarının daha fazla vergisel gelir sağlayacağı yönünde olmaktadır (Mitchell, 2011: 332).

Kayıt dışı ekonomi ile vergi oranları arasında doğru yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Arz Yönlü iktisatçılara göre, kayıt dışı ekonomi sadece vergi gelirlerinin azalması açısından önemli değildir. Kayıt dışı ekonomi aynı zamanda kalite kontrolünü azaltmakta, buna bağlı olarak tüketicilerin korunması zorlaşmakta ve ekolojik tahribata yol açabilecek faaliyetler de yaygınlaşmaktadır (Savaş, 2000: 961).

Laffer eğrisinde üç belirsizlik noktası bulunmaktadır. Bunlardan biri vergi oranının (yukarıdaki grafikte t_0) belirlenmesinin mümkün olmamasıdır. İkincisi ise, ekonomideki vergi oranının eğri üzerindeki hangi noktada yer aldığı belirlenmesinin mümkün olmamasıdır. Ayrıca herhangi bir ekonomideki vergi oranının belirli bir anda optimum piyasa üretimi ve vergi gelirini sağlayacak vergi oranının üstünde mi yoksa altında mı olduğunun belirlenmesi de oldukça zordur. Bu nedenle toplam piyasa üretimini ve vergi gelirlerini artırmaya yönelik bir çaba tam tersi sonuçlar verebilir. Örneğin iktisat politikası uygulayıcısı, ekonominin t_2 vergi oranında olduğunu varsayarak, vergi oranlarının azaltılmasını öngören bir politika uygulayabilir. Ancak gerçekte, örneğin t_0 optimum vergi oranındaysa, bu tür bir politika beklenenin tersine toplam piyasa üretimini ve vergi gelirlerini düşürebilir. Üçüncü belirsizlik noktası da ikinci duruma benzer niteliktedir. Örneğin ekonomi optimum vergi oranının çok az üstünde olduğunda, yapılacak yüksek bir vergi indirimi yukarıdaki duruma benzer bir sorun yaratacaktır. Dolayısıyla üçüncü sorun Laffer etkisinin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için vergi oranlarındaki değişmelerin yavaş yavaş uygulanması yönünde bir gerekliliğin söz konusu olmasıdır (Yıldırım ve Karaman, 1999: 485; Akt. Alparslan, 2003: 68-69).

Laffer Etkisi'ni konu alan birçok uygulamalı çalışma yapılmıştır (Derdiyok,1993:30-32). Bunlardan bazıları şunlardır:

İsveç'te iki sektörlü basit bir model uygulayan C. Stuart (1981), uygulamadaki mevcut % 80 vergi oranının, maksimum vergi gelirini sağlayacak orandan daha yüksek olduğunu belirtmiştir. V. A. Canto, D.H. Joines ve R. J.

Webb (1983), ABD’de 1964 yılında yapılmış olan Kennedy vergi indirimlerini incelemişler ve vergi oranının %91’den % 70 oranına indirilmesinin vergi gelirlerini eşit olasılıkla hem arttırabileceğini hem de azaltabileceğini ortaya koymuşlardır (Canto, Joines ve Webb (1983)’den Aktaran: Karabulut, 2006: 372).

R.T. McGee ve E.L. Feige (1982), 1972 yılında uygulamadaki vergi oranının ortalama %33 olduğu İngiltere için, vergi gelirlerini maksimum yapan vergi oranını %57 olarak tahmin etmişlerdir. Yine Feige ve McGee (1983), İsveç’te 1979’da vergi gelirlerini maksimize eden vergi oranının aşılmış olduğu sonucuna ulaşmışlar ve yapılacak vergi indirimlerinin vergi gelirlerinde bir azalmaya yol açmadan üretimi arttırabileceği önerisinde bulunmuşlardır (Feige ve McGee (1983)’den Aktaran: Karabulut, 2006: 372).

M. Beenstock (1979) Da Laffer Eğrisi’ni quadratic eşitlik yardımıyla ortaya koymuştur. 1979’da uygulanan mevcut vergi oranının %40’larda olduğu İngiltere için, vergi oranı %60 olduğunda eğrinin maksimum noktaya ulaştığı sonucunu elde eden Beentock, İngiltere ekonomisinin Laffer Eğrisi’nin normal bölgesinde ilerlediğini belirtmiştir. Analizlerde, 1946-1977 yılları için vergi gelirleri (R) ve vergi oranı (T) arasındaki ilişki tahmin edilmiştir. Vergi oranı, vergi gelirlerinin GSYİH’ya oranı olarak hesaplanmıştır. Ekonomideki sosyal gelişme, teknik ilerleme vb. vergi sisteminden bağımsız unsurlarca sağlanan gelişme oranını simgeleyen zaman faktörü (t)’nün ilave edildiği eşitlik aşağıdaki şekilde olmuştur (Beenstock (1979)’dan Aktaran: Karabulut, 2006: 372).

$$R = a + (b + t)T - cT^2$$

Bu fonksiyonda $dR/dT = 0$ eşitliğinden;

$$T_m = (b + t) / 2c$$

eşitliği şeklinde maksimum vergi gelirin e ulaşmak mümkün olmaktadır.

Laffer'in fikirlerinin ilk kez yapısal bir model olarak ele alınması, İreland’ın 1994 yılındaki içsel büyüme modeli çerçevesinde borçlanma ile finanse edilen bir vergi azaltımının etkilerinin araştırıldığı simülasyon çalışmasında olmuştur. Daha önceki çalışmalarda ise Laffer Eğrisinin varlığının araştırılması toplam vergi gelirlerinin ortalama vergi oranı ve karesi ile regrese edilmesi şeklinde olmuştur. İreland’ın çalışmasının sonucuna göre; veri kamu harcama düzeyinde vergi oranlarında bir indirim kısa dönemde geniş bütçe açıklarına yol

açabilir ancak uzun dönemde ekonomi dinamik bir Laffer Eğrisi ile karşı karşıya kalacak ve düşük vergi oranları iktisadi büyümeyi hızlandıracaktır. Bu hızlanma ise vergi tabanının genişlemesini sağlayarak daha düşük ortalama (veya marjinal) vergi yükünde daha fazla vergi geliri toplanmasını sağlayacaktır. İrland'ın bu bulgusu Ricardo Eşitliği Hipotezinin öngördüğünün tersine bir durum ifade etmektedir (Bulut, 2009: 104).

Arz Yönlü İktisadın temel politik aracı vergi oranlarıdır. Vergi oranlarının önemli bir politik araç olarak kullanılmasının kaynağı Avustralyalı iktisatçı Colin Clark'tır. Clark 1940'ların sonunda yaptığı bir ekonometrik araştırmada vergi yükünün % 25'in üzerine çıkması halinde enflasyonun başlayacağını ileri sürmüştür. Clark'a göre yüksek vergi oranları tasarrufu ve çalışmayı azaltacak üretimi ve arzı daraltacak bu yoldan da toplam talep toplam arz dengesini bozarak enflasyona neden olacaktır. Clark'ın bu görüşü de iktisat politikalarını etkilememiştir. Bunun nedeni sanayi ülkelerinin vergi yükünün % 25'in üzerine çıkarmış oldukları halde hızlı gelişmeyi sürdürebilmiş olmalarıdır. Buna rağmen vergi yükü ile makro büyüklükler arasındaki ilişkiye ait ekonometrik araştırmalar devam etmiş ve 1975'te Laffer, Wanniski ve Roberts'unun vardığı sonuçlar Clark'ın görüşünü yeniden güncel hale getirmiştir. En ekstrem şekliyle "Laffer Eğrisi" olarak bilinen bu görüş iktisat politikalarının temelini oluşturmaya başlamıştır (Savaş, 1986: 172).

1.4. ARZ YÖNLÜ İKTİSAT'IN TEMEL GÖRÜŞLERİ

Arz-yönlü iktisat teorisi temelde, ekonomide gerçekleştirilecek olan vergi indirimlerinin üretimin ve buna bağlı olarak da vergi gelirlerinin pozitif yönde etkileneceğini ve bu şekilde ekonomik büyümenin, kaynak kullanımında ve dağılımında etkinliğin sağlanacağını savunmaktadır (Karabulut, 2006: 367).

İlk defa 1976 yılında Dr. Stein tarafından Arz Yönlü İktisat (Supply-Side Economics) Teorisi olarak adlandırılan bu yeni teori, süreklilik kazanan stagflasyon olgusunu çözmek üzere, genel hatlarıyla, devlet harcamalarının azaltılması, para arzındaki artış hızının yavaşlatılması, yasal-kurumsal serbestleşmeye yönelik uygulamalar ve nihayet, tasarruf ve sermaye birikimini

yavaşlatan vergi yüklerini hafifletilmesi biçiminde özetlenecek politikalar önermiştir (Aktan, 2000: 211).

Milton Friedman, mali veya parasal politikanın ekonominin canlanması veya kötüye gitmesi üzerinde etkili olduğuna inanmadığını söylemiştir (Friedman, 1982:53'den Aktaran: Skousen, 2000). Arz yönlü iktisatçılar buna şiddetle karşı çıkmışlardır. Onlara göre, vergi oranlarını azaltmak ve devlet harcamalarını kıstmak, kamu açıklarını azaltabilir, faiz oranlarını daha da düşürür ve uzun dönemli ekonomik büyümeyi teşvik edebilir. Mundell, sadece para politikasının daha yüksek oranlı enflasyonsuz büyümenin motoru olamayacağını söyleyerek, arz yönlü iktisatçılarla ters düşer. Ama mali politika her türlü aracıyla bir bütün olarak uygulanırsa, yüksek oranlı enflasyonsuz büyüme belki yakalanabilir. Mundell'a göre, ABD vergi ve harcama sistemi, potansiyel ekonomik büyümeyi azaltmaktadır; çünkü, çalışmayı ve başarıyı cezalandırmakta, hatayı ve tembelliği ödüllendirmektedir.

Mundell, devletin, sosyal refah programlarına harcama yapmasından ziyade, eğitim, araştırma-geliştirme ve altyapı harcamalarında bulunmasının daha doğru olduğunu kabul eder. Kişisel gelir vergisinin üst dilimlerinde vergi oranlarının düşürülmesini, sermaye kazançları üzerinden alınan vergilerde önemli ölçüde kısıntıya gidilmesini, kurumlar vergisinin de azaltılmasını savunur. Böylesi politikalar, tasarruf oranlarını ve ekonomik büyümeyi hızla yükseltecektir. Tasarruf oranında 5 puanlık bir artış (örneğin Toplam Tasarruflar/GSMH oranının %'10'dan %15'e çıkması) ekonomik büyümeyi %50 kadar arttırabilir. GSMH artış oranını %2,5'den %3,75'e çıkarabilir (Mundell, 1998: 198'den Aktaran Skousen, 2000).

Evans, dengeli bir arz-yönlü iktisat politikasının içerdiği uygulamaları şu şekilde belirtmektedir (Karabulut, 2006: 369):

- Gelir ve kurumlar vergisinde indirim,
- Vergi indirimlerine paralel olarak kamu harcamalarının indirilmesi,
- Yasal-kurumsal serbestleşme politikası.

Amerika'da Hazine sekreteri ve Kongre danışmanlarından Paul Craig Roberts Arz Yönlü İktisadın vergi kesintileri ile Keynezyen vergi kesintileri arasındaki farklılıkla ilgili olarak şu görüşleri ortaya koymuştur: Arz Yönlü

İktisadın vergi kesintileri ile Keynezyen Ekonomideki vergi kesintileri arasında çok büyük farklılıklar vardır. Keynezyen öğretide vergi kesintileri, maliye politikasını uyarıcı bir nitelik taşır. Bu ise daha fazla harcama, daha fazla talep ve belki de daha fazla enflasyon ve bütçe açığı demektir. Elbette ki vergi kesintisi için bu kadar sebep bütçe açıklarını üretmektedir. Geçmiş dönemlerde bu etki hissedilmiştir. Ancak bu konuda şimdi çok farklı düşünülmektedir. Arz Yönlü İktisatta vergi kesintilerinin sebebi, marjinal vergi oranlarını indirmek şeklindedir. Bu gerçek bir katkı anlamına gelir. Ayrıca Arz Yönlü İktisadın ulaşmak istediği sonuç, nisbi fiyatlarda toplam talepten daha fazla bir değişiklik yapmaktır[†].

Bunu şöyle açıklayabiliriz: Öncelikle nisbi fiyatlar kişilerin gelirlerini tüketim ve tasarruf arasında nasıl tahsis edecekleri üzerinde etkilidir. Cari tüketime tahsis etmek için ayrılan ek gelir, gelecekteki tüketimden vazgeçmek ve tasarruf oluşturmaktır. Gelecekteki gelirden vazgeçmenin değeri, marjinal vergi oranı tarafından etkilenir. Daha yüksek marjinal vergi oranı ek cari tüketimde bir kişi için daha ucuz vazgeçmektir. Nisbi fiyatlar, insanların zamanlarını çalışma, boş durma, eğlence veya yeteneklerini artırmak üzerinde yönlendiricidir. Eğer kişi zamanının bir kısmını boş durmaya ayırırsa, bu, çalışarak kazandığı cari gelirin bir kısmından vazgeçmek demektir. Cari gelirden vazgeçmenin gaydası marjinal vergi oranının bir fonksiyonudur.

Arz Yönlü İktisadın ikinci yönü de altın standardına geri dönülmesi düşüncesidir. Altın standardını savunanlara göre, bu standart para arzının aşırı artışına ve enflasyona mani olur. Para sadece ihtiyaç duyulduğunda ve altın mevcudu kadar basılır. Öncelikle para arzı kontrol altına alınır ve enflasyon ortadan kaldırılır. Altın standardı, açık bütçeler parasal genişlemeye sebep olduklarından hükümetlerin açık harcama yetkilerini de ortadan kaldırır. Böylece parada istikrar ve bütçede de denge oluşturulur. Özel sektör vergi teşviki nedeniyle yatırıma yönelir. Bunu istihdam ve ekonomik büyüme takip eder (Kimzey,1983: 21'den Aktaran, Güngör, 2005).

Arz yönlü iktisatta, para politikasına daha farklı bir yaklaşım da vardır. Para arzındaki artışları para politikası yoluyla kontrol etmenin de ötesinde,

---

[†]http://www2.aku.edu.tr/~mmasca/iddt_XIV_hafta_kamutercihiteorisiveanayasaliktisat.PPT#418,86, Kurumsal İktisadın Eleştirisi

monetaristlerin aksine Mundell gibi iktisatçılar, uluslararası parasal ilişkilerde Altın'ın rolünün arttırılmasını, kararlı bir şekilde savunurlar. Mundell Kasım 1999'da New York'ta bir grup gazeteciye, döviz kurlarının bütünüyle esnek olduğu bir dünyada, Altın'ın istikrar sağlayıcı bir etki getireceğini söylemiştir. Mundell'a göre Altın, enflasyonun tekrar geri gelmesine karşı, önemli bir rol oynar. Mundell sonraki on yıl içinde Altın fiyatlarının aniden artabileceğini tahmin etmiştir. Dünyanın yedi büyük sanayileşmiş ülkesinin (G7'lerin) Merkez Bankaları, para arzını yılda %6 arttırmaya devam ederlerse, Altın'ın onsu 6.000 \$'a kadar çıkabilir. Mundell, Altın'ın, dünyada merkez bankaları sistemi içinde, merkezî bir rol oynamaya devam edeceğini söylemiştir. Ona göre, merkez bankaları için Altın, iyi bir yatırım aracıdır. Fakat Mundell, merkez bankalarının artık Altın satmadıklarını, 1977'de tahmin edememiştir (Skousen, 2000: 4).

Arz yönlü iktisat teorisinin önemleri şu şekilde sıralanabilir (Alparslan, 2003: 69):

- i. Gelir vergisi oranı azaltıldığında bireylerin tasarrufu artar. Tasarruftaki bu artış faiz oranlarının düşmesine ve yatırımların artmasına neden olur.
- ii. Kurumlar vergisinde yapılacak bir indirim, yatırımın kârlılığını artıracak, dolayısı ile kurumun tasarruf gücü artacaktır.
- iii. Bireylerin ve kurumların tasarrufundaki artış likiditelerinin artmasına ve borç taleplerini azaltmalarına neden olur. Bu da faiz oranlarını düşürerek, yatırım malları talebi ile inşaat yatırımlarını artırır.
- iv. Yatırım / GSMH oranının artması üretimi yükseltir. Diğer bir deyişle birim girdi başına düşen üretim miktarı artar.
- v. Gelir vergisindeki indirim emeğin istihdam edilme isteğini ve çalışma gayretini artırır. Böylece emek arzı artar.
- vi. Üretim kapasitesinin artması sonucu arz yetersizliğinden doğan enflasyonist baskılar hafifler ve enflasyon oranı düşer.
- vii. Üretim kapasitesinin artması, ayrıca mal ve hizmet ihracını artırır. Bu artış, ödemeler dengesini düzenleyerek ulusal paranın değerini

yükseltir. Bu durumda ithalat ucuzlayacağından dolayı olarak enflasyon hızı azalır.

viii. Düşük gelir vergisi oranları, toplu sözleşmelerle istenen ücret artışlarını da azaltır. Çünkü istenen artışlar genellikle vergi sonrası gelirle ilgili olduğundan, vergi oranları düşünce çalışanın eline geçen ücret artacağından zam istekleri de azalır. Bu da enflasyon hızını yavaşlatan bir unsurdur.

ix. Enflasyon hızının azalması geliri, dolayısıyla tüketimi, üretimi ve istihdamı artırır.

x. Enflasyon hızının azalması, faiz oranlarını da düşürerek yatırımları teşvik eder.

Arz-yönlü iktisadın temel ilkeleri ise aşağıdaki gibi özetlenebilir (Aktan, 1989: 51):

1. Marjinal vergi oranlarındaki değişiklikler ekonomik birimlerin karar ve faaliyetlerini pozitif veya negatif olarak başlıca üç şekilde değiştirir.

Boş durmaya karşı çalışmanın görece fiyatını,

Cari tüketim yerine, gelecekte tüketimde bulunmanın görece fiyatını,

Piyasa ekonomisi içinde faaliyette bulunma yerine, yeraltı ekonomisinde faaliyette bulunmanın görece fiyatını.

Arz-yönlü iktisatçılar, marjinal vergi oranlarının indirilmesi (artırılması) halinde bunun görece fiyatları pozitif (negatif) yönde etkileyeceğini kabul etmektedirler. Onlara göre; örneğin; marjinal vergi indirimi, bireylerin tüketim yerine tasarrufa yönelmelerine, boş durma yerine çalışmayı tercih etmelerine neden olacaktır (Aktan, 2000).

2. Arz-yönlü iktisat, "ekonomik büyüme" ve "ekonomik etkinlik" olarak bilinen iki önemli iktisat politikası amacına ağırlık vermektedir. Arz-yönlü vergi politikasını savunanlar, vergi indirimlerinin uzun dönemde vergi gelirlerini ve toplam piyasa üretimini artıracığını kabul etmektedirler. Bu iktisatçılara göre, "ekonomik istikrar ve adil gelir dağılımı" gibi iktisat politikası amaçları kısa dönemde çözüme kavuşturulamayacak politikalardır. Diğer bir deyişle, bu politikaları gerçekleştirmek için, öncelikle ekonomide etkinlik ve yüksek büyümeyi sağlayacak politikaları yürürlüğe koymak gereklidir.

3. Arz-yönlü iktisadın diğeri bir temel ilkesi ise vergi oranları ile vergi gelirleri ve toplam piyasa üretimi arasında kurmuş olduğu ilişkidir. Bu ilkeye göre; vergi oranlarının indirilmesi, sanıldığı gibi vergi gelirlerini azaltmayacak aksine artıracaktır. Çünkü, vergi oranlarının indirilmesi görece fiyatları pozitif şekilde etkileyecek ve bu etki toplam piyasa üretiminin yani GSYİH'nin artması şeklinde sonuçlanacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

VERGİ İNDİRİM POLİTİKALARI

2.1.VERGİ İNDİRİM POLİTİKALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Laffer tarafından 1980’li yılların başında açıklanan ve “Arz – Yönlü İktisat” olarak adlandırılan hipotez aslında bundan yüzyıllar önce İbni Haldun tarafından açıklanmıştır. İbni Haldun 1371’de Mukaddime adlı eserinde; *“Toplumun (hanedanın) oluşumunun başlangıcında vergiler, küçük matrahlar karşılığında yüksek vergi hasılatı sağlar. Toplumun (hanedanın) genişlemesi ile birlikte, vergiler büyük matrahlara karşılık düşük vergi hasılatı sağlar”* (Temiz, 2008: 4) diyerek vergi indirimlerinin ülke ekonomisi açısından gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu anlamda İbni Haldun’un vergi indirimi konusunda düşüncelerini aktardığı 14. yüzyıl vergi indirim politikaları fikrinin başlangıcı sayılabilir.

İbni Haldun, ülkede lüks ve refahın artmasının vergi oranlarında sürekli ve kademeli bir artışa neden olacağını ifade etmektedir. Haldun’a göre vergiler kademeli olarak artırıldığından, vergi oranlarının yüksekliğine halk katlanmaktadır ve bu bir yükümlülük haline gelmektedir. *“Çünkü artışlar kademe kademe yapıldığı için halk bu artışların kim tarafından yapıldığının veya bu vergilerin kim tarafından konduğunun farkına bile varmaz.”* (Yıldırım, 2006: 77). Ancak uzun vadede vergi oranlarında meydana gelen sürekli artışlar artık itidal ve kabul edilebilirlik sınırlarını aşar. Bu artışlar halkın çalışma ve üretim şevklerinin azalmasına neden olur. Halk ödediği vergilerle kendi ellerinde kalan gelirleri karşılaştığında çok az bir menfaat temin ettiklerini görür. Bu nedenle pek çok kişi çalışmaktan ve üretimden tamamen ellerini çeker. Sonuç itibariyle tek tek bireylerden toplanan vergilerin azalmasıyla toplam vergi gelirleri de azalır. Ancak bu durum da yöneticiler azalan vergi gelirlerini artırmak amacıyla vergi miktarlarını daha da artırır. Sonuç itibariyle vergi miktarları ulaşabileceği en yüksek düzeye ulaşır. Toplam vergi gelirlerinin iyileştirileceği düşüncesiyle vergi oranlarında yapılan artışlar, insanların üretimden çekilmelerine, dolayısıyla toplumun ve ülke ekonomisinin zayıflamasına yol açar (Yıldırım, 2006: 77).

İbni Haldun vergi oranlarının olması gerektiği düzeyi ise şu şekilde ifade etmiştir:

"Eğer bütün bunları anladıysan üretim ve kalkınmada en güçlü etkenin üreticilere yüklenecek vergi oranlarının mümkün olduğu ölçüde az olması gerektiğini bilirsin. Çünkü bu durumda insanlar kar ve menfaat elde edeceklerini bildikleri için üretime yönelirler."

(Yıldırım, 2006: 77).

İbni Haldun'un fikirlerine 18. ve 19. yüzyılda David Hume, Adam Smith, J.R. Mc. Culloch, Henry Parnell, Jules Dupuit gibi iktisatçı ve filozoflarda benzer görüşler ileri sürmüştür.

Hume (1955'den Aktaran: Yıldırım, 2006: 78), *"Ağır vergiler endüstriyi tahrip eder. Ağır vergiler, işçilerin ücret artışı talep etmelerine neden olarak (sonuçta) bütün malların fiyatlarını artırır."*

Adam Smith, "Milletlerin Zenginliği" adlı eserinde Hume'un görüşlerini değişik bir şekilde ifade etmiştir:

"Yüksek vergiler, bazen vergiye tabi malların tüketimini azaltmak ve bazen vergi kaçakçılığını teşvik etmek suretiyle, düşük vergilerden sağlanacak hasılatın daha düşük bir hasılat sağlar. Gelirin azalması, tüketimin azalmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmışsa, çözüm yollarından birisi vergi oranlarını indirmektir."

(Smith, 1976: 414'den Aktaran: Aktan, 1989: 55).

J.R. McCulloch, görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"...Vergilerin indirilmesi, vergi gelirlerinin artması sonucunu doğurur.....Vergilerin artırılması, gelirin azalması sonucunu doğurur."

(McCulloch, 1975: 341'den Aktaran: Aktan, 1989: 55).

Dupuit, 1844 yılında şunları yazmıştır:

"Eğer bir vergi, sıfırdan başlayarak engelleyici olabileceği bir noktaya kadar arttırılırsa, başlangıçta hasılatı artarak bir maksimuma ulaşır ve bir noktada tekrar sıfır olur." (Dupuit, 1969; 278'den Aktaran: Aktan, 1989: 55).

2.2.VERGİ İNDİRİM POLİTİKALARI VE UYGULAMA SONUÇLARI

Bu başlık altında vergi indirim politikaları uygulamaları ve sonuçları Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, İzlanda, Çin ve Endonezya örnekleri üzerinden ele alınarak incelenmiştir.

2.2.1.ABD’de Vergi İndirim Politikaları ve Uygulama Sonuçları

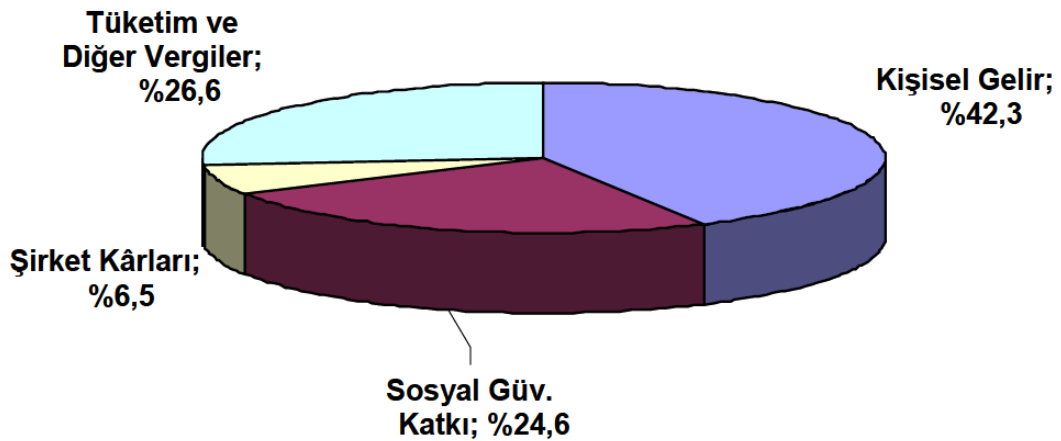
ABD’de vergi indirim politikalarından bahsetmeden önce ABD’nin vergi sisteminin yapısına değinmekte yarar vardır.

ABD’de vergiler, federal (merkezi hükümet), eyalet ve yerel bazda (belediye) toplanmaktadır. Her birim kendi vergilerini uygulamaktadır. Birden fazla birim ana vergi kaynaklarından yararlanırken, birimler arasında vergi paylaşılmaz. Merkezi hükümet, eyalet yönetimlerinin çoğu ve yerel yönetimler gelir vergileri uygulamaktadırlar. Federal düzeyde en önemli gelir kaynakları gelir vergisi ve maaş ve ücretlerden yapılan kesintilerdir. Eyalet düzeyinde ise satış vergileri ve gelir vergileri iken yerel düzeyde servet vergileridir (Karyağdı, 2006: 13).

Çoğu eyalet kendi bireysel ve şirket gelir vergilerini, satış vergilerini ve servet vergilerini uygular. Şirket gelir vergisi 44 eyalette ve geniş tabanlı bireysel gelir vergisi 43 eyalette uygulanmaktadır (Demir, 2008: 281).

Ülkede gelir vergisi, vergilendirilebilir gelire sahip tüm kişi ve kişi ortaklıklarına uygulanmaktadır. Gelir tabanının geniş kapsamlı bir yapısı vardır. Başlangıç noktası brüt gelir olup, brüt gelir; “hangi kaynaktan elde edilmiş olursa olsun tüm gelirler” şeklinde olabildiğince geniş kapsamlı olarak tanımlanmıştır. Vergilendirilebilir gelir hem kişiler hem de şirketler için brüt gelirden istisna, muafiyet ve indirimler çıkartıldıktan sonra kalan kısım olarak belirlenmiştir.

Şekil 2: ABD’de Temel Vergilerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı (Kaynak: Karyağdı, 2006: 9)

ABD’nde bireysel gelir vergisi %15, %28, %31, % 36 ve %39.6 şeklinde artan oranlı bir tarifeye sahiptir. Diğer taraftan gerçek kişiler alternatif minimum vergiye tabidirler. Vergi, gayrisafi hasıllardan bazı indirimler yapıldıktan sonra, vergisel ayrıcalıklar için yapılan düzeltmeler ve eklemeler ile daha sonra yapılan belirli kalemlerdeki indirimler ve kişisel istisnalardan sonra hesaplanan tutar üzerinden tespit edilir. Gerçek kişiler için alternatif gelir vergisi oranı % 26 ve % 28’dir. Alternatif minimum verginin hesaplanan vergiden fazla olması durumunda vergi mükellefleri alternatif minimum vergiyi öderler.

Şirketler ve diğer kurumlar vergilendirilebilir gelir için şirket gelir vergisi beyannamesi doldurmak zorundadırlar. Şirketler için vergi tarifesi % 15, % 28, % 31, % 36 ve % 39,6 şeklinde artan oranlı olup en üst oran 10 milyon ABD Dolarından yüksek tutardaki vergilendirilebilir gelire uygulanmaktadır (Karyağdı, 2006: 13).

Diğer taraftan şirketler, az vergi ödeme yönünde olanakları olmasına rağmen, bütün şirketlerin vergi ödemesini sağlamak amacıyla düzenlenmiş olan alternatif minimum vergiye tabidirler. Şirketlere yönelik vergi kesintisi sistemi yoktur. Bunun yerine şirketler 4’er aylık dönemler halinde şirketlerin tahmini cari kazançları ya da bazı durumlarda önceki kazançları esas alınarak tahmini vergi öderler. Nihai beyannamelerinde ise tahmini ödedikleri vergiler dikkate alınarak kesin vergi borçları hesaplanır (Karyağdı, 2006: 14).

Amerika Birleşik Devletleri’nde çok çeşitli tüketim vergileri olmasına rağmen, geniş tabanlı bir satış ve tüketim vergisi bulunmamaktadır. Temel federal tüketim vergileri, alkol ve tütün üzerindeki vergiler, petrol ve diğer yakıt vergileri, otoyol ve havalimanı inşası için kurulan tesis fonları ve telefon vergisidir.

Servetin transferi üzerindeki temel federal servet vergisi, veraset ve bağış vergisidir. Bu vergi, sağ iken yapılan bağışlar ve ölüm halinde oluşan servet transferleri üzerinde %37’den %55’e kadar değişen oranda uygulanır. Bağış durumunda, hayatta iken bağış yapmayı teşvik etmek amacıyla vergi hariç matrah üzerinde bu vergi uygulanır, ölüme bağlı transfer durumunda ise vergi dahil matrah üzerinden vergi uygulanır.

Bununla birlikte, 2001 yılında yapılan bir düzenleme ile verginin maksimum oranının zaman içinde düşürülmesi öngörülmüştür. Bu doğrultuda maksimum oran 2006 yılı için %46 iken, 2007, 2008 ve 2009’da %45 ve 2010 yılından itibaren %35’e düşürüleceği öngörülmüştür (IRS, 2012).

Aşağıda Tablo 2’de ABD’de vergi sisteminin temel özellikleri verilmiştir.

Tablo 2: ABD Vergi Sisteminin Temel Özellikleri

Vergi Türü	Vergi Konusu	Vergi Oranı	Ödeme Durumu
Kişisel Gelir Vergileri (KGV)	Normal KGV Kişisel gelir; ücret, faiz ve kâr payı, sermaye kazançları ve küçük işletme gelirlerini kapsar. Vergi matrahını azaltıcı çeşitli vergi istisnaları mevcuttur.	Normal KGV Kademeli olarak artan oran: yasal oranlar %10, %15, %25, %28, %33, %35. İndirimler, ve diğer kazanılmış gelir vergisi istisnası gibi vergi istisnaları vergi borcu olmayan ya da negatif vergi borcu olan gruplar yaratabilir.	Normal KGV İşverenler ödemelerden kesinti yaparlar ancak kişiler ücret dışı gelirleri ile vergiye tabi diğer gelirleri için beyanname verirler. Küçük işletme sahipleri gelirlerini kendileri beyan ederler ve Devlete vergilerini öderler.
	Kişisel Alternatif Minimum Vergi Vergilendirilebilir gelir, dolduran kişinin medeni durumuna göre belirli bir limite kadar artabilir.	Kişisel Alternatif Minimum Vergi Vergilendirilebilir gelir üzerinde Alternatif Minimum vergi oransal olarak %26 ya da %28 şeklinde değişmektedir.	Kişisel Alternatif Minimum Vergi Bireyler kişisel gelir vergileri ile kişisel alternatif minimum vergilerini karşılaştırırlar ve yüksek olan hangisi ise önceden yapılan kesintiler ve peşin ödenen vergileri mahsup ederek onu öderler.
Kurumlar Vergisi (KV)	Normal KV Şirket kazançları (toplam kazanç eksi toplam harcamalar). Vergi matrahını azaltacak pek çok vergi istisnası mevcuttur.	Normal KV Normal vergi oranları %15’ten%35’e kadar değişmektedir.	Normal KV Şirketler beyanname doldururlar ve vergilerini taksitler halinde Devlet’e öderler.
	Şirket Alternatif Minimum Vergi	Şirket Alternatif Minimum Vergi	Şirket Alternatif Minimum Vergi
	Normal kurumlar vergisinden daha geniş tabanlı vergi matrahı, daha az esnek muhasebe kuralları.	Tüm şirket kazançları %20 oranında ilgili yılda vergiye tabidir.	Şirketler normal kurumlar vergisi ile Alternatif Minimum Kurumlar Vergisini kıyaslar ve yüksek olanı öderler.

Sosyal Güvenlik Vergileri	Sosyal Güvenlik Ücretlerin ilk 90.000 Dolarlık kısmı	Sosyal Güvenlik Çalışan katkı payı %6,2. İşveren katkı payı %6,2 Bağımsız (kendi adına) çalışanlarda %12,4.	Sosyal Güvenlik İşverenler çalışanların ücretlerinden bu vergileri keserler. Bağımsız çalışanlar vergi kesintisini kendileri yaparlar.
	Sağlık Bütün ücretler	Sağlık %1,45 oranında çalışan payı. %1,45 oranında işveren payı. %2,90 bağımsız çalışanlardan.	Sağlık İşverenler, çalışanların ücretlerinden bu vergileri keserler. Bağımsız çalışanlar kendileri vergi kesintisini yaparlar.
Standart İntikal Vergisi – Veraset, hibe ve nesil atlama (hariç tutma) (NAV) vergisi	Veraset vergisi Ölen kişinin (murisin) nakit parası, hisse senetleri, emlak, tesis, yıllık sigorta geliri, ticari işletme faizleri ve diğer duran varlıkların serbest piyasa değeri. Murisin mirasından ölüm zamanında 2005 yılında, 1,5 milyon Dolar dan fazla indirilmesi mümkün kalemler. Hayatta kalan eş için intikalde sınırsız indirim.	Veraset vergisi 2005 yılı itibariyle oranlar %45'ten %47'ye kadar değişmektedir. Son vergi düzenlemelerinin bir sonucu olarak, 2010 yılında bu vergi kaldırılacağından bu tarihe kadar veraset vergisi oranları dalgalı bir seyir izleyecek. Yine de 2011 yılında veraset vergisi yeniden ihdas edilmiş olacak.	Veraset vergisi Mirasçılar beyannamenin doldurulmasından ve Devlete ödemelerin yapılmasından sorumludur.
	Bağış Vergisi Vergi ömür boyunca elde edilen bağış şeklinde gerçekleşen vergilendirilebilir kıymetlerin değerleri üzerinden yapılır. Uygulanabilir istisna tutarı 2005 yılı için 1 milyon Dolar. Aynı zamanda yıllık 11.000 Dolarlık bağış yapılan kişiye yönelik bir istisna ve burs ve sağlıkla ilgili bağışlarda sınırsız bir istisna bulunmaktadır.	Bağış Vergisi Oranlar 2005 yılı için %41'den %47'ye kadar değişmektedir. Gelecek yıllarda tıpkı veraset vergisinde olduğu gibi oranlarda dalgalanma sözkonusu olacaktır. Hibe vergisi veraset ve nesil atlama vergisini takiben yürürlükten kaldırılacaktır.	Bağış Vergisi Bağış yapılan kişi beyannamenin doldurulmasından ve Devlete ödemelerin yapılmasından sorumludur.
	NAV 2005 yılı için nesil atlama toplam 1,5 milyon Doların üzerindeki intikaller (örneğin büyük anne ve büyük babadan	NAV %47 ya da veraset vergisindeki yasal en yüksek oran. NAV oranı 2010 yılında verginin yürürlükten kalkacağı tarihe kadar	NAV Nesil atlayan transferin özelliğine göre, bağış yapılan, vakfedilen vakıf tüzel kişiliği ya da murisler beyannamenin

	toruna).	azalacaktır. 2011 yılında vergi yeniden ihdas edilecektir.	doldurulmasından ve Devlete ödemelerin yapılmasından sorumludur.
Harcama ve Diğer Vergiler	Belirli mal, hizmet ve diğer kalemler üzerinden (örneğin akaryakıt, alkollü içecekler, havayolu biletleri vb.)	Farklı mal, hizmet ve diğer kalemlere değişik oranlar uygulanır.	Genellikle işletmeler tarafından toplanır ve Devlete ödemeler 3'er aylık dönemler itibarıyla yapılır.

Kaynak: Ken Meserrie, The Tax System in Industrialized Countries, Oxford University Press, 1998, s-377'den Aktaran: Karyağdı, 2006: 15-18.

ABD'de 1920'li yıllarda Coolidge, 1960'lı yıllarda Kennedy ve 1980'li yıllarda Reagan'ın Başkanlık dönemlerinde yapılan vergi indirimleri önemli örneklerdendir. Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla ABD'de en yüksek % 7 oranında olan gelir vergisi % 77'lere yükselmiş, dönemin Başkanı Coolidge bu vergi oranını 1925 yılına kadar % 25'e düşürmüştür (Laffer, 2004: 4). Söz konusu dönemde yıllık ortalama % 6'lık bir büyüme hızı ve gelir vergisi hasılatında % 61 oranında artış gerçekleşmiştir (Grecu, 2004: 8).

ABD'de Warren G. Harding'in başkanlığı döneminde Hazine Sekreteri Andrew Mellon geniş kapsamlı bir vergi indirimi gerçekleştirmiştir. Yüksek marjinal vergi oranlarının ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkileri olduğuna inanan Mellon'a göre, vergi indirimleri, vergiden kaçınmayı ve vergi kaçakçılığını azaltarak toplam vergi gelirlerinin artırılmasını sağlayabilirdi (Aktan, 1989: 107).

Mellon tarafından uygulanan vergi indirimleri programının iki karakteristik yönü bulunmaktadır. Bunlardan birincisi marjinal vergi oranlarının azaltılmasıdır. Yüksek vergi oranlarının özellikle üst gelir dilimlerinde bulunan yükümlüler üzerinde olumsuz etkilerinin bulunduğu kabul edilerek bu oranların azaltılması öngörülmüş ve bu amaçla çeşitli vergi indirim yasaları yürürlüğe konulmuştur. İkinci olarak ise alt gelir dilimlerindeki yükümlülere tanınan vergi istisna ve muafiyetlerinin artırılması yoluyla, düşük gelir elde edenlerin gelir vergisi yükümlülüğü neredeyse tamamen kaldırılmak istenmiştir (Aktan, 1989: 108).

Mellon'un vergi indirim yasası 23 Kasım 1921'de yürürlüğe girmiş, maksimum gelir vergisi oranı % 73'den % 58'e indirilmiş, vergi muafiyetleri de artırılmıştır. Harding'den sonra 1923 yılında Başkanlığa seçilen Calvin Coolidge

döneminde de vergi indirim politikalarına devam edilmiştir. 2 Haziran 1924’de kabul edilen vergi indirimleri yasası ile maksimum vergi oranı % 58’den % 46’ya indirilmiştir. İlerleyen yıllarda yine Mellon’un vergi indirim uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Aşağıda tablo 3’de 1913-1929 yılları arasında ABD’nde uygulanan en alt ve en yüksek gelir dilimlerindeki vergi oranları gösterilmiştir. Vergi indirimleri özellikle maksimum vergi oranlarında gerçekleşmiştir. 1918 yılında % 77, 1919 ve 1921 yılları arasında % 73 olan oran, 1923 yılında % 58’e, 1924 yılında % 46’ya, 1925 yılında ise % 25’e kadar indirilmiştir. 1929 yılında ise maksimum vergi oranı % 24’e düşürülmüştür. Gelirleri 4000 doları geçmeyen vergi yükümlülerine uygulanan vergi oranları da kademeli bir şekilde indirilmiştir. Bu gelir grubu için 1918 yılında % 6 olarak uygulanan vergi oranı % 1’e kadar indirilmiştir.

Tablo 3: Mellon Döneminde Gelir Vergisi Oranları (1913-1929)

Yıl	İlk Gelir Dilimi		En Yüksek Dilim	
	Gelir \$	Oran (%)	Gelir \$	Oran (%)
1913-1915	2.000’e kadar	1	5.000.000’den fazla	7
1916	2.000’e kadar	2	2.000.000’dan fazla	15
1917	2.000’e kadar	2	2.000.000’dan fazla	67
1918	4.000’e kadar	6	1.000.000’dan fazla	77
1919-1921	4.000’e kadar	4	1.000.000’dan fazla	73
1922	4.000’e kadar	4	200.000’den fazla	58
1923	4.000’e kadar	3	200.000’den fazla	58
1924	4.000’e kadar	1	500.000’den fazla	46
1925-1928	4.000’e kadar	1	100.000’den fazla	25
1929	4.000’e kadar	3	100.000’den fazla	24

Kaynak: Aktan, 1989: 109.

ABD’de ikinci büyük vergi indirimi 1960’lı yıllarda Başkan John F. Kennedy tarafından yapılmıştır. Kennedy’de Mellon gibi işsizlik sorunlarının ve GSMH’daki negatif büyüme hızının ortadan kaldırılması için vergi indirimleri politikasının gerekli olduğuna inanıyordu. Kennedy tarafından uygulanmaya başlanan vergi indirim programı ile gelir ve kurumlar vergisi oranları önemli ölçüde indirilmiştir. Aşağıdaki tablo 4’de Başkan Kennedy döneminde maksimum

gelir oranlarında yapılan indirim ve bu indirimler neticesinde gelir vergisi tahsilatındaki gelişmeler görülebilmektedir. 1961 yılında % 91 olan maksimum gelir vergisi oranı 1964'te % 77'ye, 1965 ve 1966 yıllarında ise % 70'e indirilmiştir. Söz konusu bu vergi indirimleri vergi gelirleriniz azalmamış, tersine hemen hemen bütün gelir dilimlerinde artmıştır.

Tablo 4: Kennedy Döneminde Gelir Vergisi Oranları (%) (1961-1965)

Yıllar	1961	1962	1963	1964	1965
Maksimum Vergi Oranı (%)	91	91	91	77	70

Kaynak: Aktan, 1989: 111.

Başkan Kennedy, 1963 yılından 1965 yılına kadar olan dönemde % 91 olan gelir vergisinin en yüksek oranını % 70'e indirmiştir. İlerleyen yıllar ABD'nin en uzun süren ekonomik büyüme sürecine sahne olmuştur. 1961-1968 yılları arasında ekonomik büyüme oranı ortalama % 5'in üzerinde gerçekleşmiştir. Gelir vergisi hasılatı ise % 62 oranında artmıştır (Grecu, 2004: 8).

ABD'de vergi indirimlerinden beklenen sonuçlar alınmıştır. 1961'in ilk çeyreğinde yıllık 50 milyar dolar olan fiili ve potansiyel çıktı arasındaki "açık", 1965 yılının son çeyreğinde 10 milyar dolarlık bir miktara düşmüştür. Cari fiyatlarla GSMH 1963'te 30,2 milyar dolar, 1964'te 41,2 milyar dolar artmıştır. O dönemlerde ABD'deki GSMH'deki artışın vergi indirimlerinden kaynaklandığı belirtilmiştir. GSMH artışı ilerleyen yıllarda da devam etmiş 1965'te GSMH 1964'e göre 41,2 milyar dolar artarak, 1965 yılının ikinci çeyreğinde 672,9 milyar dolara çıkmıştır (Paya, 1998: 441).

ABD'de vergi indirim politikaları 1980'lerin ve 1990'ların ortalarında da öne çıkan politik yönelimlerden biri olmuştur (Fazzari ve Herson, 1996:9'den Aktaran, Bulut, 2009). ABD'de tasarruf ve yatırımın daha fazla yapılması gerekliliğine inananlar sık sık sermaye gelirleri üzerindeki vergi oranlarının düşürülmesi önermişlerdir. Bu inanış aynı zamanda arz-yönlü iktisadın temelinde var olan inanıştır (Fazzari, 1999:1'den Aktaran, Bulut, 2009). ABD, vergi indirimlerinden kamunun özel ekonomiye müdahale düzeyini azaltmak,

çalışmayı, tasarrufu ve yatırımları uyardı amaçlamıştır. ABD’de vergi indiriminin az sayıdaki varlıklı mükelleflerin yararına sonuç doğurduğu, bütçe açığını azaltma yönündeki çabaların ise düşük ve orta gelirliilerin yararlandığı pek çok federal programın kaldırılmasını gerektirecek olması tartışma yaratmıştır. Girişimci faaliyetlerin getirisi büyük ölçüde sermaye kazancı formunda olduğu için, sermaye kazançlarındaki vergi indiriminin verimli ekonomik faaliyetlerin uyarılmasında önemli bir etken olacağı ise vergi indirimlerinin lehine bir fikir olmuştur (Fazzari ve Herson, 1996: 9’den Aktaran, Bulut, 2009). Örneğin Steve Forbes (1993) 1980’lerde başlayan ileri teknoloji patlamasının 1970’lerin sonlarındaki vergi indirimlerine bağlanabileceğini iddia ederken, 1986’daki Vergi Reform Yasasıyla sermaye gelir vergisi oranlarındaki artışa ilişkin olarak Connie Mack (1995) 1987’de sermaye gelirleri vergi oranı artırıldığında “yatırım ve iktisadi büyümenin anahtarını fırlattık” eleştirisinde bulunmuştur (Fazzari, 1999: 1’den Aktaran, Bulut, 2009).

80’li yılların başlarında ABD’de büyük bir tüketim ve yatırım patlaması yaşanmıştır. 1983-84 yıllarında yaşanan ekonomik büyümede, 1981 vergi reformu ile gelir vergisi oranlarında yapılan indirimlerin yarattığı tüketici harcamalarındaki genişleme, yatırım teşviklerinin yarattığı yatırım harcamalarında artış ve aynı dönemde genişletici para politikaları etkili olmuştur (Feldstein ve Elmendorf, 1989: 553’den Aktaran, Bulut, 2009).

ABD tarihinin Mellon ve Kennedy vergi indirimleri dışında en kapsamlı vergi indirimi Başkan Reagan Döneminde yapılmıştır. 1980 yılı başlarında Başkan Reagan ekonomik programın ana hatlarını şu şekilde dile getirmiştir:

“...1980’ler için yeni bir strateji öneriyorum. Kamu harcamalarının büyüme oranını mantıklı ve ihtiyatlı bir seviyede tutmalıyız. Şahsi gelir vergisi oranlarını indirmek ve... bunun produktivite, yatırım, tasarruflar ve emek arzı üzerindeki negatif etkilerini sistematik bir şekilde ortadan kaldırmak zorundayız. Ekonomiyi etkileyen düzenlemeleri gözden geçirmek ve ekonomide büyümeyi teşvik için bu düzenlemeleri değiştirmeliyiz. İstikrarlı, sağlam ve önceden bilinecek bir para politikası uygulamalıyız.” (Aktan, 1989: 117).

Reagan’ın Başkanlık yaptığı 80’li yıllar da vergi indirimlerinin gerçekleştirildiği yıllar olmuştur. 1980 yılında % 70 olan gelir vergisinde en yüksek oran, 1988 yılına kadar % 28’e kadar indirilmiştir. 80’li yıllar boyunca

ortalama % 4'lük bir büyüme oranı gerçekleşmiş, vergi hasılatı da % 99,4 oranında artmıştır (Laffer, 2004: 8).

1981 yılındaki vergi reformu ile aşağıda sayılanlar hayata geçirilmiştir (Boskin, 1988: 78):

- Gelir vergisi oranında indirim,
- Yatırım gelirlerinde en üst diliminin %70'ten %50'ye indirilmesi,
- Azalan bakiyeler yöntemiyle amortisman uygulaması,
- Yatırım indiriminin genişletilmesi,
- Bireysel emeklilik sisteminin benimsenmesi,
- Ar-Ge harcamalarında vergi indiriminin iyileştirilmesi.

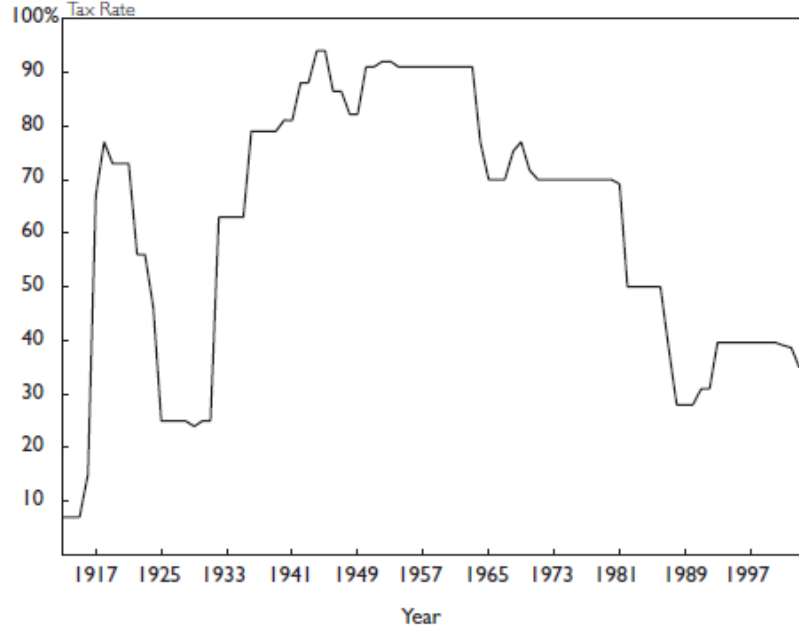
1986'daki vergi reformu ile de aşağıda sayılanlar gerçekleştirilmiştir (Boskin, 1988: 83):

- Gelir ve Kurumlar vergisinde indirim,
- Vergi yükünün gelir vergisinde kurumlar vergisi yönüne kaydırılması,
- Yatırım indiriminin kaldırılması,
- Amortisman süresinin uzatılması,
- Kâr dağıtımı halinde kurumlar vergisinin alınmaması,
- Bireysel emeklilik ödemelerinin vergi matrahından indirilmesi,
- Sermaye kazançlarının enflasyona bağlı maliyet bedeli artırımını olmaksızın vergilenmesi,
- Ar-Ge harcamalarında indirimin zorlaştırılması ve indirim oranının azaltılması,
- Kişisel borçlanmalardaki faizin vergi matrahından indirilmesinin kaldırılması,
- Bazı vergilerin kişisel gelir vergisi matrahından indirilmesinin kaldırılması,

Mortgage krizinin etkisini azaltmak amacıyla Bush döneminde, vergi indirimlerini kapsayan 700 milyar dolar tutarındaki paket, uygulamaya konmuştur. Bu doğrultuda vergi indirimlerinden ev sahipleri, arazi sahipleri, enerji sektörü ve yeni girişimcilerin yararlanması sağlanmıştır.

Aşağıda şekilde ABD'de 1913-2003 yılları arasında gelir vergisi oranlarındaki değişim gösterilmektedir.

Şekil 3: ABD’de 1913-2003 Yılları Arasında Gelir Vergisi Oranlarının Değişimi

Kaynak: Laffer, 2004: 4.

2.2.2.İngiltere’de Vergi İndirim Politikaları ve Sonuçları

İngiltere’de birçok Avrupa Birliği üyesi ülkede olduğu gibi medeni ve gelir durumuna göre vergilendirme söz konusudur. İngiliz gelir vergi sistemi kaynak teorisini benimsemiştir. Buna göre gelir altı kategoride incelenir.

- Gayri menkul sermaye iratları,
- Tarım ve ormancılık gelirleri,
- Devlet borçlanma senetleri,
- Faaliyet kazançları, bu kategori altı alt kısımdan oluşur
- Ticari kazançlar,
- Diğer kategorilerde olmayan ticari kazançlar,
- Faiz gelirleri,
- Deniz aşırı tahvil ve hisse senedi gelirleri,
- Yurtdışından elde edilen ücret,
- Serbest meslek kazançları,
- Ücret ve emekli maaşı gelirleri,

- Kar payları ve şirketlerden elde edilen gelirler,

İngiltere’de gelir vergisi beyan usulüne göre hesaplanmaktadır. Gelir vergisi mükellefleri, ikametgâhının neresi olduğu önemli olmaksızın gelirini İngiltere’de elde eden kişilerdir. Tüm gelirleri-ücret, maaş, kâr, kira, faiz, kâr payı,yıllık tahsisat,emekli maaşı dahil-kapsamına almaktadır.

İngiltere’deki kâr ve faizleri vergilendirilir. Ulusal Tasarruf Bankası'nın normal tasarruf hesabından bir vergilendirme döneminde elde edilen faiz gelirlerinin %70'i, Ulusal Tasarruf Sertifikalarından elde edilen faiz gelirleri, Belli Sözleşmeli Tasarruf Programı'ndan elde edilen faiz gelirleri, vergiden istisna edilen özel tasarruf hesabından elde edilen faiz gelirleri ve İngiltere'de ikametgâhı olmayan kişilerin bazı kanunlarda yer alan istisna ve indirimler nedeniyle elde etmiş oldukları bazı faiz gelirleri nedeniyle gelir vergisinden istisnadır.

İngiltere’de 2011-2012 döneminde yıllık 2.560 sterlinden daha az gelir elde edenler gelir vergisinden muaftırlar. İngiltere’deki kuruluşların elde etmiş oldukları kazançlar verginin konusuna girmektedir. İngiltere’de olmasa bile ticari operasyonlarda kâr İngiltere’de oluşuyorsa o kurum vergi mükellefi olmaktadır.

Tablo 5: İngiltere’de 2011-2012 Dönemi Gelir Tipi ve Vergi Dilimlerine Göre Gelir Vergisi Oranları

Gelir Vergisi Dilimi	Tasarruf Dışı Gelirler İçin Gelir Vergisi Oranları	Tasarruflar İçin Gelir Vergisi Oranları	Kâr Payı Gelirleri İçin Gelir Vergisi Oranı
£0 - £2,560 arası Tasarruflar için Başlangıç Oranı	Uygulanmıyor	% 10	Uygulanmıyor
£0 - £35,000 arası Temel Oran	% 20	% 20	% 10
£35,001 - £150,000 arası Yüksek Oran	% 40	% 40	% 32,5
£150,000 üstü Ek Oran	% 50	% 50	% 42,5

Kaynak: <http://www.turkvergi.org/yazlar/59-memduh-aslan/310-tuerk-ingiliz-gelir-vergisi-yuekue-karslastrmas.html>.

2010-2011 mali yıllarında geçerli kurumlar vergisi oranı, 300.000 GBP’ye kadar vergilendirilebilir kazancı olan şirketler için %21, 300.000-1.500.000 GBP arasında kazancı olanlar için ise %28’dir (Londra Ticaret Müşavirliği, 2012).

İngiltere’de çifte vergilemenin önlenmesi konusunda değişik uygulamalar bulunmaktadır. Emlak sahibi olan kişiler (gayri menkulde oturanlar, işgal edenler de bu verginin mükellefidir) vergisini ödemelidir. Fakat bazı muafiyetler vardır. Mesela tam zamanlı öğrencilerin oturdukları binalar, özürlü kişilerin kaldıkları yerler vergiden muafır. Yerel yönetim tarafından oranlar belirlenmektedir (EU Commission, 2012).

Belediye Vergisi (Council Tax) bölgelerdeki belediyelerin sundukları hizmetleri finanse edebilmeleri amacıyla toplanan bir vergidir. Bu hizmetler; yollar, okullar, kanalizasyonlar, kütüphaneler, emniyet teşkilatı, itfaiye vs. gibi hizmetlerdir.

Tüm belediyeler bölgelerindeki evlerden toplayacakları vergiyi kendileri belirler. Bütçeleri için ne kadar finansman gerekiyorsa o kadar vergi alırlar.

İngiltere’de özel tüketim vergisine konu olan malların kapsamı ise oldukça geniştir. Bu mallar; alkol, şarap, uçak yolcusu vergisi, bira, hidrokarbon yağ, elma ve armut şarabı, tütün ürünleri, taşıt tüketim vergisi, çeşitli piyango, kumar ve bahis vergileri olarak sıralanabilir.

Veraset ve intikal vergisinin, İngiltere’deki uygulaması, İntikal Vergisi (Inheritance Tax) adı verilen bir vergi olarak göze çarpmaktadır. Vergi, ilk kez 1986 yılında, Sermaye Transferi Vergisi (Capital Transfer Tax) adıyla

uygulanmakta olan verginin yerine getirilmiştir (Anderson and Baumberg, 2006, Aktaran: Karabulut, 2009).

R.T. McGee ve E.L. Feige (1982), 1972 yılında uygulamadaki vergi oranının ortalama %33 olduğu İngiltere için, vergi gelirlerini maksimum yapan vergi oranını %57 olarak tahmin etmişlerdir. Yine Feige ve McGee (1983), İsveç'te 1979'da vergi gelirlerini maksimize eden vergi oranının aşılmış olduğu sonucuna ulaşmışlar ve yapılacak vergi indirimlerinin vergi gelirlerinde bir azalmaya yol açmadan üretimi artırabileceği önerisinde bulunmuşlardır (Akt: Karabulut, 2007: 372).

İngiltere'deki vergi indirimleri, vergi oranlarında yapılan bir indirimin ekonomik faaliyetleri teşvik ettiği, bu nedenle vergi oranlarında yapılan indirimlerin istihdamı ve kamu gelirlerini artırdığını söylemek mümkündür (Ferhatoğlu, 2006: 3).

İngiltere'de de ABD'de olduğu gibi vergi indirim politikaları uygulanmış ve sonuçları ABD'dekine benzer şekilde olmuştur. İngiltere'de vergi oranlarındaki ilk indirim 1979-1990 yılları arasında başbakanlık yapan Margaret Thatcher döneminde olmuştur. 1979 yılında en yüksek vergi oranı % 83'den % 60 düzeyine indirilmiştir. Söz konusu bu vergi indirimlerinin ekonomik sonuçları ABD'de gerçekleştirilen vergi indirimlerinin sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. 1979 yılında £ 9.276 olan kişisel vergi yükü vergi indirim politikalarının uygulanmasından sonra £ 11.516'a yükselmiştir (Grecu, 2004: 9).

Aşağıda tablo 6'da İngiltere'de 2011 yılı için vergi türleri ve oranları verilmiştir.

Tablo 6: İngiltere’de Vergi Türleri ve Oranları

VERGİ	
KDV	Serbest meslek çalışanlarının KDV kaydı yaptırması isteğe bağlı olup, yıllık cirolarının 68.000 GBP’yi geçtiği durumda ise Gelir İdaresi’ne KDV kaydı yaptırılmaları zorunludur. KDV’de temel oran %17.5’tir. Bu oran 1.1.2011 tarihinden itibaren %20’ye yükseltilmiştir.
Kurumlar Vergisi	2010-2011 mali yıllarında geçerli kurumlar vergisi oranı, 300.000 GBP’ye kadar vergilendirilebilir kazancı olan şirketler için %21, 300.000-1.500.000 GBP arasında kazancı olanlar için ise %28’dir.
Gelir Vergisi	Gelir vergisi oranları; 2.440 GBP’ye kadar %10, 2.441-37.400 GBP arası %20, 37.401-150.000 GBP arası %40, 150.000 GBP üzerindeki kazançlar için ise %50’dir.
İş Yeri Emlak Vergisi	İş yeri olarak kullanılan her bir taşınmaz için yerel yönetimlerce tespit edilmiş vergilendirilebilir değer (tahmini kira bedeli) üzerinden %48.5 oranında iş yeri emlak vergisi (Business Rate) alınmakta olup, sözleşmeye bağlı olmakla birlikte, vergiyi genellikle kiracı ödemektedir. Bu oran Ekim 2010’dan itibaren %41.4 olarak uygulanmaktadır.

Kaynak: T.C. Londra Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2011.

1990'lara gelinirken, Thatcher'ın Avrupa Para Birliği'ni reddedici politikalar benimsemesi ve ekonomik göstergelerin kötüye gitmeye başlaması nedenleri ile parti içinde Thatcher'a olan siyasi destek sonlanmış ve Thatcher istifa etmek zorunda kalmıştır. Thatcher'ın kafa vergisini (poll tax) yürürlüğe koyması ve ciddi bir kamuoyu muhalefetine rağmen bu verginin uygulanması konusundaki ısrarcı tutumu halkın desteğinin kaybolmasında etkili olmuştur. 31 Mart 1990 tarihinde Londra'da Trafalgar meydanında 100 binin üzerinde göstericinin Thatcher'ın vergi politikasını protesto etmesi ile başlayan ve 400'ün üzerinde protestocunun gözaltına alındığı bu olaylar maliye tarihinde modern vergi isyanlarından biri olarak anılır. Bu eylemler tek neden olmamakla birlikte Thatcher'ı deviren önemli etkenlerden biridir (Karahanoğulları, 2010: 149).

2.2.3. İzlanda'da Vergi İndirim Politikaları

ABD'nde yaşanan arz yönlü deneyim tüm dünya ülkelerinin dikkatini çekmiştir. Benzer bir deneyim İzlanda'da yaşanmıştır. Ancak, İzlanda'nın tecrübesi gelir vergisi indirimlerinin arz-yönlü iktisat etkileri konusunda ABD'ye

göre daha güçlü olmuştur. İzlanda'da 1988 yılında bir önceki yılın gelirinin vergilendirildiği bir vergi sistemden peşin vergi sistemine geçilmiştir. 1987 yılında 1986 yılı geliri vergilendirilirken, 1988 yılında o yılın kazançları peşin olarak vergilenmeye başlanmış, 1987 yılı gelirleri vergilendirilmemiştir (Bianchi, Gudmundsson ve Zoega, 2001: 1564'den Aktaran: Bulut, 2009).

İzlanda'da, geçici olarak sıfır düzeyinde marjinal ve ortalama vergi oranları ile yüz yüze gelen bireylerin emek arzı tepkilerinin çalışılması için önemli bir fırsat doğurmuş, gelirin vergilenmediği 1987 yılında erkek emek arzı %2,36 ve kadın emek arzı %4,16 oranında artarken anılan yılda reel gayri safi yurtiçi hasılda %8,5'luk bir artış meydana gelmiştir (Bianchi, Gudmundsson ve Zoega, 2001: 1564'den Aktaran: Bulut, 2009).

Dönemin hükümeti 1986 yılında şahsi gelir vergisi sistemini basitleştirmeye karar vermiş, aynı yılın Aralık ayında sanayi kesiminin sendikaların ücret anlaşmalarını da içeren talebi ile vergi reformları peşin vergi sistemini 1988 yılı başından geçerli olmak üzere kabul etmiştir. Şahsi gelir vergisinde ortalama vergi oranı diğer kuzey ülkelerine oranla düşük olmakla birlikte marjinal oran %56,3 seviyelerine kadar çıkmaktaydı. Reform ile yapılan yenilikler aşağıda sıralanmıştır:

- Dört farklı vergi oranı dilimi %35,2'lik tek bir dilime dönüştürülmüştür.
- Aile durumu ve gelir düzeyine bağlı farklı indirimler yerine tek bir şahsi vergi istisnası ikame edilmiştir.
- Mesken sahipleri için özel bir faiz indirimi ve vergi kredisi modeli getirilmiştir.
- Çocuk yardımları ve yan ödemeler vergi sistemi dışına alınmıştır.

Ülkenin ekonomisi vergi reformlarının uygulandığı dönemde güçlü bir yukarı trend içerisine girmiştir. Vergi reformlarının ilanı öncesinde istihdam artmış ve işgücüne katılım oranı tüm zamanların en yüksek seviyesi olan %80'ler düzeyine çıkmıştır. Emek piyasasında da aşırı bir talep mevcut olup, enflasyon oranı %20-30 olmuştur (Bianchi, Gudmundsson ve Zoega, 2001: 1567'den Aktaran: Bulut, 2009).

İzlanda'da 2002 yılı başında kurumlar vergisi oranı %30'dan %18'e düşürülmüştür. Sınırsız sorumlu ortaklıklar için vergi oranları da %38'den

%26'ya indirilmiştir. Bunun da ötesinde, %1.2 olan net servet vergisi oranı, 2002 yılı sonunda %0.6'ya inmiştir. Aynı zamanda, ek servet vergisi uygulamadan kaldırılmıştır. Diğer bazı değişikliklerle beraber bu düzenlemeler İzlanda'nın kurumsal vergilendirme sistemini Avrupa'nın en rekabetçi sistemlerinden biri haline getirmiştir. Böylece birçok İzlanda işletmesinin faaliyetlerini yurtdışına kaydırması önlenmekle kalmamış, hatta yabancı işletmelerin İzlanda'daki yatırımları teşvik edilmiştir. Ayrıca, vergi reformları insanları kendi işlerini kurmaya özendirmiştir (www.tisk.org.tr).

Devlet bütçesi bu reformlardan olumsuz etkilenmemiştir. Çünkü vergi gelirleri, artan ekonomik faaliyetlerle beraber yükselmiş ve bu durum bir döngü haline gelmiştir.

2.2.4.Çin'de Vergi İndirim Politikaları

Çin, sunduğu ucuz işgücü ve uyguladığı çeşitli teşvik politikalarıyla son yıllarda yabancı sermaye için cazibe merkezi haline gelmiştir. 2001 rakamlarıyla Çin 46,8 milyar dolar ile gelişmekte olan ülkeler arasında en fazla doğrudan yabancı sermaye çeken ülke olmuştur. Çin ekonomisinin son yıllarda en dikkat çekici yönlerinden birisi GSMH büyüme oranlarıdır. 01.01.2002 tarihinden itibaren DTÖ üyesi olan Çin'de hem pazar büyüklüğü nedeniyle iç piyasa talebi, hem de çok ucuz ve bol işgücü olanakları nedeniyle ihracata dönük üretim olanakları bakımından uluslararası yatırımcıların ilgisini çekmiştir (Güner, 2004: 6).

1978 yılında merkezi planlamadan piyasa sistemine geçen Çin, vergi sisteminde de temel değişiklikler yapmıştır. Çin vergi sisteminde 1994, 1999 ve 2001 yıllarında köklü değişiklikler gerçekleşmiştir. Çin'in vergi sisteminin mevcut halinde vergilerin sınıflandırılması şu şekildedir (Güner, 2004: 12).

• Ulusal vergiler:

- Gelir vergisi,
- Veraset intikal vergisi,
- Gümrük vergisi,
- Tütün ve alkol vergisi,

- Menkul kıymet işlemleri vergisi,
  - Vadeli işlemler vergisi,
  - Maden arama izin vergisi.
- Metropolitan şehir ve ilçe vergileri:
- Arazi-arsa-tarım vergileri,
  - Emlak vergisi,
  - Taşıt aracı ruhsatı vergisi,
  - Tapu senedi vergisi,
  - Damga vergisi,
  - Eğlence vergisi.

Çin’de gelir vergisi oranları üç kategori için farklı belirlenmiş olup, ücret ve maaşlarda %5’ten başlayıp %45’e kadar artan oranlı bir tarife söz konusudur. Ücret ve maaşlarda 800 Yuan’lık bir geçim indirimi mevcuttur. İkinci kategoride ticari kârlar, kiralama işlemleri ve sözleşmeli alım-satım işlemleri bulunur. Bu kategoride vergi oranı gelir dilimleri itibariyle %5’ten %35’ e kadar artan oranlı bir tarifeye göre belirlenmektedir. Üçüncü kategoride ise telif kazançları, faiz gelirleri gibi gelirlere ise %20’lik tek bir oran uygulanmaktadır. Kâr amaçlı işletmelerin gelirleri kurumlar vergisine tabi olup, oranı, %30’u merkezi hükümetin payı, %3’ü de yerel hükümetin payı olmak üzere toplam %33’tür (Güner, 2004: 15).

Kurumlar vergisi yerli ve yabancı şirketler için %25’tir. Hükümetin teşvik ettiği sektörlerde ve Çin’in batı bölgelerine gerçekleştirilen yatırımlarda kurumlar vergisi %15’e kadar düşebilmektedir. Ülkede mal satışı yapan, tamirat ve değiştirme hizmetleri sektörü ile uğraşan ve ithal ederek ülkeye mal sokan şirketler ve kişiler Katma Değer Vergisi (KDV) ödemekle yükümlüdürler. Çin’de standart katma değer vergisi oranı %17’dir. Ancak, bazı malların satış ve ithaline uygulanan vergi %13’tür. (www.tusiad.org, 11.07.2012).

Çin’de özel ekonomik bölgelerde faaliyet gösteren yabancı sermayeli işletmeler kurumlar vergisinden muaftır. Tarım, ormancılık, taşımacılık gibi kâra geçiş süreci 10 yıl ve daha fazla olan endüstrilerde işe başlama tarihinden itibaren ilk iki yıl kurumlar vergisi muafiyeti, takip eden üç yıl için ise kurumlar vergisi oranında %50’lik bir indirim söz konusudur. 15 yıl ve üzeri yıla yayılmış liman

inşaatları için bu süreler 5 yıldır. Eğer bu şirketler yabancı sermayeli ve belli düzeyde ihracat gerçekleştiriyorlarsa, muafiyet ve indirim sürelerinin dolmasından sonrada kurumlar vergisi oranı %10 indirimli uygulanmaktadır (Güner, 2004: 19).

Yüksek teknolojiye yabancı sermayeli şirketlere muafiyet ve indirim sürelerinin dolmasından itibaren 3 yıl kurumlar vergisi oranı %10 indirimli uygulanmaktadır. Beş Milyon Dolar ve daha fazla yatırımları ile getirisi 10 yıldan fazla yıla yayılan yatırımları için yabancı sermayeli şirketlerin elde ettikleri kar ilk yıl kurumlar vergisinden istisna tutulurken, takip eden iki yıl %50 indirimli uygulanmaktadır (Güner, 2004: 19).

2.2.5.Endonezya'da Vergi İndirim Politikaları

Endonezya'da teşvik savunucuları, yabancı sermayeyi ülkeye çekebilmek için 1960 yılında yabancı yatırımlara kapanan teşviklerin gerekli olduğunu savunmuşlardır. Nihayet 1967 yılında yabancı yatırımcılar için bir dizi teşvik politikaları uygulamaya konulmuştur. Bu teşviklerden vergi tatillerinin, ülkede kurumlar vergisi oranının (%60) ve temettü vergilerinin yüksekliği karşısında en önemlisi olduğu ileri sürülmüştür. Sonuçta 1967 yılında yürürlüğe giren yatırım kanunu ile yabancı yatırımcılar 5 yıla kadar kurumlar vergisinden ve bu kârlar üzerinden sonradan dağıtılsalar bile temettü vergilerden ve yine aynı yasaya göre, vergi tatili sona erdiğinde takip eden 5 yıl için yabancı yatırımlar yerli firmalara uygulanan vergi oranının %50 azaltılarak uygulanması öngörülmüştür. 1968 yılında ise vergi tatillerinin yerli yatırımcılara da uygulanması imkanı getirilmiştir. Vergi tatili teşvikinden yararlanacak yatırımlar ilk yasa öncelikli sektörler olarak ifade edilmiş, daha sonra daha kesin kurallara bağlanmış en son üç yılın sonunda yasanın kendisine aşağıdaki kurallar eklenmiştir (Morisset vd, 1999: 5'ten Aktaran: Bulut, 2009)

- Öncelikli sektörlerde tüm firmalar için iki yıllık bir süre vergi tatili,
- Önemli döviz tasarrufu ve getirisi sağlanan projelerde ilave bir yıllık süre daha vergi tatili,
- Büyük veya riskli projelerde ilave bir yıl daha vergi tatili,

- Java dışındaki projelerde ilave bir yıl daha vergi tatili,
- Özel öncelikli öneme sahip projelerde ilave bir yıl daha vergi tatili.

Toplam olarak bir proje şartlara göre 6 yıla kadar kurumlar vergisi ve temettü vergilerinden vergi muafiyeti kazanabilmektedir. Tatil süresi, ticari üretimin başlamasıyla başlamakta olup, bu tarih Maliye Bakanlığı Vergileme Genel Müdürlüğünce belgeye bağlanmaktadır (Morisset vd, 1999: 7'ten Aktaran: Bulut, 2009).

Teşviklerin verilmesindeki ölçüt kalkınma için gerekli yatırım türleri hakkındaki yaygın inancı yansıtmaktadır. Örneğin yatırım büyüklüğü ölçütü geniş firmaların Endonezya'nın kalkınması için gerekli teknolojiye sahip oldukları inancına dayanmaktadır. Ayrıca büyük şirketlerin ülkeye gelmesi, diğer yatırımcıların çekilebilmesi için güven doğuracaktır. Kanun vergi tatillerini belli spesifik ölçütleri karşılayan projeler için yetki vermekle beraber uygulamada projesi lisanslandırılan her firma teşviklerden yararlandırılmıştır. Teşvik sistemi 1977'yi takip eden yıllarda modife edilmekle birlikte 1984 yılına kadar aynı kalmıştır (Morisset vd, 1999: 7'ten Aktaran: Bulut, 2009).

Endonezya'da kurumlar vergisi oranı 1980'lerin başında %45'e düşürülmüş, ayrıca çifte vergileme anlaşmalarının pek çok yabancı yatırımcı temettü için vergilerin düşmesi, yabancı yatırımlardaki yüksek vergilemenin dengelenmesi gerektiği argümanı gücünü kaybetmiştir. Ayrıca yapılan bir araştırmada kurumlar vergisinin %45 iken 5 yıllık bir dönem için vergi tatilinin olduğu durum ile %35 iken vergi tatilinin olmadığı durumun yabancı yatırımlarda dahili getiri oranının benzer olduğu tespit edilince, kurumlar vergisi oranının %35'e düşülerek vergi tatillerin tamamen kaldırılması gündeme gelmiş ve 1983 yılında vergi tatilleri tüm yatırımlar için kaldırılmış ve kurumlar vergisi oranı %35'e düşürülmüştür. Resmi kurumlar vergisi oranının %35'e düşürülmesini maliyetlerin diğer mükellefler için daha yüksek vergi oranı şeklinde ortaya çıktığı az sayıda yatırımcıya sunulan teşviklerin yerini "tüm yatırımcılara teşvik" sisteminin alması olarak sunmuştur (Morisset vd, 1999: 9'ten Aktaran: Bulut, 2009).

Endonezya'da vergi tatillerinin kaldırılmasının ardından elde edilen ilk veriler yeni politikayı büyük bir yanlış olarak gören görüşü desteklemiştir. İzin

verilen yabancı yatırım tutarı önceki yıla göre düşmüş, fakat çok geçmeden yabancı yatırım girişinde yaşanan artışlar reform yanlılarının iyimserliğini desteklemiştir (Morisset vd, 1999: 11'ten Aktaran: Bulut, 2009).

2.2.6. Düz Oranlı Vergi Sistemi Uygulaması ve Ülkelerin Reform Çalışmaları

Vergi indirim politikaları içerisinde düz oranlı vergi sistemi uygulamalarının ayrı bir yeri bulunmaktadır. Temel olarak tek vergi oranı ile birlikte vergi oranının düşürülmesi, düz oranlı vergi sisteminin iki ana ögesidir. Düz oranlı vergi sistemine geçen ülkelerde vergi indirim politikalarının, bu sistemin önemli bir parçası olduğu görülmektedir. Bu nedenle vergi indirim politikaları içerisinde bazı ülkelerde uygulamaya geçen düz oranlı vergi sistemine de yer verilmiştir.

2.2.6.1. Dünyada Düz Oranlı Vergi Uygulamaları

Hong Kong 1947 yılından itibaren uyguladığı düz oranlı vergi sistemiyle Avrupa'nın gelişmiş ülkelerini yakalama çabası içerisinde olan eski doğu bloku ülkelere model olmuştur (Laffer, 2004: 15). Hong Kong günümüzde vergi yükümlülerine çeşitli istisna, muafiyet ve indirim olanakları sunan artan oranlı gelir vergisi ile toplam geliri %16 oranıyla vergiye tabi tutan düz oranlı gelir vergisi arasında seçim yapma imkanı tanıyan "ikili" bir vergi sistem uygulamaktadır. Düz oranlı gelir vergisi ile vergi yükümlüleri düşük uyum maliyetleri ve vergi oranıyla vergi yüklerini minimize etme imkanına kavuşmuşlardır. Hong Kong'un sunduğu düşük oranlı ve uyum maliyetleri düşük gelir vergisi sistemi, vergilemenin çalışma, tasarruf yapma ve yatırım yapma arzusu üzerindeki olumsuz etkisini azaltarak dikkat çekici ekonomik büyümesine kaynak olarak kabul edilmektedir (Ferhatoğlu, 2006: 5).

Avrupa Birliği'ne 2004 yılında katılan ülkeler vergi sistemlerini basitleştirmek ve Avrupa'nın gelişmiş ülkelere karşı rekabet avantajı sağlayabilmek adına düz oranlı vergi uygulaması çalışmalarına 1994 yılından itibaren ağırlık vermişlerdir. Avrupa Birliğinin yeni üyelerinin bu alandaki başarısı bölgenin diğer ülkelere de kaynak olmuş, Rusya ve Gürcistan da bu

çalışmalardan esinlenerek vergi sistemlerinde köklü değişikliklere gitmişlerdir (Ferhatoğlu, 2006: 6).

Düz oranlı vergi sisteminin bütün ekonomik problemlerde tek başına bir araç olarak kullanımını hiçbir zaman söz konusu olmamasına rağmen birçok AB ülkesi düz oranlı vergi sistemi üzerinde çalışmaktadır.

Düz oranlı vergilerin gelişimine bakıldığında ideolojiler arasında dikkat çekici bir çelişki olduğu gözlenir. Komünist Manifestonun yayınlanmasına kadar geçerli olan, uygulaması basit tek oranlı vergi sistemleri bu dönemden sonra Karl Marx tarafından önerilen artan oranlı vergi tarifelerinin uygulandığı sistemlere dönüşmüştür. Artan oranlı tarifelerin yanında ekonomik ve sosyal amaçlarla vergi sistemlerinde yer bulan vergi istisnaları, muafiyetleri ve indirimleri gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin vergi sistemlerinin karmaşık bir hal almasına neden olmuştur. Günümüzde ise Hong Kong dışında düz oranlı vergi sistemine sahip ülkelerin hemen hemen hepsinin eski sosyalist ülkeler olması dikkat çekicidir (Ferhatoğlu, 2006: 7).

Bunun dışında Çin'in de yakın zamanda düz oranlı vergi sistemine geçmek için çalışmalar yürüttüğü bilinmektedir. Bu durum Çin'in rekabet gücünü arttıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Estonya Sovyetler Birliğinin dağılmasından kısa bir süre sonra 1994 yılında %26 oranında düz oranlı vergi uygulanan ilk Avrupa ülkesi olmuştur. Estonya 1994 yılında kadar tarifesindeki oranlar %16 ila %33 arasında değişen artan oranlı gelir vergisi uygulamıştır. 1994 yılında gelir vergisinin artan oranlı tarifesinin yerini %26"lık düz oranlı tarifeye bırakmıştır. Kurumlar vergisi oranı da 1994 yılında %35'den %26'a indirilmiştir. Yapılan bu reformların temelinde gelir vergisinde gelir ve kurumlar vergisinde düz oranlı vergi sistemine geçilerek sistemde basitliği sağlamak bulunmaktadır. Bununla birlikte Estonya düz oranlı sistemindeki vergi oranını 2005 yılı için %24'e indirmiştir. 2007 yılı başına kadar vergi oranı düz oranlı vergi sisteminde %20 olarak belirlenmiştir.

Letonya 1995 yılında gelir ve kurumlar vergisi oranlarını %25 düzeyine indirmiştir. Bununla birlikte yatırımlara, uygun bir ortam hazırlamak amacıyla ilave vergi kolaylıklarına da sistemde yer verilmiştir.

Litvanya ise gelir vergisinde düz oranlı tarife yapısını %33 oranıyla 1994 yılından itibaren uygulamaktadır. Sosyal güvelik kesintileri ise %31 işveren ve %3 işçi payı ile %34 düzeyindedir. Kurumlar vergisinde ise yatırımları teşvik edebilmek amacıyla 1993 yılından itibaren %10 oranı uygulanmaktadır. Bu bakımdan düz oranlı yapı sadece kişisel gelir vergisinde sınırlı kalmıştır.

Bölge ülkelerindeki bu gelişme paralelinde Rusya 1 Ocak 2001 tarihinde %13 oranlı düz oranlı vergi sistemi uygulamaya koymuştur. Düz oranlı vergi sistemi üç dilimli ve son dilimi 5000 doların üzerindeki kazançlara uygulanan %30 vergi oranından meydana gelen artan oranlı gelir vergisi tarifesinin yerine gelmiştir. Viladimir Putin'den önceki Rusya devlet başkanı Boris Yeltsin, IMF tavsiyeleri doğrultusunda vergi gelirlerini arttırabilmek amacıyla gelir vergisi oranlarını %30'a kadar yükseltmiştir. Ancak vergi oranlarının yükseltilmesi vergi gelirlerini beklendiği gibi arttırmamış, sistem vergi kaçakçılığını teşvik eder bir hal almıştır (Ferhatoğlu, 2006: 7).

Eski sosyalist Rusya'nın, eski Birleşik Devletler Temsilcisi Dick Arney ve başkan adayı Steve Forbes %17 olarak önerdikleri düz oranlı vergiden 4 puan daha düşük, %13 olarak vergi oranı belirlemesi de dikkat çekici bir ayrıntı olarak nitelendirilebilir.

2003 yılında düz oranlı vergi uygulaması Sırbistan'a da yayılmış, vergi oranı olarak %14 belirlenmiştir. Bu ülkeleri izleyen Slovakya %19, Ukrayna %13 oranıyla 2004 yılında düz oranlı vergi sistemine geçmişlerdir. 2005 yılının başında Romanya %16 ve Gürcistan % 12 oranlarıyla düz oranlı vergi sistemine geçmişlerdir. Gürcistan'daki % 12 vergi oranı geçici de olsa inceleme konusu yapılan ülkeler içinde en düşüğüdür.

Polonya Mart 2005de yaptığı bir açıklamada 2005 yılına kadar gelir, kurumlar ve katma değer vergisinde %15 oranla uygulanacak düz oranlı vergi sistemine geçeceğini belirtmiştir. Polonya hükümetinin bu kararı, sol kesim partileri ve gücünü nispeten yitiren işçi sendikaları tarafından vergi yükünün toplumun zengin kesiminden düşük ve orta gelir grubu üzerine kayacağı gerekçesiyle eleştirilmektedir (Ferhatoğlu, 2006: 7).

Doğu Avrupa ülkelerinin geniş ölçüde düz oranlı vergi sistemine geçiş yapmaları Avrupa'nın yüksek vergi yükü ve işgücü maliyetine sahip ülkelerini

düşük vergi yükü uygulayan ülkelere karşı bir takım girişimlerde bulunmalarına yol açmıştır. Özellikle Almanya ve Fransa yatırımların nispeten düşük vergi yükünün ve işgücü maliyetinin bulunduğu eski doğu bloğu ülkelere kayması endişesiyle bu ülkelerin vergi oranlarının yükselmesiyle sonuçlanacak vergi uyumlaştırma politikalarını savunmaktadır. Ancak Fransa ve Almanya'nın başını çektiği ülkelerin bu girişimlerinde başarısız olmaları düz oranlı vergi sistemlerinin kendi ülkelerinde uygulanabilirliğini tartışmaya başlamalarına neden olmuştur. Düz oranlı vergi konusunda kesin bir reform konsensüsü sağlanamamasına rağmen İspanya, Danimarka, Hollanda ve Almanya bu sisteminin uygulanabilirliğini değerlendirmektedir.

2.2.6.2.2. Dünyada Düz Oranlı Vergi Uygulamalarının Sonuçları

Avrupa'daki düz oranlı vergi uygulamalarının sonuçları bütün hem gelir idarelerine hem de vergi yükümlülerine yarar sağladığını göstermektedir. Baltık kaplanları olarak nitelendirilen ülkeler yılda ortalama %5'lik büyüme hızını yakalamış durumdadırlar. Bu güçlü ekonomik performans ülke hazinelerinin de güçlenmesine neden olmuştur.

Bahsedilen ülkelere ayrı olarak Rusya'ya baktığımızda, Rus ekonomisinin 1990'lı yılların sonunda krizden çıkmaya başlamış olduğu, düz oranlı vergilerin uygulamaya konulduğu dört yıl öncesinden bu yana enflasyondan arındırılmış olarak gelir vergisi hasılatının %100 arttırdığı görülmektedir. Düz oranlı vergilerin diğer ülkelerdeki uygulama sonuçlarının görülmesinde henüz erken olmakla birlikte. Slovakya'da uygulanan düz oranlı verginin, ekonomik büyüme ve beklentileri aşan vergi hasılatı rakamları dikkat çekicidir (Ferhatoğlu, 2006: 8). Rusya'da gelir vergisinde düz oranlı vergi sisteminin uygulamaya başlanmasından sonra, gelir vergisi hasılatı 2001 yılında bir önceki yıla göre reel olarak %28 oranında artmış, 2002 yılında ise %20.7 değerini almıştır. Bunun dışında, gelir vergisinin toplam vergi gelirleri içindeki payı 2000 yılında %12,1 değerini almışken, 2001 yılında bu oran %12,7'ye yükselmiştir (Ferhatoğlu, 2006: 7).

Ancak Ocak 2005'te hazırlanan bir IMF raporuna göre gelir vergisi hasılatında meydana gelen artışlar sadece vergi reformuna bağlanmamalıdır. Rapora göre sosyal güvenlik kesintilerindeki indirimlerin bu artışlar üzerindeki etkisi belirgindir. Bununla birlikte, reel ücret düzeyinin ve işgücü arzının artması sadece gelir vergisi indirimlerine bağlanmamalıdır.

Ayrıca söz konusu raporda gelir vergisi hasılatındaki artış, kurumlar vergisi kapsamında faaliyetlerini sürdüren bazı vergi yükümlülerinin gelir vergisi kapsamına kayarak gelir vergisi yükümlüsünün sayısını artmasına bağlanmaktadır.

Bu gelişmelere rağmen doğu Avrupa ülkeleri mükemmel denilebilecek vergi sistemlerine sahip değildirler. Bu ülkelerden hiçbiri Hall-Rabushka modeli düz oranlı vergi sistemi uygulanmamaktadır. Birçok sistemde, yüksek oranlı ücret vergisi ile gelir vergisi sisteminden ayrı olan kurumlar vergisi bulunmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, çoğu ülkede vergi indirim politikalarının bir sonucu olarak ülkelerdeki vergi yükleri de bir değişim göstermiştir.

Bir ülkede vergi yükü hesabı iki akım değişken olan vergi gelirleri toplamının GSYH'ya oranlanmasıyla hesaplanmaktadır. Buna göre denklem şöyle yazılabilir:

$$\text{Toplam Vergi Yükü} = \text{Vergi Gelirleri Toplamı} / \text{GSYH}$$

Vergi gelirleri toplamını hesaplariken dolaylı ve dolaysız vergiler ile birlikte sosyal güvenlik sistemi için kesilen primler de hesaba katılmaktadır.

$$\text{Vergi Gelirleri Toplamı} = \text{Dolaylı Vergiler} + \text{Dolaysız Vergiler} + \text{Sosyal Güvenlik Prim Ödemeleri}$$

Aşağıdaki tablo 2011 yılı verileri yayınlanmış olan OECD üyesi ülkelerin vergi yüklerini göstermektedir. OECD sınıflandırmasında yer alan gelir, kazanç ve mülk üzerinden alınan vergileri dolaysız vergi, mal ve hizmetler üzerinden alınan vergileri dolaylı vergi olarak toplanmıştır. Sosyal güvenlik primlerini de dahil edildiğinde kalan fark bu sınıflandırmaya alınmamış olan diğer vergilerdir.

Tablo 7: OECD Ülkelerinde Vergi Yüğü 2011 (%)

	Toplam Vergi gelirleri / GSYH (%)	Dolaysız Vergiler / Toplam Vergiler (%)	Dolaylı Vergiler / Toplam Vergiler (%)	Sosyal Güvenlik Primleri / Toplam Vergiler (%)	Toplam (%)
Avusturya	42,1	30,1	27,8	34,4	92,3
Belçika	44,0	41,8	25,1	32,2	99,2
Kanada	31,0	58,1	24,4	15,5	97,9
Şili	21,4	44,1	49,3	6,3	99,7
Çek Cumhuriyeti	35,3	22,0	33,7	43,8	99,5
Danimarka	48,1	65,1	31,9	2,1	99,1
Estonya	32,8	21,0	41,6	36,9	99,4
Finlandiya	43,4	38,3	32,6	28,8	99,7
Fransa	44,2	31,2	24,8	37,9	93,9
Almanya	37,1	31,9	29,1	38,4	99,5
Yunanistan	31,2	28,1	38,9	33,0	100,0
Macaristan	35,7	20,3	42,5	34,5	97,4
İzlanda	36,0	51,9	34,2	11,8	97,9
İsrail	28,2	39,6	39,5	17,2	96,3
İtalya	32,6	37,3	26,3	31,2	94,8
Kore	25,9	41,7	31,4	23,5	96,6
Lüksemburg	37,1	42,7	27,3	29,7	99,8
Yeni Zelanda	19,7	60,1	39,9	0,0	100,0
Norveç	31,7	51,5	26,4	22,2	100,0
Slovak Cumhuriyeti	28,8	19,8	36,9	42,6	99,2
Slovenya	36,8	21,4	37,2	40,7	99,4
İspanya	31,6	35,0	26,2	37,5	98,8
İsveç	44,5	37,7	29,1	22,8	89,7
İsviçre	28,5	53,0	22,5	24,4	100,0
Türkiye	25,0	27,8	50,5	19,7	98,0
Birleşik Krallık	35,5	47,9	32,7	18,9	99,5
ABD	25,1	59,0	18,2	22,7	100,0

Kaynak: www.oecd.org. Revenue Statistics.

Tabloya göre, karşılaştırmaya esas alınan OECD üyesi ülkelere bakıldığında şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

(1) Vergi yükünün en ağır olduğu ülke Danimarka'dır. Onu İsveç, Fransa, Belçika ve Avusturya izlemektedir.

(2) Vergi yükünün en hafif olduğu ülke Yeni Zelanda olup, onu Şili, Türkiye, ABD ve Kore izlemektedir.

(3) Dolaysız vergi yükünün en ağır olduğu ülke Danimarka'dır. Onu Yeni Zelanda, ABD, Kanada, İsviçre ve İzlanda izlemektedir.

(4) Dolaylı vergi yükünün en yüksek olduğu ülke Türkiye'dir. Türkiye'yi Şili, Macaristan, Estonya ve Yeni Zelanda izlemektedir.

Vergi yükünün bir göstergesi olarak OECD ülkelerindeki toplam vergi gelirlerindeki değişim Tablo 9, Tablo 10 ve Tablo 11'de görülmektedir.

Tablo 8: OECD Ülkeleri Toplam Vergi Gelirleri (Milyon ABD Doları)

	1990	1995	2000	2005	2007	2008	2009
Avustralya	90887	110576	124330	227149	291932	283512	259922
Avusturya	68606	94523	82697	128359	156696	176728	162895
Belçika	89387	118158	103929	167698	200221	222399	203403
Kanada	209201	211207	262765	385395	475844	479473	434577
Şili	5829	13583	14647	25482	39427	38357	29691
Çek Cumhuriyeti	..	20749	19968	46755	64910	77856	65986
Danimarka	63248	88778	78973	130996	152315	164069	148604
Estonya	..	1313	1760	4258	6914	7561	6903
Finlandiya	49576	57328	57524	85903	105777	116449	102576
Fransa	550698	670619	589115	941657	1127957	1229870	1111903
Almanya	577350	899358	706900	968030	1198411	1317681	1231396
Yunanistan	14564	33806	42740	77120	98965	109062	98093
Macaristan	..	18927	18211	41176	54891	61771	50545
İzlanda	1969	2186	3229	6637	8299	6177	4104
İrlanda	15434	22556	30220	61198	80248	76481	61664
İsrail	..	35524	45915	47700	60594	68313	61222
İtalya	336581	496803	463647	724890	918513	991927	916619
Japonya	903504	1416852	1262348	1252156	1240940	1349160	1364016
Kore	52630	106305	120547	202441	278194	247262	213243
Lüksemburg	4751	7327	7935	14139	18290	20465	19550
Meksika	45044	47661	107333	153120	183267	227702	153429
Hollanda	132670	165737	152447	245148	303078	341258	303898
Yeni Zelanda	16372	22767	18037	41777	47062	43674	37281
Norveç	48226	60848	71798	131390	169017	190905	158989
Polonya	..	50332	56098	100328	147968	181093	136813
Portekiz	18821	33631	36199	59536	75251	81776	71691
Slovak Cumhuriyeti	..	10181	9793	19296	24795	28804	25370
Slovenya	..	5276	6381	13786	17836	20187	18337
İspanya	131605	187913	198585	403700	537042	530092	448736
İsveç	127730	120451	127205	181132	219068	225542	188978
İsviçre	61380	87601	75073	108594	125422	146300	146578
Türkiye	30178	38296	64490	117362	156205	177279	151706
İngiltere	359512	393872	537118	813013	1012067	946099	747034
ABD	1574061	2047208	2921566	3408827	3889727	3744779	3344080
OECD-Toplam	206660	226419	247633	333416	396681	409708	367054

Kaynak: OECD, Revenue Statistics Of OECD Member Countries, Paris, 2011

Tablo 9: Ülke Vergi Gelirlerinin Toplam OECD Vergi Gelirleri İçindeki Payları

	1990	1995	2000	2005	2007	2008	2009
Avustralya	1,6	1,4	1,4	1,9	2,1	2,0	2,0
Avusturya	1,2	1,2	1,0	1,1	1,1	1,2	1,3
Belçika	1,5	1,5	1,2	1,4	1,4	1,6	1,6
Kanada	3,6	2,7	3,0	3,3	3,4	3,3	3,4
Şili	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2
Çek Cumhuriyeti	..	0,3	0,2	0,4	0,5	0,5	0,5
Danimarka	1,1	1,1	0,9	1,1	1,1	1,1	1,2
Estonya	..	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Finlandiya	0,9	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8
Fransa	9,5	8,5	6,8	8,1	8,1	8,6	8,7
Almanya	10,0	11,3	8,2	8,3	8,6	9,2	9,6
Yunanistan	0,3	0,4	0,5	0,7	0,7	0,8	0,8
Macaristan	..	0,2	0,2	0,4	0,4	0,4	0,4
İzlanda	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0
İrlanda	0,3	0,3	0,3	0,5	0,6	0,5	0,5
İsrail	..	0,4	0,5	0,4	0,4	0,5	0,5
İtalya	5,8	6,3	5,3	6,2	6,6	6,9	7,1
Japonya	15,6	17,9	14,6	10,7	8,9	9,4	10,6
Kore	0,9	1,3	1,4	1,7	2,0	1,7	1,7
Lüksemburg	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
Meksika	0,8	0,6	1,2	1,3	1,3	1,6	1,2
Hollanda	2,3	2,1	1,8	2,1	2,2	2,4	2,4
Yeni Zellanda	0,3	0,3	0,2	0,4	0,3	0,3	0,3
Norveç	0,8	0,8	0,8	1,1	1,2	1,3	1,2
Polonya	..	0,6	0,6	0,9	1,1	1,3	1,1
Portekiz	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,6
Slovak Cumhuriyeti	..	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
Slovenya	..	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
İspanya	2,3	2,4	2,3	3,5	3,9	3,7	3,5
İsveç	2,2	1,5	1,5	1,6	1,6	1,6	1,5
İsviçre	1,1	1,1	0,9	0,9	0,9	1,0	1,1
Türkiye	0,5	0,5	0,7	1,0	1,1	1,2	1,2
İngiltere	6,2	5,0	6,2	7,0	7,3	6,6	5,8
ABD	27,2	25,8	33,7	29,2	28,0	26,1	26,0
OECD-Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: OECD, Revenue Statistics Of OECD Member Countries, Paris, 2011

Tablo 10: Toplam Vergi Gelirlerinin GSYH İçindeki Payı

	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009
Avustralya	27,8	28,1	30,3	29,8	29,3	29,4	27,0	25,9
Avusturya	39,7	41,4	43,0	42,1	41,5	41,8	42,8	42,7
Belçika	42,0	43,5	44,7	44,6	44,2	43,6	44,1	43,2
Kanada	35,9	35,6	35,6	33,4	33,3	33,0	32,2	32,0
Şili	17,5	19,0	19,4	21,6	23,2	24,0	22,5	18,4
Çek Cumhuriyeti	..	37,6	35,2	37,5	37,0	37,3	36,0	34,7
Danimarka	46,5	48,8	49,4	50,8	49,6	48,9	48,1	48,1
Estonya	..	36,3	31,0	30,6	30,7	31,4	31,7	35,9
Finlandiya	43,7	45,6	47,2	43,9	43,8	43,0	42,9	42,6
Fransa	42,0	42,9	44,4	44,1	44,4	43,7	43,5	42,4
Almanya	34,8	37,2	37,5	35,0	35,6	36,0	36,4	37,3
Yunanistan	26,2	28,9	34,0	31,9	31,2	31,8	31,5	30,0
Macaristan	..	41,5	39,3	37,3	37,3	40,3	40,1	39,9
İzlanda	30,9	31,2	37,2	40,7	41,5	40,6	36,7	33,9
İrlanda	33,1	32,5	31,2	30,3	31,7	31,0	29,1	27,8
İsrail	..	37,0	36,8	35,6	36,0	36,3	33,8	31,4
İtalya	37,8	40,1	42,2	40,8	42,3	43,4	43,3	43,4
Japonya	29,0	26,8	27,0	27,4	28,0	28,3	28,3	26,9
Kore	19,5	20,0	22,6	24,0	25,0	26,5	26,5	25,5
Lüksemburg	35,7	37,1	39,1	37,6	35,9	35,6	35,5	37,6
Meksika	15,8	15,2	16,9	18,1	18,2	17,7	20,9	17,4
Hollanda	42,9	41,5	39,6	38,4	39,1	38,7	39,1	38,2
Yeni Zelanda	36,9	36,2	33,1	36,7	36,0	34,9	33,6	31,5
Norveç	41,0	40,9	42,6	43,5	43,9	43,6	42,9	42,9
Polonya	..	36,2	32,8	33,0	34,0	34,8	34,2	31,8
Portekiz	26,9	29,3	30,9	31,2	31,9	32,5	32,5	30,6
Slovak Cumhuriyeti	..	40,3	34,1	31,5	29,4	29,4	29,4	29,0
Slovenya	..	39,0	37,3	38,6	38,3	37,7	37,0	37,4
İspanya	32,5	32,1	34,2	35,7	36,6	37,2	33,3	30,6
İsveç	52,3	47,5	51,4	48,9	48,3	47,4	46,4	46,7
İsviçre	25,8	27,7	30,0	29,2	29,1	28,9	29,1	29,7
Türkiye	14,9	16,8	24,2	24,3	24,5	24,1	24,2	24,6
İngiltere	35,5	34,0	36,3	35,7	36,4	36,0	35,7	34,3
ABD	27,4	27,8	29,5	27,1	27,9	27,9	26,3	24,1
OECD-Toplam	33,1	34,6	35,3	35,0	35,1	35,2	34,6	33,8

Kaynak: OECD, Revenue Statistics Of OECD Member Countries, Paris, 2011

2.3.VERGİ İNDİRİMLERİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

Arz - yönlü vergi politikaları, vergi oranındaki değişikliklerin mal ve hizmet arzını etkilemesi gerçeğinden çok daha fazla anlamı bünyesinde toplamaktadır. Arz - yönlü politikaları diğer politikalardan ayıran Özellik bu politikanın vergi oranındaki değişiklikler yoluyla, üretim faktörlerini (örneğin, emek ve sermaye) etkilemesi ve böylece arzı artırmasıdır. Vergi oranı değişiklikleri, özellikle toplam arza ilişkin vergi oranlarındaki değişikliklerdir. (İlave faaliyet artışının vergilendiği oran). Davranışları etkileyen ve teşvik unsuru olan, marjinal vergi oranlarıdır - ortalama vergi oranı değildir. Arz - yönlü vergi indirimini savunucuları, vergi oranlarıyla vergi gelirleri arasında önemli bir fark bulunduğunu göstermektedir Bunlar vergi oranlarındaki değişikliklerin nisbi fiyatlardaki değişiklikler anlamına geldiği ve bu değişikliklerin; tercihi, 'kaynakların dağılımını ve dolayısıyla gerçek ekonomik yaşamı etkilediğini vurgulamaktadırlar. Böylece, vergi oranlarındaki değişikliklerin gelir yada kazanç değişiklikleri olarak değil nisbi fiyat-değişiklikleri olarak düşünülmesi gerekir, yani toplam arzı ilgilendiren, gelirden yada harcamadaki değişiklik değil, nisbi fiyatlardaki değişikliklerdir. Bu bakımdan arz - yönlü iktisat savunucuları vergi indirimlerini satın alma gücüne yada harcamalara yapılan bir enjeksiyon olarak görmezler.

(Aktan, http://www.vergisorumlari.com.tr/makale_login.aspx?makaleno=3948)

Bu başlık altında vergi indirimlerinin ekonomik etkileri, emek arzı, tasarruflar, yatırımlar, ekonomik büyüme, vergi gelirleri ve bütçe açıkları üzerindeki etkileri başlıkları altında incelenmiştir.

2.3.1.Vergi İndirimlerinin Emek Arzı Üzerindeki Etkileri

Emek üzerindeki vergi yükü ile kayıtdışı istihdam arasındaki ilişki oldukça güçlüdür. Özellikle emek-yoğun endüstrilere özgü olarak, vergi yükündeki artış kayıtdışı istihdamda artışa neden olacaktır. Ayrıca emek üzerindeki vergi yükündeki artış, hizmet maliyetinin artması nedeniyle kişiler bahçe bakımı, otomobil tamiri gibi konularda işçi istihdam etmeyip bu işleri kendileri yapmaya

başlayacaklardır. Bu da emek istihdamında azalamaya neden olacaktır (Engin, 2002: 29).

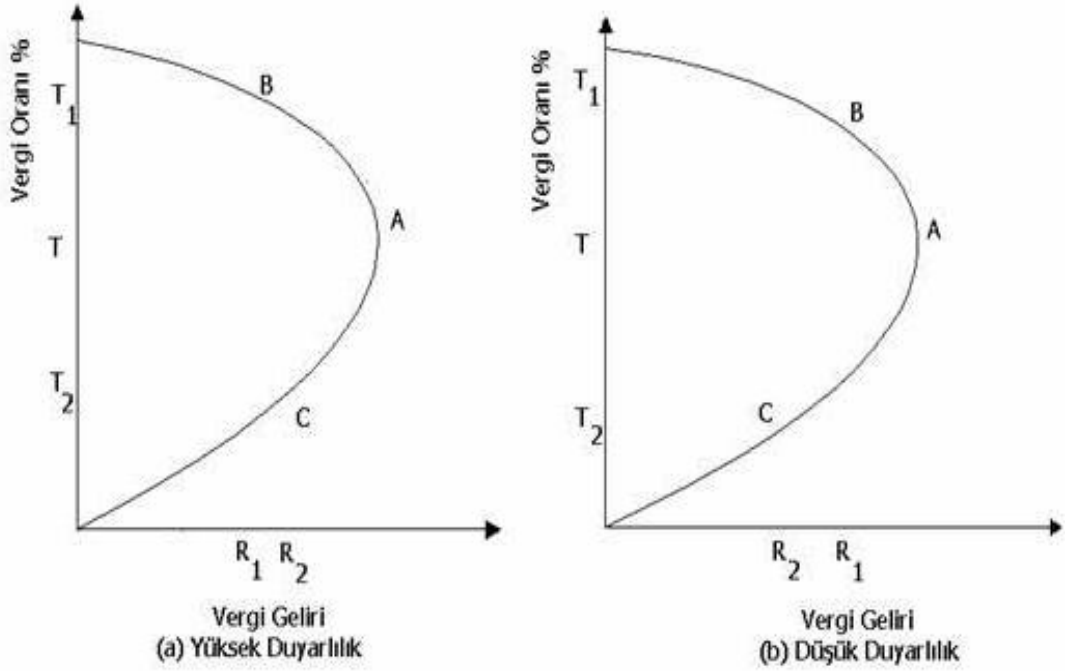
Emek arzı ücretin bir fonksiyonu olduğundan, vergilerin emek arzı üzerindeki etkilerinde ilk akla gelen, doğrudan ücretleri hedef alan vergilerdir. Oysa emek gelirlerini reel olarak azaltan her türlü verginin emek arzı üzerinde benzer sonuçları görülebilir. Emek üzerinden alınan vergilerin artması, emek gelirlerinde azalış anlamına gelmektedir. Bu durum, çalışanların boş zaman tercihini olumsuz yönde etkileyerek daha fazla çalışmayı ön plana çıkardığı gibi, kişilerin tasarruflarını ve tüketimlerini kısırarak artan vergileri ödeme yolunu tercih etmelerine neden olmaktadır. Gelir etkisi olarak da adlandırılan bu olgunun karşı cephesinde ise, artan vergiler nedeniyle çalışanların daha az vergi ödemek için daha az çalışmayı tercih etmesi veya boş zamanın maliyetinin düşmesine bağlı olarak işgücü arzının daraltılması ile ortaya çıkan ikame etkisi yer almaktadır. Bu etkiler çalışanların gelir gruplarına göre farklılıklar gösterebilir. Düşük gelir grubundaki bireyler söz konusu olduğunda gelir etkisi ağırlık kazanırken, yüksek gelir grubuna girenler için ise ikame etkisi önem kazanmaktadır (Nemli, 1990: 160).

Vergi indirimlerinin emek arzı üzerindeki etkisi, bireylerin çalışma kararlarını olumlu yönde etkilemeleri ile ilgilidir. Vergilerin çalışma kararları üzerindeki etkileri değerlendirilirken, emek arzının ücretin bir fonksiyonu olduğu dikkate alınmalıdır. Bu kapsamda; vergi indirimlerinin maaş ve ücret artışı yoluyla çalışma isteğini arttıracak sonucuna ulaşılabilir. Bu durum özellikle gelir üzerinden alınan vergilerde daha fazla görülmektedir (Sivrekli Demircan, 2003: 105).

Vergi indirimleri mükelleflerin çalışma gayretini olumlu yönde etkileyerek; bireylerin “Vergi Sömürüsü” (Taxplotation) altında ezilmelerine engel olur. Vergi yükünün zaman içerisinde giderek azalması, ekonomide büyüme ve üretkenliğe üzerinde olumlu sonuçlara yol açar (Aktan, 1997: 32).

Aşağıda Şekil 4’de emek arzının gelir vergisi indirimine olan duyarlılığı gösterilmektedir.

Şekil 4: Emek Arzının Gelir Vergisi İndirimine Olan Duyarlılığı

Kaynak: Aktan, 1989.

Şekilde yatay ekseninde tüketim, dikey ekseninde ise tasarruf gösterilmiştir. Başlangıçta bireyin U_1 kayıtsızlık eğrisinin bütçe doğrusunu kestiği E noktasında gelirin $O C_1$ kadarını tüketmeyi, buna karşın $C_1 B$ kadarını tasarruf etmeyi yeğlediğini varsayalım. Gelir vergisi indirimi neticesinde bireyin U_1 kayıtsızlık eğrisinde sağa veya sola doğru kayması muhtemel olacaktır. Vergi indirimleri, cari dönemde geliri kullanmanın, yani tüketimi maliyetini artırabilir. Zira, geliri gelecekte kullanmakla birey, geçen dönem arasında faiz, kar payı şeklinde bir gelir elde edecektir. Bu düşünceyle bireyler, gelirlerinin bir kısmını ya da tamamını gelecek dönemde tüketmek üzere tasarruf etmeyi yeğleyebilirler. Bu "gelir etkisi"dir. Şekilde bireyin bu tercihte bulunması halinde denge noktası E_1 'den E_2 'ye kaymıştır. Bu durumda tüketime ayrılan miktar, C_1-C_3 kadar azalmış; tasarrufa ayrılan miktar ise, S_1-S_3 kadar artmıştır. Bunun yanı sıra, bireyler vergi indirimi neticesinde artan gelirleri dolayısıyla marjinal tüketim eğilimlerini artırabilir. Vergi indirimlerinin bu ikinci etkisi ise "ikame etkisi" dir. Arz yönlü vergi politikasını savunanlar bu iki etkiden çok gelir etkisine önem vermektedirler.

Vergi indirimlerinin tasarruf üzerindeki etkileri konusunda yapılmış ampirik çalışmaların sonuçları, vergi oranlarının indirilmesinin tasarrufları çok az bir şekilde etkileyeceğini ortaya koymuştur. 1978 yılında Michael Boskin tarafından yapılan bir çalışmada vergi sonrası kazançların %10 artması halinde tasarrufların yıllık olarak %5 oranında artacağı ileri sürülmektedir (Temiz, 2008: 8).

Emek üzerindeki istihdam vergisi niteliğindeki sosyal güvenlik katkı payları ve kişisel gelir vergisi açısından efektif vergi yükündeki artış, iş gücünü olumsuz etkilemektedir. İşsizliğin artışı ve kayıtdışı istihdamın ve buna bağlı olarak kayıtdışı ekonominin büyümesidir.

Emek üzerindeki vergi yükü artışı kayıtdışı istihdamdaki artış ve kayıtdışı ekonominin büyümesine yol açmaktadır. Kayıtdışı ekonominin büyüklüğü, vergi yükünü etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Kayıtdışı istihdam ve kayıtdışı ekonominin genel ekonomiye ve buna bağlı olarak da maliye politikasına etkileri mevcuttur. Vergi dışı piyasa ekonomisinin devlet açısından sonucu vergi kaybıdır. Vergi kaybı ise devlet gelirlerinin azalması anlamına gelir ve dolayısıyla maliye politikasının gelir ayağının sakatlanması sonucunu doğurur. Devletin vergi gelirlerinin azalması ise sürekli artış eğilimine olan kamu harcamalarını karşılamakta yetersiz kalınca bütçe açıkları ortaya çıkar. Söz konusu bütçe açıklarının finansmanı ise ya mevcut vergi oranlarının arttırılması ya da ülkede genel ya da yeni ve/veya ek vergi ve vergi benzeri mali yükümlülükler getirilmesi sonucunu doğurur. Vergileme sınırına yaklaşılmışsa vergi dışı finansman kaynaklarına, yani ya borçlanma ya da para basma ile finanse edilir. Ancak açıkların bu şekilde finanse edilmesinin bazı olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bunlar kısaca (Kuş, 2008: 127),

- ekonomik büyüme yavaşlar
- fiyat istikrarı bozulur,
- gelir dağılımında adaletsizlik ortaya çıkar ve yoksulluk artar,
- uluslararası rekabet gücü azalır.

Beyhan Ataç'a göre; maliye politikasının etkin olabilmesi diğer bir ifadeyle maliye politikası amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için, optimal bir kamu gelir-gider dengesinin kurulmasına bağlı olduğunu ve optimal bir kamu

gelir-gider dengesinin kurulması ise ancak ve ancak ekonomideki vergilendirilmesi gereken tüm işlemlerin kayıt altına alınmasını sağlayan bir vergi sistemi ile mümkün olabileceğini belirtmiştir (Ataç, 1994: 36).

Birçok ampirik çalışma, vergi indirimlerinin emek arzı üzerine olan etkilerini incelemiş bulunmaktadır. Kanıtların büyük bölümü, gelir vergisi indirimlerinin, toplam emek (genellikle iş saati ile ölçülmektedir) arzı üzerine yalnızca sınırlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Başka bir deyimle, işçiler, net ücretlerindeki değişikliklere tepki olarak iş saatlerini belirli bir biçimde artırıp azaltmazlar. (Ücretlere ilişkin toplam emek arzının elastikiyeti düşüktür.) Örneğin, % 10 luk bir gelir vergisi indirimi ele alman ilgili gruplara bağlı olarak, değişik işçi grupları için çalışma saatini yaklaşık olarak % 1'den % 10'a kadar herhangi bir oranda artırabilir (Aktan, http://www.vergisorumlari.com.tr/makale_login.aspx?makaleno=3948).

Vergi indirimine gösterilen bu duyarlılıklar özellikle yetişkin erkek işçiler için düşüktür. Örneğin, % 10'luk bir gelir vergisi indirimi bu tür işçilerce piyasaya sunulan emeği yaklaşık olarak % 1 oranında artırabilir. Öyleyse bu kanıt, vergi indirimlerinin, yetişkin yaştaki erkek işçilerce çalışılan saatler üzerinde çok az bir etkiye sahip olacağını gösterir. İkincil işçiler (çoğunlukla evli kadınlar) daha genç ve yaşlı işçilerle birlikte toplam işgücünün yaklaşık olarak yarısını meydana getirirler. Bu grupların, net ücret oranlarındaki değişikliklere karşı çok daha fazla duyarlı olduğu bulunmuştur (Aktan, http://www.vergisorumlari.com.tr/makale_login.aspx?makaleno=3948).

2.3.2.Vergi İndirimlerinin Tasarruf Üzerindeki Etkileri

Kamu sektörünün, makroekonomik istikrarsızlık dönemlerinde, ekonomideki nispi öneminin artması, sektörün kaynak talebini artırmaktadır. Bu da ödenen vergilerde de artışa yol açmakta ve bu yönüyle tasarruf arzı üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Vergilerin hangi türünün tasarruflar üzerinde olumsuz etkilerde bulunduğu konusunda tartışmalar odaklansa da, ağırlıklı olarak faiz, kar payı ve hisse senedi sermaye kazancı gibi tasarruf unsurlarından vergi alınması, dikkatleri gelir vergisi üzerine çekmektedir. Bu nedenle artan vergi

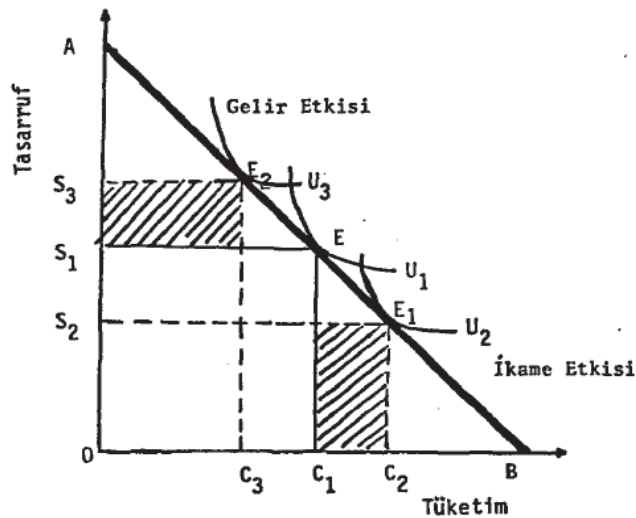
yükü bireylerin ekonomik tercihlerini olumsuz yönde etkilemekte, tasarruflara maliyet yüklemektedir. Ayrıca, tasarruflardan beklenen büyüme etkisinin ekonominin içinde bulunduğu enflasyonist veya deflasyonist ortamlara da bağlı olarak değişmektedir (Turhan, 1998: 335-337).

Ekonominin performansını belirleyen önemli unsurlardan biri olan tasarruflar gelişmiş ülke vergi sistemlerinde olağan gelir olarak vergilendirilir. Tasarrufların getirisinin düşük olması durumunda, tasarruf edilen miktar da düşmektedir. Ulusal tasarruf oranlarının ulusal yatırımları finanse etmek için yetersiz olması; ekonominin performansını ve büyümeyi olumsuz etkilemektedir (Ulusoy ve Karakurt, 2002: 104).

Bir ülkede ekonomik büyümenin gerçekleşebilmesi için tasarruf oranlarının artırılması gereklidir. Tasarruf düzeyinin düşüklüğünde, sosyal ve demografik faktörler yanında en önemli etkenlerden birinin de vergi politikaları olduğu savunulmaktadır. Faiz, kar payı ve sermaye kazancı gibi değerlerden vergi alınması tüketime nazaran tasarrufların maliyetini artırdığı gibi, bireysel tercihleri de olumsuz etkiler. Tüketime oranla tasarrufun maliyetini azaltan bir vergi indirimi ise sermaye birikimini hızlandırarak; üretim, milli gelir ve toplam talepte artışa yol açabilecektir.

Vergi indirimlerinin tasarruflar üzerindeki etkileri aşağıdaki grafikte açıklanabilir.

Şekil 5: Vergi İndirimlerinin Tasarruflar Üzerindeki Etkileri

Kaynak: Aktan, 1989: 82.

Şekilde yatayda tüketim, dikeyde ise tasarruf eksenleri gösterilmiştir. Başlangıçta bireyin U1 kayıtsızlık eğrisinin bütçe doğrusunu kestiği E noktasında gelirin OC1 kadarını tüketmeyi, buna karşılık C1B kadarını tasarruf etmeyi tercih ettiğini varsayalım. Gelir vergisi indirimi sonucunda bireyin U1 kayıtsızlık eğrisinden sağa ve sola doğru kayması muhtemel olacaktır. Birey, vergi indirimi sonucunda artan gelirin tamamını cari dönemde veya gelecek dönemde tüketmek tercihini yapmak durumunda kalacaktır. Vergi indirimleri, cari dönemde geliri kullanmanın, yani tüketimin maliyetini artırabilir. Çünkü, geliri gelecekte kullanmakla birey, geçen dönem arasında faiz, kâr payı şeklinde bir ek gelir elde edecektir. Bu düşünceyle bireyler, gelirlerinin bir kısmını veya tamamını gelecek dönemde tüketmek üzere tasarruf etmeyi tercih edebilirler. Bu “gelir etkisi”dir. Grafikte bireyin bu tercihte bulunması halinde denge noktası E1’den E2’ye kaymıştır. Bu durumda tüketime ayrılan miktar, C1-C3 kadar azalmış; tasarrufa ayrılan miktar ise S1-S3 kadar artmıştır. Bunun yanı sıra, bireyler vergi indirimi sonucunda artan gelirleri dolayısıyla marjinal eğilimlerini artırabilirler. Vergi indirimlerinin bu ikinci etkisi ise ikame etkisidir. Arz yönlü vergi politikasını savunanlar bu iki etkiden gelir etkisine önem vermektedirler (Aktan, 1989: 82).

Tasarruf eğilimi, kullanılabilir gelire ve tasarruf motiflerine bağlıdır. Tasarruf gücünün olmaması halinde de bir tasarruf eğilimi mevcut olabilir. Örneğin, alt gelir gruplarında bu gibi durumlara rastlanabilir. Tasarruf gücü gelirdeki artışa paralel olarak arttığı için, alt gelir gruplarının gerek marjinal, gerekse ortalama tasarruf eğilimi, orta ve yukarı gelir gruplarına kıyasla düşüktür. Aşağı gelir gruplarının tasarruf eğilimi, hastalık, yaşlılık ve sakatlık sigortalı şeklinde anlaşmalar gereğince oluşan tasarruftan ibaret kalmaktadır. Orta gelir grupları, anlaşmalar gereğince oluşan tasarrufun yanısıra, (faiz) gelir elde etmek gayesi ile veya çeşitli likidite düşünceleri (spekülasyon, emniyet, muamele v.s.) ile tasarruf yaparlar. Özellikle yukarı gelir gruplarında son olarak belirtilen tasarruf şekli ağır basmaktadır. Bu sebeple, vergi değişiklikleri aşağı gelir gruplarında tüketim azalmasına yol açarken, orta ve özellikle yukarı gelir gruplarında tasarrufu etkiler. Tek tek vergilerin gönüllü tasarruflar üzerindeki etkileri farklıdır. Özellikle artan oranlı gelir vergisi ve zorunlu gıda maddelerinden alınmayan özel tüketim vergileri büyük tasarruf eğilimine sahip

orta ve yüksek gelir gruplarını etkilerler. Bu nedenle, bu tür vergilerin gönüllü tasarrufları kısıtlayıcı etkisi büyüktür. Buna karşılık, tek oranlı bir gelir vergisi ile muafiyetlere yer veren genel bir muamele vergisinin gönüllü tasarrufları azaltıcı etkisi yukarıda anılanlara kıyasla daha azdır. Tasarrufu kısıtlayıcı etkisi en büyük olan vergiler servet vergileri ile veraset ve intikal vergileridir çünkü söz konusu vergiler hiç değilse orta ve yüksek gelir grupları ile ilgili olanlar genellikle tüketimi pek az etkilerler. Aşağı gelir gruplarından alınan vergiler hemen hemen sadece tüketimi etkilerler. Orta gelir gruplarında kısa vâdede özellikle tasarruf etkilenir. Buna karşılık, vergileme, sabit tüketim alışkanlıklarına sahip, yüksek gelir gruplarında gönüllü tasarruflarda kuvvetli bir azalmaya neden olur. Böyle bir gerçekçi yaklaşım altında, prensip olarak, artan oranlı bir vergi sisteminin tek oranlı ya da gerileyici bir vergi sistemine kıyasla gönüllü tasarruflar üzerinde daha fazla negatif etki yaptığı söylenebilir (<http://www1.gantep.edu.tr/~alsu/KPSS2012/MAL%DDYE/maliye%20politikas%FD.pdf>).

Kamu sektörünün, özellikle makroekonomik istikrarsızlık dönemlerinde, ekonomideki nispi öneminin artması, sektörün kaynak talebini artırmaktadır. Bu durum ödenen vergilerde de artışa yol açmakta ve bu yönüyle tasarruf arzı üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Artan vergi yükü bireylerin ekonomik tercihlerini olumsuz yönde etkilemekte, tasarruflara maliyet (Özakçaoğlu, 2010, <http://mehmetbilgeozakcaoglu.blogcu.com/vergi-gelirleri-ekonomik-buyume-iliskisi/8758896>)

Vergi indirimleri ve tasarruflar üzerinde dikkatli bir şekilde, çok az bir araştırma yapılmış olmasına karşın, bir çok çalışma, tasarrufun faiz oranlarındaki değişikliklere karşı duyarlı olmadığını göstermiştir. Geleneksel görüş, vergi indirimlerinin tasarruf arzı üzerinde çok az veya hiç etkisinin olmayacağı seviyededir. Bu bakımdan, bazı büyük ekonometrik modellerde, vergilerin kişisel tasarruflar üzerindeki etkileri hiç hesaba katılmamaktadır.

Bununla birlikte son zamanlarda kabul edilen bu doktrinle çelişen bazı kanıtlar elde edilmiştir. Michael Baskın, faiz oranlarına daha uygun düşen ölçümler kullanarak, tasarrufun Önemli bir faiz elastikiyeti bulunduğunu (yaklaşık olarak 0,4) bulmuştur. Geleneksel standartlara göre bu oran büyük bir

elastikiyet olmamakla birlikte aslında, önceki tüm tahminlerin öngördüğünden daha büyüktür. Tasarrufun önemli bir faiz elastikiyeti olduğunu gösteren sonuçlar aynı zamanda Evans - Turo ve özellikle King, Summers ve Baskin ile Lau tarafından da bulunmuştur. Yakın zamanlarda elde edilen bu kanıtlar, tasarrufun faiz elastikiyetinin geleneksel olarak inanılandan daha büyük olduğunu gösterme eğilimindedir. (Son zamanlarda yapılan bu tahminlerin bazıları, 2.0 ya da 2-5 kadar yüksek olmuştur). Görülen odur ki vergi indirimleri sayesinde tasarruflardan önemli bir artış olacaktır (Aktan, http://www.vergisorumlari.com.tr/makale_login.aspx?makaleno=3948).

2.3.3.Vergi İndirimlerinin Yatırımlar Üzerindeki Etkileri

Bir ülkede kalkınma hamlesinin temel unsurlarından biri sayılan yatırımların vergisel teşviklerle desteklenerek artırılması, ekonomik kalkınmanın sağlanması açısından önemlidir. Bu bağlamda, yapısal nitelikli gelişmelerin yaratılmasında (istihdamın artırılması, eğitim, sağlık hizmetlerinde etkinliğin sağlanması vb.) yatırımlara yönelik vergi kolaylıklarının sağlanması özellikle gelişmekte olan ülkelerde gereklidir.

Vergi indirimleri ile yatırımlar arasındaki ilişki doğrudan doğruya ekonomik büyüme ile bağlantılıdır. Bu kapsamda vergi indirimlerinin yatırımlar üzerindeki etkileri üç ana kalemde incelenebilir. Bunlar (Maliye Enstitüsü Konferansları, 1980: 59);

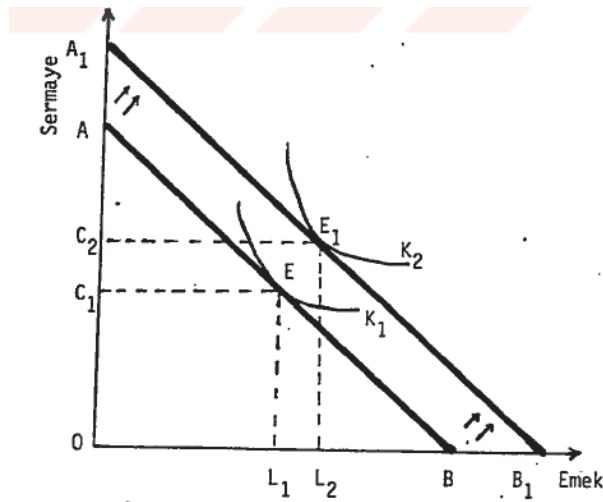
- Vergi indirimleri; kullanılabilir geliri arttırarak ve vergi tasarrufu sağlayarak yatırımın maliyetini düşürmek suretiyle yatırım karlılığını arttırır.
- Vergi indirimleri; vergi için ayrılan fonların serbest kalmasını ve yatırıma dönüşmesini sağlayarak yatırımların finansmanını kolaylaştırır.
- Vergi indirimleri; yatırımların hacmini genişletir.

Vergi indirimlerinden gelir vergisi indirimlerinin yatırımlar üzerindeki etkisi farksızlık eğrilerinden yararlanılarak açıklamak gerekirse aşağıdaki grafik

2.5 üzerinden şu şekilde yorumlanabilir: Arz yönlü vergi politikası savunucuları vergi sonucunda firmanın eş-maliyet eğrisinin sağa doğru kayacağını, diğer bir deyişle firmanın yatırıma yöneltebileceği fonların artacağını savunmaktadır. Grafik üzerinde, vergi indirimi sonucunda firmanın eş-maliyet doğrusu AB'den A1B1'e kaymıştır. Firma, vergi indirimleri sonucunda artan marjinal maliyet geliriyle, BB1 kadar fazla emek, AA1 kadar fazla sermaye satın alabilecektir (Aktan, 1989: 84).

Şekil 6: Vergi İndirimlerinin Yatırımlar Üzerindeki Etkileri

Kaynak: Aktan, 1989: 84.

Vergilerle, yatırımlardan elde edilen getirinin bir bölümünün kamuya transfer edilmesi yatırımlar üzerinde olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Yatırımların da doğrudan ekonomik büyüme ile olan ilişkisi, özellikle büyüme politikalarında vergi indirimlerine dikkatleri çekmektedir. Çünkü, vergi indirimleri her şeyden önce vergi olarak ödenmesi gereken kaynakların, yatırımları besleyen tasarruflara dönüşmesini sağlamaktadır. Yatırım artışına bağlı ekonomik büyüme sürecinde vergi indirimlerinin etkili olabileceği söylenebilir.

Gelir ve kazançlar üzerinden alınan vergilerdeki artış, yatırıma ayrılacak olan kaynak miktarının düşmesine yol açmaktadır. Devletin dolaysız vergi kanalıyla elde ettiği gelirin tamamının da üretim kapasitesini arttırmaya yönelik harcamalar için kullanılmaması, özel sektör yatırımlarının belli ölçüde

dışlanmasına neden olmaktadır. Bu durum yapısal sorunları ile mücadele etmek durumunda kalan özellikle gelişmekte olan ülkelerde daha belirgin biçimde etkilerini gösterebilmektedir. Dolayısıyla gelir ve kazanç vergilerinin ağırlıkta olduğu bir vergileme sisteminde ekonominin toplam arz tarafı açısından sorunların ortaya çıkması kaçınılmaz hale gelmektedir (Özakçaoğlu, 2010, <http://mehmetbilgeozakcaoglu.blogcu.com/vergi-gelirleri-ekonomik-buyume-iliskisi/8758896>).

2.3.4.Vergi İndirimlerinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri

Kamusal ihtiyaçların giderilmesine yönelik kamu hizmetlerinin devlet tarafından karşılanması vergilerin tahsil edilmesini zorunlu kılar. Ülkelerin siyasi yapıları ve gelişmişlik derecelerine göre özellikle gelir üzerinden alınan dolaysız vergiler; vergi indirimleri, vergisel teşvik mekanizmaları ve vergi denetim mekanizmaları yoluyla ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkilere sahiptir. Harcamalar üzerinden alınan dolaylı vergiler ise; tüketimin azaltılması, tasarrufların teşviki ve yurtiçi sanayinin gelişmesine katkı sağlaması yönünden önemlidir. Ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanması tüm ülkelerde önemli olmakla birlikte; özellikle gelişmekte olan ülkelerde ön plana çıkan temel ekonomik amaçlardan biri olmuştur. Fakat gelişmiş ülkeler belli bir büyüme hızını muhafaza etmek gibi daha kolay bir çaba içinde olurken; gelişmekte olan ülkeler belli bir büyüme seviyesine ulaşma ve bununla birlikte ekonomik kalkınma çabasına girmişlerdir. Ekonomik büyümeyi gerçekleştirmek iktisat politikası ile birlikte aynı zamanda maliye politikasının da temel amaçlarından biridir. Ekonomik büyüme ve kalkınma maliye politikasının uzun dönemli amacıdır (Sivrekli Demircan, 2003: 97).

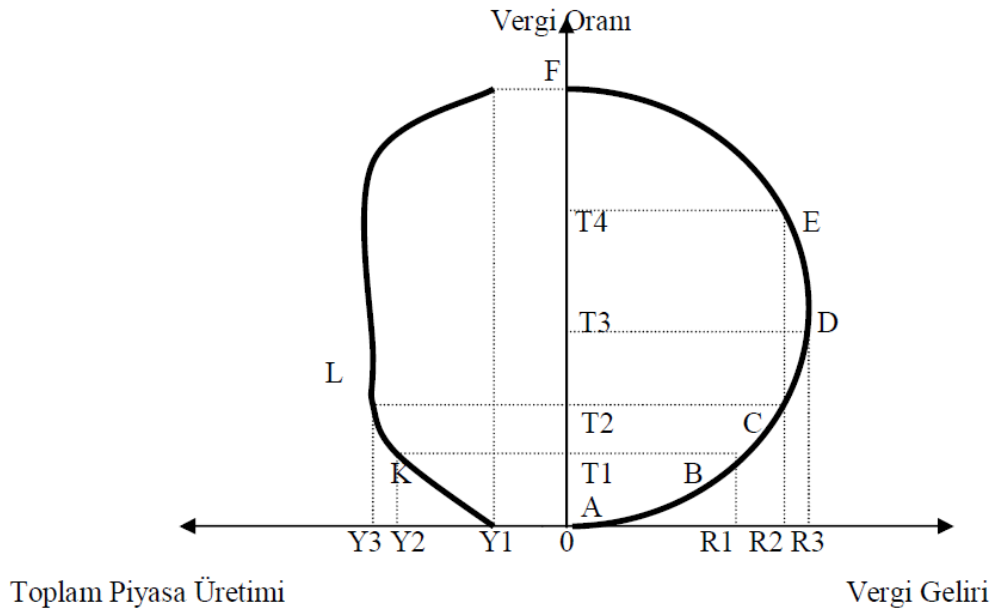
Büyüme, “ İktisadi yapıda nitelik ve nicelik itibariyle yığılımlı değişme ve gelişme ” anlamına gelir. Bu kapsamda bir ülkenin ekonomik gelişme düzeyi, söz konusu ülkede kişi başına düşen milli gelir ile ölçülür. Büyüme hızı, kişi başına düşen milli gelirden her yıl meydana gelen nispi artışı ifade eder. Ekonomik büyüme teorileri daha çok sermaye birikimi, teknik gelişme ve nüfus artışı konularında yoğunlaşır. Azgelişmiş ülkelerde, ekonomik gelişme sürecinin

başlarında vergi hasılatlarında ağırlık gümrük vergilerinde görülmektedir. Bunun başlıca sebeplerinden biri iç ekonomide sermaye birikimini artırmak ve olgunlaştırmaktır. (Akçaoğlu, 2010:<http://mehmetbilgeozakcaoglu.blogcu.com/vergi-gelirleri-ekonomik-buyume-iliskisi/8758896>).

Arz-yönlü vergi politikasını savunanlar, gerek gelişmiş ve gerekse gelişmekte olan ülkelerde vergi indirimlerinin ekonomik büyüme üzerinde olumlu sonuçlar doğuracağını iddia etmektedirler. Bu iktisatçılara göre; ekonomik büyümenin hızlanması ile birlikte vergileme kapasitesi de genişleyecek ve sonuçta vergi gelirleri artacaktır. Arz-yönlü vergi politikasını savunanlar, vergi tarifesinin yapısının büyük önem taşıdığını, dik artan oranlı bir tarifenin mümkün olduğunca ılımlı bir artan oranlılığa ve hatta tamamen düz oranlılığa dönüştürülmesini önermektedirler.

Buna göre vergi indirimleri uzun dönemde bireylerin tüketim yerine tasarrufa yönelmelerini ve boş durma yerine çalışmaya yönelmelerini sağlayarak vergi gelirlerini ve toplam piyasa üretimini artırır. Vergi oranlarının indirilmesi görece fiyatları pozitif şekilde etkileyecek ve bu etki toplam piyasa üretiminin (GSYİH) artması ile sonuçlanacaktır.

Şekil 7: Vergi Oranları ile Toplam Piyasa Üretimi ve Vergi Gelirleri Arasındaki İlişki

Kaynak: Aktan, 1994: 88.

Şekil 7’de sağ taraf vergi oranları ile vergi gelirleri arasındaki ilişkiyi, sol taraf vergi oranları ile toplam piyasa üretimi arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Grafiğin sol tarafında hiç verginin bulunmadığı varsayımı altında toplam piyasa üretimi Y1 düzeyindedir. Vergi oranlarının sıfırdan başlayarak artırılması toplam piyasa üretimini artırır. Topladığı vergilerle tam ve yarı kamusal mal sunumunda bulunan devletin yapmış olduğu üretim özel sektör faaliyetleri üzerinde olumlu etki göstererek ekonomide GSYİH’yı artırır. Ancak belirli bir noktadan sonra (L noktası) yüksek vergi oranları toplam piyasa üretimini azaltmaya başlar. Bunun nedeni yüksek vergi oranlarının fiyatlar üzerindeki olumsuz etkisidir. Grafiğin sağ tarafında ise vergi oranları ile vergi gelirleri arasındaki ilişki gözlemlenmektedir. Vergi oranlarının belirli bir noktaya kadar artırılması (D Noktası) vergi gelirlerini de arttırmaktadır. Bu noktadan sonra vergi gelirlerinde meydana gelen azalma bireylerin yüksek vergi oranları karşısında çalışma yerine boş durmayı tercih etme anlamına gelen verginin gelir etkisi’nin sonucudur. Literatüre “Laffer Etkisi” olarak giren hipoteze göre; toplam piyasa üretiminde maksimuma düşük bir vergi oranında ulaşılır (Sivrekli Demircan, 2003: 104).

Vergi indirimleri, Şekil 4’de görüldüğü üzere, bireylerin çalışma istekleri üzerinde olumlu etkide bulunabildiği gibi, tasarruflar ve yatırımlar üzerinde de olumlu etkilere sahip olmaktadır. Özellikle ABD’ de yapılan amprik çalışmalar, vergi indirimleri sonucunda emek arzının ve tasarrufların artacağını ve yer altı ekonomisinde yürütülen ekonomik faaliyetlerin azalacağını ortaya koymuştur (Aktan, 1994: 114).

Bununla birlikte, vergi indirimleri ekonomik büyüme hızının artmasında gerek gelişmiş, gerekse gelişmekte olan ülkelerde önemli bir faktör olmaktadır.

2.3.5.Vergi İndirimlerinin Vergi Gelirleri ve Bütçe Açıkları Üzerindeki Etkileri

Toplumsal hayatta meydana gelen ekonomik, sosyal, siyasal, demografik kültürel ve teknolojik gelişmeler vb. nedenlerle sürekli artma eğilimi içinde olan kamu harcamaları karşısında, kamu gelirlerinin artırılması kamu maliyesi açısından önemli bir sorundur. Özellikle günümüzde vergi hâsılatının

artırılmasına yönelik geliştirilen çeşitli mali politikalar arasında vergi oranlarının düşürülmesinin gerekliliği görüşü ön plana çıkmıştır. Bu konuda Amerikalı iktisatçı A. Laffer; 1970’li yılların sonları itibariyle Keynesyen İktisat Politikası’nın savunduğu görüşleri eleştirmiş ve yerine J.B. Say’ın “her arz kendi talebini yaratır” görüşünü yeniden gündeme taşımıştır (Armağan, 2007: 246).

Laffer; çağdaş iktisadi sorunların temelini üretimin talebi karşılamanın olmadığı, dolayısıyla üretimi teşvik edecek iktisadi politikaların geliştirilmesine, bunu destekleyici olarak da vergi indirimleri politikalarının uygulanmasıyla toplam piyasa üretiminin ve toplam vergi gelirlerinin artacağını savunmuştur. Laffer’in bu görüşleri daha sonra bazı iktisatçıların da katılımı ile literatüre “arz yönlü iktisat” veya “arz yönlü vergi politikası” olarak girmiştir (Armağan, 2007: 246-247).

Laffer’in ortaya attığı bu teori ilk olarak 14. yüzyılda İbni Haldun tarafından 1371’de ünlü Mukaddime adlı eserinde şöyle ele alınmıştır: “Toplumun (hanedanın) oluşumunun başlangıcında vergiler, küçük matrahlar karşılığında yüksek vergi hasılatı sağlar. Toplumun genişlemesiyle birlikte vergiler büyük matrahlara karşılık düşük vergi hasılatı sağlar”. Aynı eserin devamı şu şekildedir: “Vergi konuları üzerine düşük vergiler yüklendiğinde bu, yükümlülerin çalışma ve bir şeyler yapma arzularını geliştirir. Düşük vergiler vergi yükümlülerini tatmin edeceği için, kültürel teşebbüs büyür ve artar. Öte yandan kültürel teşebbüsün büyümesi ile birlikte, yükümlülere tarh edilen vergi miktarı genişler. Sonuç olarak kişisel matrahların toplamı ile vergi gelirleri artmış olur” (Armağan, 2007: 248).

Literatürde vergi hâsılatındaki azalma olarak ifade edilen “vergi erozyonu”; genellikle vergi harcamaları, yasal boşluklar, vergi kaçakçılığı ile vergiden kaçınma gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Vergi erozyonu sonucunda vergi matrahının daralmasına bağlı olarak vergi gelirleri düşeceğinden, vergi hâsılatını artırmak için devlet yüksek vergi tarifeleri kullanmak zorunda kalmaktadır. Bu durum, özellikle kayıtlı mükellefler üzerinde baskı oluşturabileceği için vergi kayıp ve kaçaklarına neden olabilecektir. Hem vergi erozyonunun önlenmesi hem de optimal bir vergilemenin gerçekleştirilebilmesi açısından; vergi oranlarının düşürülmesi, vergi kanunlarının

basit, açık ve anlaşılır hale getirilmesi, belirli kişi ve faaliyetlere vergi imtiyazları tanınmayarak vergileme maliyetlerinin azaltılması yoluna gidilmeli ve böylece vergilemede etkinlik gerçekleştirilmeye çalışılmalıdır. Eğer vergide muafiyet, istisnalar geniş ve vergi oranları yüksek tutulursa vergilemede yeterlilik ve adalet ilkesi gerçekleştirilemeyecek, dolayısıyla vergilemede verimlilik söz konusu olamayacaktır (Armağan, 2007: 248).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE VERGİ İNDİRİMLERİ POLİTİKALARININ KÜRESELLEŞME VE PİYASA EKONOMİSİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1.KÜRESELLEŞMENİN VE PİYASA EKONOMİSİNİN VERGİ POLİTİKALARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Küreselleşme kavramı, daha çok ekonomi literatüründe kullanılan bir kavram olup, ekonomik ilişkilerdeki yaygınlaşma ve gelişme; ideolojik ayrımlara dayalı kutuplaşmaların çözülmesi ve kültürlerin, inançların, ideallerin sınırlar dışına taşarak daha fazla benzeşmesi anlamında kullanılmaktadır. Küreselleşme, en basit ifade ile her türlü değer ve birikimin devlet sınırlarını aşarak, dünya çapında yaygınlaşması anlamına gelmektedir (Uzunay, 2006: 1).

Bir başka tanıma göre küreselleşme, suçtan kültüre, materyalizmden ruhbanlığa kadar sosyal yaşamın tüm yönlerinin dünya çapında birbirine bağlılığının artması, derinleşmesi ve hızlanmasıdır (Ayling, <http://www.ayling.com>).

Amerikan Ulusal Savunma Enstitüsü küreselleşmeyi “malların, hizmetlerin, paranın, teknolojinin, fikirlerin, enformasyonun, kültürün ve halkların hızlı ve sürekli bir biçimde sınır ötesine akışı” biçiminde tanımlamaktadır (Tağraf, 2002: 33).

Bu bölümde küreselleşmenin ve piyasa ekonomisinin vergi politikaları üzerindeki etkileri incelenecektir. Ancak öncelikle ekonomik küreselleşme kavramına açıklık getirmek gerekmektedir.

3.1.1.Ekonomik Küreselleşme

Günümüz ülke ekonomilerini en çok etkileyen faktörlerin başında küreselleşme gelmektedir. Günümüzde uluslararası ticareti sınırlayan engellerin kalkması, uluslararası yatırımları körüklemiş, uluslararası nitelikteki firmaların sayısını artırmış ve bu kuruluşların yeni pazarlara açılmalarına neden

olmuştur. Yeni pazarların kazanımı işletmelerin kullanmış olduğu bilişim sistemlerinin gelişimini de doğru oranda etkilemesi kaçınılmaz olmuştur (Eren, 2001: 129).

Amerikan Ulusal Savunma Enstitüsü küreselleşmeyi “malların, hizmetlerin, paranın, teknolojinin, fikirlerin, enformasyonun, kültürün ve halkların hızlı ve sürekli bir biçimde sınır ötesine akışı” biçiminde tanımlamaktadır (Tağraf, 2002: 5).

Ekonomik küreselleşme özellikle teknolojik ilerlemelerin de hız kazandığı 1980’li yıllarda etkisini daha fazla göstermiştir. Paranın yönü askeri ve siyasi iradelerden bağımsız olarak kârlılığın yüksek olduğu alanlara doğru hareket etmeye başlamıştır. Sürekli bir hareket içinde olan sıcak para gelişmekte olan piyasalara girdiğinde ülke ekonomisini ve reel sektörü hızlı bir şekilde refaha ulaştırıp ekonomik açıdan büyümesine olanak sağlarken; ülkeden çıkması durumunda ise reel sektör de dahil olmak üzere ülkenin tüm alanlarında aynı hızda bir etkiye neden olmakta ve ülkelerin büyük kriz ve darboğazlar ile karşılaşmalarına neden olmaktadır (Coşkun ve Balatan, 2009: 7-8).

Yirminci yüzyıla beraber küresel rekabet olanaklarını arttırarak sermayenin reel anlamda da daha ucuz, daha kaliteli ve daha çeşitli mal ve hizmet imkanı verebilecek merkezlere hareket etmesine olanak sağlamıştır. Alıcı ve satıcıların birbirlerine kolayca ulaşabildiği günümüz küresel pazarında artan üretim beraberinde getirdiği pazarlama teknikleri ile toplumdaki tasarruf eğilimini tüketim yönüne çevirmiştir. Artan tüketim ve üretim birbirini hızlandırarak ekonomik küreselleşmenin yaygınlaşmasına neden olmuştur (Benlikaya vd., 2002: 4).

Ekonomik küreselleşme sürecinin temelinde mal ve sermaye hareketlerinin serbest dolaşımının yanında hizmet ve işgücünün de serbest dolaşımı bulunmaktadır. Ancak, hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde yüksek oranlara varan işsizlik olgusu işgücünün serbest dolaşımına çeşitli kısıtlamalar getirmiştir (Polatlı, 2009: 1).

Ekonomik küreselleşme ulus devletin güç ve yetki kaybına uğramasına neden olmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler, dünya ekonomisi ile bütünleşme yolunda liberalleşme eğilimlerine hız vermekte, serbest piyasa

ekonomisinin kural ve kurumlarının tam anlamıyla oluşmaması ve temelde yapısal nedenlerden kaynaklanan istikrarsız ekonomik ortamları nedeniyle, IMF, Dünya Bankası, WTO gibi kuruluşların belirledikleri kurallar çerçevesinde hareket etmek zorunda kalmaktadırlar. Sayılan uluslararası finans kuruluşları; gelişmiş olan ülkelerin bile tam olarak uygulamaktan kaçındığı serbestleşme yönündeki kural ve uygulamaları, gelişmekte olan ülkelere uygulamaya çalışmaktadırlar.

Sonuç olarak, gelişmekte olan ülkelerde devletin piyasa ekonomisinin tam olarak kurulup işletilmesinden makro istikrarın sağlanmasına, ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesinden toplumsal refahın artırılmasına kadar pek çok alanda temel ve yönlendirici nitelikte önemli görevleri üstlenmesi ve sağlam ekonomi politikaları ile sağlıklı bir iktisadi yapının kurulmasını mümkün kılması gerekmektedir. Ulus-devlet, gerek gelişmiş ülkelerde gerekse gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik küreselleşme ve bunun arkasındaki bilgi devrimine karşı ayakta kalacak; ancak izleyeceği maliye, para ve dış ticaret politikalarında büyük değişiklikler olacaktır (Arslan vd., 2007: 226).

Ekonomik küreselleşme, bütün milletleri aynı şekilde etkilemeyen, bazı milletlerin kontrolü altında olan bir süreçtir. Küreselleşmenin herkese gelişme ve iyi yaşam koşulları sağlamaya yönelik bir süreç olduğu ileri sürülse de; günümüzde en büyük 100 çokuluslu şirket, dünyadaki yabancı ülkelere yapılan yatırımların yüzde 20'sini denetlemekte; en zengin 447 milyarderin serveti tüm insanlığın yarısından fazlasının gelirini aşmaktadır. Küreselleşme sürecinde dünya ekonomisinin gidişatını belirleyen kendi çıkarlarını maksimize etmeye çalışan uluslararası sermayenin sahibi çokuluslu şirketler ve finansal kurumlar olarak gözükmemektedir; ancak, küreselleşme sürecinin aktörleri olan çokuluslu şirketlerin ve finansal kurumların nihai olarak kontrolü birkaç gelişmiş ülkededir. Dolayısıyla, çokuluslu şirketlerin artık devletsiz hale geldiklerini ve küreselleşme sürecinin tek hakimi olduklarını söylemek mümkün değildir. Kısacası, gelişmiş ülkeler dünya ekonomisini istedikleri yöne sürüklemekte ve küreselleşmenin sağladığı faydalardan en büyük payı almakta, küreselleşmenin yarattığı tehlikelerle mücadelede ise gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere göre avantajlı

olup, küreselleşmenin yüklediği maliyetlerin daha küçük bir bölümünü üstlenmektedirler.

2008 yılı itibarıyla kişi başına nominal (cari) geliri 905 dolar ve altında olan ülkelere düşük gelirli; geliri 906 dolar ila 3.595 dolar arasında olan ülkelere orta-düşük gelirli; geliri 3.596 dolar ila 11.115 dolar arasında olan ülkelere orta-yüksek gelirli ve geliri 11.116 doların üzerinde olan ülkelere de yüksek gelirli ülke denmektedir. Bu rakamlara göre nüfusu 30.000'den fazla 210 ülkeden 53 tanesi düşük gelirli, 55 tanesi orta-düşük gelirli, 41 tanesi orta-yüksek gelirli ve 61 tanesi de yüksek gelirli ülkedir. 2006 yılında nominal olarak en yüksek gelire 66.530 dolar ile Norveç, en düşük gelire ise 100 dolar ile Burundi sahiptir. Bu dönemde dünya ortalaması ise 7.439 dolardır. Eğer bu rakamlar ülkeler arasındaki fiyat düzey farklılıklarını ortadan kaldırmak amacıyla satın alma gücü paritesine göre tekrar hesaplanırsa 2008 yılının en yüksek gelirli bireyleri 44.260 dolar ile ABD'de, en düşük gelirleri de 710 dolar ile Burundi'de yaşamaktadır. Dünya ortalaması da 10.218 dolardır. 1976 yılındaki gelir rakamları incelendiğinde gelirin sanayileşmiş ülkelerde bile ortalama 6.200 dolar civarında olduğu görülür. Yani 1975'ten bu güne dünyanın ortalamada önemli bir gelir artışı sağladığı muhakkaktır (Dulupçu ve Demirel, 2005: 20).

Dünyadaki gelir dağılımının bozulmasına sebep olarak şunlar gösterilebilmektedir:

Gelişmiş OECD ülkelerinin gelişmekte olan ülkelere daha hızlı ekonomik büyüme sağlaması,

Gelişmekte olan ülkelerdeki nüfus artışının OECD ülkelerinden daha yüksek olması,

Çin ve Hindistan'ın kırsal kesimi ile Afrika'nın yavaş çıktı artışı,

Çin ve Hindistan'da kırsal ve kentsel kesim arasında çıktı ve gelir farkının artması – büyük ülkelerde ülke içindeki gelir eşitsizliğinin büyümesi,

Ticaret hadlerinin gelişmiş ülkeler lehine değişmesi.

Avrupa Kıtasında Avrupa Birliği (AB), Amerika Kıtasında Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) ve Asya Kıtasında Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) gibi bölgesel ekonomik bütünleşmeler, küreselleşme eğilimleri karşısında güçlü kutuplaşma eğilimlerini yansıtmaktadır. Ülkeler,

bölgeselleşme hareketleri içinde yer alarak, rekabet güçlerini arttırmaya çalışmaktadırlar (Aras, 2003: 13).

Ekonomik küreselleşme, kendisini üretim ve finansal faaliyetlerin küreselleşmesi olmak üzere iki farklı alanda göstermektedir.

Üretimde Küreselleşme: Üretimin küreselleşmesi, ülke bazında faaliyet gösteren firmaların üretim faaliyetlerini diğer ülkelere ve kıtalara yaymalarını ifade etmektedir. Üretim faaliyetleri küresel firmalar aracılığıyla sınır-ötesi sabit sermaye yatırımı, sınır-ötesi iştirak, fason imalat anlaşmaları gibi değişik şekillerde uluslararası arenaya taşınmaktadır. Üretim alanı olarak bütün dünyayı hedefleyen bu firmalar, üretim faaliyetlerini maliyet avantajı sağlayacak ülkelere kaydırmanın yollarını aramakta ve faaliyetlerini hammadde maliyeti, ara malı maliyeti, işgücü maliyeti ve dışsal maliyetler açısından daha cazip gördükleri ülkelere kaydırmaktadırlar (Aktan ve Şen, 1999).

Finansal Küreselleşme: Küreselleşmenin en yaygın ve en yoğun olarak yaşandığı finansal faaliyetlerin küreselleşmesi ise sermayenin, daha düşük risk ve daha yüksek kazanç sağlamak amacıyla herhangi bir coğrafi kısıtlamaya maruz kalmadan sınır-ötesi alanlara yayılmasıdır. Özellikle 1980'li yıllarda ve sonrasında finansal faaliyetlerin küreselleşmesinin, hızlı bir gelişme göstermesi ile uluslararası finansal piyasaları birbirinden ayıran sınırlar hemen hemen ortadan kalkmıştır. Bu süreç, uluslararası sermaye hareketlerinin kaynağının, kanallarının ve hacminin değişmesine neden olmuştur. Bu gelişmelerin temelinde, gelişmekte olan ülkelerin uluslararası finansal faaliyetleri kendi ülkelerine çekmek için uygulamaya koydukları deregulasyon politikaları, esnek kur rejiminin benimsenmesi, finansal araç türlerindeki hızlı artış, telekomünikasyon araçları gibi siyasal, kurumsal ve teknik faktörler yer almaktadır (Aras, 2003: 3).

Küreselleşme yanlılarının düşüncelerine göre küreselleşmenin ekonomik büyüme, dış ticaret ve ekonomik canlanma, rekabet ve çok uluslu şirketlerin güçlenmesi gibi yararları bulunmaktadır. Bunlar aşağıda kısaca açıklanmıştır.

Ekonomik Büyüme: Küreselleşme sayesinde gelişmekte olan ülkeler açısından en önemli unsurlardan biridir. Öncelikle küreselleşme ticareti arttıracak, dolayısıyla ticaretten sağlanacak kazancı arttırmıştır. Etkin olarak

faaliyette bulunmayan endüstrileri daha etkin çalışmaya zorlamıştır. Dışsal faaliyetler az gelişmiş ülkelerde yeni endüstrilerin oluşumunu sağlayarak yabancı sermayenin söz konusu ülkeler içine akışını sağlamıştır. Bunun ortaya koyduğu sonuç ise ülke içerisinde tarife fabrikalarının oluşmasıdır. Küreselleşmenin büyümeye olan bir diğer katkısı ise her ülkenin ayrı olarak başaramadığı optimal kaynak dağılımı ve tam istihdamın beraber sağlanmasıdır (Kevük, 2007). Bu bağlamda küreselleşme sayesinde az gelişmiş olarak kabul edilen birçok ülke gelişmiş üretim merkezlerine dönüşecek ve çağı yakalayarak gelişen ülkeler seviyesine ulaşacaklardır. Diğer taraftan hızlı teknolojik değişim ve dünya mali piyasalarının bütünleşmesi, düşük işlem ve bilgi maliyetleri yoluyla üretimin artmasına ve büyümeye yol açmıştır. Böylece düşük maliyetler, piyasaların artan etkinliği, yüksek verimlilik ve düşük gümrük duvarları yeni yatırım imkânlarını arttırmıştır. Bu sayede coğrafi uzaklık, mal ve hizmetlerin sağlanmasını sınırlayan bir faktör olmaktan çıkmıştır.

Dış Ticaret ve Ekonomik Canlanma: Uluslararası ticaret milli ekonomik refahı artırır. Küreselleşmenin bütün dünya ülkelerini birleştirerek geniş bir kent yarattığı, bu kentte tüketicilerin tüketim tarzlarının, kurumların, grupların, yaşantıların birbirleri ile benzeştiği, ekonomi ve ticarete milli devletlerin etkinliğinin ve denetimlerinin azaldığı, uluslararası şirketlerin belirleyici oldukları bir pazar ortaya çıkmaktadır. Bu pazarda emek, mal, hizmet ve sermayenin önündeki bariyerler ortadan kalkmaktadır. Ulaşım ve iletişimin hızla geliştiği, teknoloji sayesinde dünyanın her yerinde üretim ve pazarlamanın mümkün hale geldiği, mali piyasaların dünya ölçeğinde bağımsız ve olağanüstü güç olduğu tam rekabet ortamına ulaşılmaktadır. Ayrıca uluslar arası ticaret milli ekonomik refahı da arttırmaktadır (Çatal, 2012).

Rekabet: Küreselleşme yerleşik oligopolleri parçalayarak rekabetin yolunu açmaktadır. Finansal sektörün dışında yatırım için gelen yabancı sermaye bazen ana ülkedeki bir şirketin şubesini açarak, özelleştirme yoluyla eski kamu kuruluşlarını satın alarak, dikey ya da yatay bütünleşme metodunu kullanarak, ortaklıklar kurarak ya da tümünden satın almalarla reel sektörde rekabete yol açmaktadır. Banka birleşmeleri veya banka şubelerinin açılması gibi yıllarca mali piyasalarda daha çok rekabete itilmekte dolayısıyla firmalar verimli ve etkin

çalışmaya zorlanmaktadır. Bu yüzden gelişen rekabet firmaları daha kaliteli mal ve hizmet üretimine teşvik etmektedir. Ayrıca küreselleşme istikrar, risk alma, bankacılık sisteminin denetimi ve düzenlenmesi, piyasa disiplini, mevduata devlet garantisi ve bilinçli zararları önleme gibi bazı kavramları yeniden tanımlamıştır. Diğer taraftan rekabet hem sanayileşmiş ülkelerde, hem de gelişmekte olan ülkelerde hemen hemen aynı seviyeye ulaşmıştır. Bu noktada son yirmi yıl içinde birçok gelişmekte olan ülkenin, özellikle gelişen piyasa ekonomilerinin dünya ticaretine ve küresel ekonomiye aktif olarak katılmaktadırlar. Ayrıca gelişen piyasa ekonomilerinde Asya ekonomilerinin varlığı kendini giderek daha fazla hissettirmektedir. Rekabet dolayısıyla bu devletlerin dünya ticaretindeki payları önemli ölçüde artmıştır (Baydoğan, 2008: 25).

Çok Uluslu Şirketlerin Güçlenmesi: Günümüzde şirketler hem dış ülkelere mal satmakta, hem de dış ülkelere kaynak kullanmaktadır. Özellikle, ihracat yaparak ve faaliyetlerini düşük maliyetli bölgelere kaydırmak kaydıyla dış ekonomik ilişkiler kurmaktadır. Bu yeni ekonomik düzende güç, çok uluslu şirketlere geçmektedir. Böylece şirketler birleşmekte ve daha güçlü bir konuma gelmektedirler. Ülkelerin pazarları çok uluslu ekonomik firmaların rekabetine sahne olmaktadır. Hemen hemen tüm ülkelerde yerli üreticiler ve girişimciler arasındaki rekabet mücadelesine yabancılar da katılmakta ve bu süreçte ülkeler, dünya standartlarında mal, hizmet ve bilgi üreten toplumlar olmaya doğru yol almaktadırlar

(http://www.ekodialog.com/makaleler/kuresellesme_paradoks_2.html).

Küreselleşme yanlısı olanlar kadar, karşıtı olanlar da vardır. Onlara göre ise küreselleşmenin yararlarından çok zararları bulunmaktadır. Bu görüşe göre küreselleşmenin zararları şu şekilde sıralanabilir (Aktan, 2006, <http://www.canaktan.org/yeni-trendler/globallesme/tehlike.htm>);

1. Az gelişmiş ülkeler, II. Dünya Savaşı'ndan sonra dış borçlanmaya dayalı kalkınma modellerini uygulamaya teşvik edildiler.

2. Küreselleşme ile ülkeler arasındaki ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel entegrasyonun artması, ulus-devletin güç ve etkinliğini azaltmıştır.

3. Küreselleşme ile gelişmekte olan ülkelerin milli gelir ve ihracatları içinde sınaî ürünlerin payı gittikçe artmaktadır.

4. Kültürel küreselleşme ile ortaya çıkan kültür, batı kültürüdür.
5. Küreselleşme, bir yandan yerel farklılıkları minimize ederek ortak bir kültür ortaya çıkarırken diğer yandan da küresel köyün içinde alt köylerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.
6. Günümüz dünyasında bir taraftan küreselleşme hareketi yaşanırken, diğer taraftan da buna karşı eğilimler mevcuttur
7. Küreselleşme ile beraber sermaye hareketleri, hem hacimsel olarak artmakta hem de kısa vadeli ve spekülatif amaçlara yönelmektedir.
8. Küreselleşme sürecinin gelişmiş ülkelerde yoğun işsizliğe neden olduğu ve özellikle niteliksiz işgücünün cahil ilan edilerek acımasız rekabetin kurbanı olduğu sık sık iddia edilmektedir.
9. Küreselleşme ile ülkeler arasındaki gelir dağılımında adaletsizliğin arttığı gözlemlenmektedir.
10. Küreselleşmenin ortaya çıkardığı önemli tehditlerden birisi de nitelik ve niceliksel olarak çevre sorunlarının arttırmasıdır.

3.1.2.Küreselleşme ve Vergi Politikaları

1970’li yıllarda dünya kapitalist sisteminin içine girdiği krize bağlı olarak uygulamaya konulan yeni ekonomik modelin temelini, neo-liberal politikalar çerçevesinde piyasa mekanizmasının güçlendirilmesi oluşturmuştur. Piyasa mekanizmasının güçlendirilmesi için uygulamaya konan ihracata yönelik büyüme modelinin koşullarını ise serbest piyasa ekonomisine işlerlik kazandırılması oluşturmuştur. Bu çerçevede yapılan öneriler mali disiplin, kamu harcamalarının öncelikler çerçevesinde gerçekleştirilmesi, vergi reformu, finansal serbestleşme, döviz kuru düzenlemeleri, ticaretin serbestleştirilmesi, doğrudan yabancı yatırımlara izin verilmesi, özelleştirmeler, deregülasyon ve mülkiyet haklarının düzenlenmesini kapsamaktadır (Kargı ve Karayılmazlar, 2009: 22-23).

Bu süreçte uygulanan ekonomi politikaları, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yabancı sermaye girişlerini kolaylaştırmaya dönük uygulamaları ön plana çıkarmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde 1930’lu yıllardan 1970’li yılların başına kadar Keynezyen politikalar çerçevesinde iç talebi

canlandırmaya yönelik ekonomi politikaları uygulanırken, 1970 sonrasında yaşanan krize bağlı olarak ihracata dayalı birikimi gerçekleştirmek üzere dış talep öncelikli politikalar gündeme gelmiştir. Bu durum, devletin işlevindeki dönüşümlerin de başlangıç noktasını oluşturmuştur.

Bu dönüşüm kapsamında, devletler artık iç talebi canlandırmak için piyasaları genişletme çabasını terk ederek sermaye üzerindeki kamusal ve sosyal yükleri hafifletmeye doğru yönelmişlerdir. Bu amaçla da üretim ve tüketim kararları üzerinde daha az etki yaratacak vergilerden oluşan bir vergi politikası uygulamaya başlamışlardır. Dolayısıyla küreselleşme sürecinin vergi politikaları üzerindeki en önemli etkisi, vergi yapısında ortaya çıkardığı değişim olmuştur.

Uygulamaya giren vergi politikaları içinde dolaysız vergilerden dolayı vergilere doğru bir dönüşüm gözlemlenmekte ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde vergi yükü sermaye gelirlerinin lehine olacak şekilde yeniden bir dağılım sergilemektedir. Küreselleşme ile birlikte uluslararası sermayenin yüksek vergi yükü alanlarından düşük vergi yükü alanlarına doğru hareketliliği, özellikle finansal sermaye üzerindeki vergileri azaltma yönündeki rekabeti teşvik etmekte ve vergilerin dünya çapında uyumlaştırılması çalışmalarını gerekli kılmaktadır. Söz konusu uyumlaştırma çabaları özellikle gelişmekte olan ülkelerde, yabancı sermaye girişini kolaylaştırmaya dönük ekonomi politikası tercihlerine koşut olarak vergi oranlarının düşük tutulması sonucunu doğurmaktadır (Önder, 2003: 255-256).

Ülkeler kimi zaman ihtiyaç duydukları yabancı sermaye girişini sağlamak için yabancı yatırımcılara vergi konularında bazı avantajlar sağlamaktadırlar. Bu gibi durumlarda ise vergi, yabancı sermayeyi çekmek için kullanılan bir araç olarak kullanılmaktadır. Yabancı sermayenin vergi avantajı gördüğü ülkeler literatürde vergi cenneti olarak adlandırılmaktadır. Bu bağlamda vergi cenneti, vergi rekabeti ve yabancı sermayenin vergilendirilmesi kavramlarına kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Vergi Cenneti: Vergi cenneti, sağladığı vergi ödememe ya da daha az vergi ödeme avantajı ile diğer ülkelerin birey ve kurumlarını kendi ülkelerinde yatırım yapmaya davet eden ülkelerdir. Yine geleneksel vergi cennetleri,

mükelleflere diğer ülkelerde yüksek oranda vergi ödemek yerine vergiden kaçınma yolları sağlamaktadırlar (Öz, 2004: 81).

Vergi Rekabeti: Vergi rekabeti 1956 yılında Charles Tibeabout'un ortaya attığı rekabet teorisi üzerine kurulmuştur. Teoriye göre mobil halde bulunan hane halkını kendi bünyesine çekebilmek için, eyaletler arasında oluşan rekabetin sonuçta toplumun refahını arttıracaklarını; eyaletlerin, kendi yetki alanlarında bulunan vatandaşları kaybetmemek için kamu harcamaları ve vergi düzeylerini uygun hale getirmek zorunda kalacaklarını, bireylerin kendileri için en uygun eyaleti seçeceklerini, çocukları için iyi eğitim hizmeti isteyen ailelerin yüksek oranda vergi ödemeye razı olacaklarını, böyle bir tercihleri yoksa daha düşük vergi ödeyecekleri eyaletlere taşınacaklarını, iddia etmektedir (Chris and Rugsy, 2002).

Yabancı Sermayenin Vergilendirilmesi: Yabancı sermaye; bir ülkenin karşılığını sonradan ödemek üzere dış kaynaklardan sağlayacağı ve ekonomik gücü ile ulusal varlıklarına ekleyebileceği mali, teknolojik, bilgisel (know-how) ve hizmetsel kaynaklara denilmektedir. Başka bir ifadeyle; bir büyük şirketin üretimini kurulu bulunduğu ülkenin sınırlarının ötesinde yapmak üzere ana merkezinin dışındaki ülkelerde üretim tesisi kurması veya mevcut üretim tesislerini satın alması veya sermayesini artırarak kendine bağlı bir şirket durumuna getirmesi bir doğrudan yabancı sermaye yatırımdır (Seyidoğlu, 2001: 644) Ülkeler yabancı sermayeyi ülkelerine çekebilmek için vergi sistemlerinde yatırım amaçlı pek çok düzenlemeler yapmakta (örneğin; yatırım indirimi, vergi kredileri, vergi tatilleri, KDV istisnaları, iştirak istisnası, faaliyet zararlarının gelecek dönemlere taşınması gibi) aynı zaman da firmaların yatırım maliyetlerini azaltacak yollar aramaktadırlar.

3.1.3.Piyasa Ekonomisi ve Vergi Politikaları

Piyasa ekonomisi, kaynakların tahsisi ve üretimi ile ilgili kararların üretici, tüketici, çalışan ve üretim faktörleri sahipleri arasında fiyatlara bağlı olarak gönüllü yapılan değiş-tokuş olarak tanımlanabilir (Sezgin, 2010: 161). Akalın (2003)'e göre, piyasa ekonomisi, niteliği itibariyle, tıpkı alternatifleri gibi;

insanların, iktisadi faaliyetlerini koordine etmek üzere kendiliğinden oluşturdukları bir iktisadi örgütlenme biçimidir. Marksist Literatürde, iktisadi örgütlenme biçimlerine; ‘üretim tarzı’ da denilmektedir. Piyasa ekonomisi, özel mülkiyetin var olduğu ve devir edilebildiği, işbölümünün bulunduğu ve iktisadi ajanın müteşebbis olduğu, sözleşme ve girişim özgürlüklerinin tanındığı, özel teşebbüsün esas alındığı, rekabetçi serbest fiyatların kaynakları desantralize şekilde tahsis ettiği gönüllü bir değiş-tokuştur.

Küreselleşme çağında, piyasa ekonomisi alternatifsiz sayılsa bile alternatifleri bulunmaktadır. Bunlar (Akalin, 2003: 14-15);

- (i) **Sosyalizm:** Merkezi Planlama, Piyasa Sosyalizmi,
- (ii) **Karma Ekonomi:** Devletçilik (= planlama +KİT’ler) ağırlıklı, özel teşebbüs ağırlıklı,
- (iii) **Piyasa Ekonomisi:** Serbest Piyasa Ekonomisi, Sosyal Piyasa Ekonomisi

Piyasa ekonomisi belli koşullara dayanmaktadır. Bu koşulların başında, özel mülkiyet, girişimci, sözleşme yapma serbestisi ve işlevsel piyasalar gelmektedir.

Özel Mülkiyet Hakkı: Çok genel olarak, mülkiyet hakkı mülke sahip olmak, satmak veya yeni mülkler edinmek, bunun yanında mülkün kullanımına, kullanımından elde edilen kazançlardan serbestçe yararlanma haklarını kapsamaktadır (Bastırmacı, 1998: 2). Piyasanın oluşması için gönüllü mübadelenin olması gereklidir. Gönüllü mübadelenin olması içinde mallar üzerinde özel mülkiyetin varlığı ve bunların el değiştirmesine hukuk sisteminin izin vermesi gerekir. Ayrıca, bunun yanında, özel mülkiyetin devletçe korunması ve dağılımının hakkaniyete uygun olması gereklidir (Akalin, 2002: 1).

Mülkiyet hakları ile iktisadi sistemin özelliği arasında yakın bir ilişki vardır. Hem liberalizm/kapitalizmde, hem de piyasa sosyalizminde; piyasa var olmakla birlikte, farklılık mülkiyet haklarının varlığı ve devletçe korunup, korunmaması hususunda ortaya çıkmaktadır. Ayrıca özel mülkiyet hakkının olması piyasa müşevviklerini (market incentives) oluşturarak, çalışma, risk alma, tasarruf etme gibi eylemleri ayakta tutar. Ayrıca mülkiyetin devredilebilmesi nedeniyle girişimciler karlarını daha fazla arttırma yoluna giderler (Akalin,

2002:1). Bütün bu nedenlerden dolayı, bir ülkede özel mülkiyeti koruyan yasalar ve uygulamaları piyasa ekonomisi için önemlidir. Yasalar bireylerin iktisadi faaliyet sonucunda elde ettikleri gelirleri güvence altına alırlar. Bu yolla bireyler iktisadi faaliyet için özendirilmiş olurlar. Yine, özellikle gelişmekte olan ülkeler için önemli olan sermaye birikiminin artırılması, mülkiyet güvencesine ve servetin korunmasına bağlıdır (Han, 2002).

Tam Rekabetçi İşlevsel Fiyat Sistemi (İşlevsel Piyasalar): Mal ve faktör piyasalarının işlevsel olması kaynakların optimal dağılımını sağlayarak, ekonomide verimliliğin artmasına neden olur. Fakat mal ve faktör piyasalarının işlevsel olabilmesi için her şeyden önce piyasaya giriş-çıkışların serbest olmasına, fiyatların serbestçe oluşmasına ve etkin bir rekabetin varlığına bağlıdır (Han, 2002). Bir piyasada rekabetin olabilmesi için ilk kural, piyasaya giriş ve çıkışların devletçe engellenmemesi, İkincisi kural ise, sözleşme hürriyetinin varlığı yani gönüllü mübadelelere rıza gösterilmesi gerekir. Rekabetin varlığı, mülkiyet haklarının devredilebilir olması ve katı bütçe sınırı, piyasa ekonomisine disiplin sağlayan unsurlardır. Bunların yanında piyasalara işlevsellik sağlayan fiyat mekanizmasıdır. Fiyatlar, kapitalist piyasa ekonomisinde insanların üretim ve tüketim kararlarında düzenleyici rol oynayarak, onlara bedava sinyaller verirler. Rekabetin varlığı da, maliyetleri devamlı surette denetleyerek, üretimin minimum maliyetle yani etkin olarak yapılmasını sağlar (Zarakolu, 1978). Fiyatların, bedava bilgi aktarma, kaynakları tahsis etme ve gelir dağılımını oluşturma gibi üç temel işlevi söz konusudur.

Fiyat mekanizması piyasa ekonomisine özgüdür. Yani, tüketici, fiyatını ödediği sürece istediği malı bulabilmektedir. Piyasa ve Planlı ekonomi sistemleri arasındaki fark, piyasa ekonomisinde tüketicinin önemli, diğerinde ise, planlamacının önemli olması yanında, yöntemlerinin de farklı olmasıdır. Piyasada fiyatlar rekabet altında oluşur. Bu nedenle de kâr edebilmek için maliyetlerin minimum olması hedeftir. Planlamada ise, fiyatlarının etkinliği sağlayacak bir kurum olmadığından, israf kaçınılmaz olarak ortaya çıkar (Dinler, 2007).

Sözleşme ve Girişim Özgürlüğünün Olması: Piyasa ekonomisi düzeninde insanlar serbestçe alışveriş yapabilirler, bu alışverişin hukuki şeklide sözleşmelerdir. Sözleşme özgürlüğü sadece girişimciler, mal sahipleri,

sermayedarlar veya tüketiciler için değil, aynı zamanda işçiler ve diğer sosyal gruplar için de söz konusu olmalıdır. Dileyen herkes, ahlaka ve kamu düzenine aykırı olmamak kaydıyla herhangi bir kişiyle; çıkarları doğrultusunda, kendi mülkünü ve işgücünün ürünlerini alıp satmak veya kiralamak için sözleşme yapmakta serbest olmalıdır. Sözleşme yapma serbestisi özel mülkiyetin ve iktisadi hürriyetin bir sonucudur. Bu düzen içinde yapılmış olan sözleşmeler hukuk düzeni tarafından korunur (Akalin, 2002: 2).

Girişimcinin Varlığı: Özel mülkiyet, bünyesinde barındırdığı piyasa mühevvikleri sayesinde piyasaya ve piyasa ekonomisi de girişimciye hayat verir. Böylece özel mülkiyet olmadan, piyasa ekonomisi; piyasa ekonomisi olmadan da, girişimci olmaz (Akalin, 2002). Piyasa ekonomisinde ekonomik gelişme büyük ölçüde özel girişimcilerin yeteneklerine bağlıdır. Girişimcilerin çabalarıyla ekonominin gelişmesi sağlanır. Gelişmekte olan bir ekonomide girişimcinin ekonomiye yapacağı birçok katkılar vardır. Mesela, sermaye birikimi sağlama, doğal kaynakların daha verimli şekilde değerlendirilmesi, piyasaların daha fazla genişletilmesi gibi katkıları sayabiliriz (Akalin, 2002: 2).

Kamunun, piyasa ekonomisinin işleyişine müdahalede bulunarak, piyasada fiyat mekanizması sonucu oluşan yapıyı değiştirdiği maliye politikası seçeneklerinden birisi de vergi politikasıdır. Siyasi bir toplum haline gelmeye başlamasında günümüze kadar olan dönemde, devlet tanımı içinde vergileme farklı görüntülerle uygulanmış olsa bile vergilemenin değişmeyen en önemli unsuru, egemenlik gücüne sahip olan kamusal otoritenin ekonomide yaratılan kaynakların bir kısmını zorla kendisine alması olayıdır. Vergi kavramının içinde bulunan bu cebrilik unsuru, tarih boyunca değişmeyen bir olgu haline gelmiştir. Verginin ekonomik etkileri ile birlikte bu cebrilik unsuru birlikte düşünüldüğünde, vergi politikalarının ekonomik hayatta önemi artmakta ve basiretli bir devletin bu konuda daha sistemli politikalar üretmesi ve uygulaması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır (www.ekutup.dpt.gov.tr).

Bu bağlamda çalışmanın bir sonraki başlığında Türkiye'nin vergi politikaları dönemler itibarıyla incelenmiştir.

3.2.TÜRKİYE'DE VERGİ POLİTİKALARI VE VERGİ İNDİRİMİ UYGULAMALARI

Bu başlık altında Türkiye'de vergi politikaları ve vergi indirim uygulamaları dönemler itibarıyla ele alınarak incelenmiştir.

3.2.1. 1923 – 1950 Dönemi

Vergiler Osmanlı imparatorluğu döneminde işlemler üzerinden alınmaktaydı. Şer'i kurallara göre tarımsal ürün üzerinden alınan vergilere tekalif-i şeriye, savaş ve olağanüstü hallerde alınan vergilere tekalifi-i divaniye, devletin devlet olarak hizmetleri karşılığında şehirler esnafından nakit olarak aldığı vergilere tekali-i örfiye denilmekteydi (MGKDY, 2003).

Vergi sisteminde gelir üzerinden alınan iki ana vergi bulunmakta olup, bunlardan birincisi gerçek kişilerin gelirleri üzerinden alınan gelir vergisi, ikincisi ise kurum kazançlarından alınan kurumlar vergisidir. Türk vergi sisteminde gelir vergisine benzer mükellefiyetlerin konulması Tanzimat ile birlikte olmuştur. XVII. yüzyıldan beri uygulanmakta olan örfi vergilerin yerine getirilen ancemaatin vergi, emlak, arazi ve hayvan sahiplerine ve tüccar ile esnaflara tevzin defterlerine göre alınan bir vergiydi. Vergiyi Sancak'lar belirler, sancak meclislerince kazalara iletilir, kaza meclislerince kasabalara, mahallelere ve köylere dağıtılabirdi (Tosuner, 2006: 5).

Temettü vergisi 1863'ten beri çeşitli değişiklikler geçirerek devam etmiş, 1926 yılında kaldırılarak yerine 755 sayılı Kanunla Kazanç Vergisi konmuştur. Kazanç vergisinde ise 1.6.1934 tarih ve 2395 sayılı Kazanç Vergisi Kanunuyla değişiklikler yapılmıştır. Kanun, bir taraftan kaynakta tevkif usulünü uygulamaya koyarken, diğer taraftan günümüz hesap uzmanlığının başlangıcı sayılabilecek olan hesap mütehasşısığı kurumunu getirmiştir. Kazanç vergisi, 3.6.1949 tarih ve 5421 sayılı Gelir Vergisi Kanunuyla yürürlükten kaldırılmıştır.

Ağnam Resmi 1924'te değiştirilerek Sayım Vergisi adı altında uygulanmaya devam etmiş, genel esasları aynı kalmak üzere, 29.1.1936 tarih ve 2897 sayılı Hayvanlar Vergisi Kanunuyla yenilenmiştir.

Gayrimenkullerin bağışlanmasında ve mirasçılara intikalinde alınan Tescil Harcı, 3.4.1926 tarih ve 797 sayılı Kanunla Veraset ve İntikal Vergisi haline dönüştürülmüş ve 1 Haziran 1926 tarihinde uygulanmasına başlanmıştır.

1929 yılında yaşanan büyük buhran tüm dünya ekonomilerini derinden etkilemiştir. Buhran yıllarında (1931) çıkarılan İktisadi Buhran Vergisi, 1932’de Muvazene Vergisi, 1935’te de Hava Kuvvetlerine Yardım Vergisi çıkarılmıştır. Bu vergiler aslında uygulanmakta olan vergilerin zamlanmış halleri olup, 3.6.1949 tarih ve 5421 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile kaldırılana kadar uygulanmışlardır.

Varlık Vergisi Kanunu 11 Kasım 1942’de kabul edilmiş, ertesi günkü resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre tarh edilen vergilerden henüz tahsil edilemeyen kısmı 15 Mart 1944 günü kabul edilen Varlık Vergisi Bakayasının Terkinine Dair Kanun ile silinmiştir. Varlık Vergisi Hakkında Kanun onaltı ay kadar yürürlükte kalmıştır.

3.2.2. 1950 – 1960 Dönemi

Bu dönemde Alman vergi sistemi örnek alınarak; Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, Esnaf Vergisi Kanunları ile Vergi Usul Kanunu 1950 yılında yürürlüğe girmiştir. Gelir Vergisi uygulamasının getirilmesi ile Kazanç Vergisi kaldırılmıştır.

5432 sayılı Vergi Usul Kanunu ile ilk kez vergilendirme usulü, mükellef ödevleri, değerlendirme, vergi cezaları ve vergi ihtilaflarına dair hükümler tek bir kanunda toplanmıştır. Esnaf Vergisi 1950 yılı başında yürürlüğe girmiş, 1955’te başarısız olduğu gerekçesiyle kaldırılmıştır. 1954 yılında ise Tahsil-i Emval Kanunu kaldırılmış, yerine günümüzde de uygulanmakta olan Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun (AATUHK) yürürlüğe konulmuştur.

1956’da dolaylı vergiler konusunda bazı önemli değişiklikler yapılmıştır. 1956 yılına kadar uygulanmakta olan muamele ve tüketim vergileri milli sanayinin gelişmesinin önünde bir engel olduğu ve vergi kaçakçılığını teşvik ettiği gerekçesiyle kaldırılmış, yerine 13.7.1956 tarih ve 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunuyla dört yeni vergi ortaya çıkmıştır. Bunlar; İstihsal vergisi,

banka ve sigorta muameleleri vergisi, nakliyat vergisi ve PTT hizmetleri vergisidir. 1957’de Hususi Otomobil Vergisi kabul edilmiştir.

Bu dönemde Usul Kanununda da değişiklikler yapılmış ve yatırım indirimi, mevzuatımıza bu değişikliklerle girmiştir. Zirai kazançlar bakımından muafiyet ve istisnalar genişletilmiş, uzlaşma müessesesi VUK’na bu tarihte girmiştir. 199 sayılı Kanunla Kurumlar Vergisinde yapılan değişikliklerle; yatırım indirimi imkanı kurumlar vergisi mükelleflerine de tanınmış ve zararın 5 yıl nakledilebilmesini temin eden hükümler konmuştur.

3.2.3. 1960 – 1980 Dönemi

Hususî Otomobil Vergisi Kanunu 1963 yılında kaldırılmış, yerine Motorlu Kara Taşıtları Vergisi Kanunu getirilmiştir. 1950’de yapılan dolaysız, 1956’da yapılan dolaylı vergi reformlarını korumak, tamamlamak, ileri götürmek, değişen şartlara uygun hale getirmek, yeni vergilerin aksayan taraflarını düzeltmek üzere uzman bir reform heyetinin çalışmalarına ihtiyaç duyulmuştur. Bu görevi yerine getirmek üzere 1961 yılında İstanbul’da Vergi Reform Komisyonu kurulmuştur. Komisyon ilk toplantısını 20 Şubat 1961’de İstanbul’da yapmış, 1972 yılına kadar faaliyette bulunmuştur.

1960-1970 dönemi vergilerin sistematik hale getirildiği bir dönemdir. Vergi sistemimizde 1970 yılında Finansman Kanunu ile yenilik getirilmiştir. Bunun dışında gider vergileri kanununda; emlak alım, veraset ve intikal, damga vergisi kanunlarında; harçlar ve değerli kâğıtlar kanunlarında değişiklikler yapılmıştır.

3.2.4. 1980 – 1989 Dönemi

Bu dönem Türkiye ekonomisinin ve vergi sisteminin köklü değişiklikler geçirdiği dönem olmuştur. 24 Ocak 1980 kararlarıyla ithal ikameci ekonomi politikası terk edilmiş, ihracata dayalı büyüme politikası uygulamaya başlamıştır. Bu şekilde köklü bir ekonomi politikası değişikliği vergi hukukunda da önemli

değişiklikler gerektirmiş, nitekim bu dönemde vergi mevzuatında çok sayıda değişiklik yapılmıştır

1980 yılı sonlarında çeşitli vergilerde değişiklik yapan 14 kanun çıkarılmıştır. Bu kanunlarla damga, taşıt alım, motorlu taşıtlar, emlak, bina inşaat, emlak alım, veraset ve intikal, gelir ve kurumlar vergisi kanunlarında; harçlar ve vergi usul kanunlarında ve AATUH Kanunda değişiklikler yapılmıştır. 1957 yılında Hususi Otomobil vergisi adıyla çıkarılan kanun ilga edilerek yerine konulan ve 1 Mart 1963'ten itibaren geçerli olan 197 sayılı Motorlu Kara Taşıtları Vergisinin adı, 28 Kasım 1980 tarihinden geçerli olmak üzere, Motorlu Taşıtlar Vergisi olarak değiştirilmiştir. Bu değişiklikle beraber özel amaçla kullanılan yat, kotra ve her türlü motorlu tekneler ile bazı istisnalar dışında uçak ve helikopterler MTV kapsamına alınmıştır.

2447 sayılı Kanunla Gider Vergileri Kanununda değişiklikler yapılmıştır. 1 Mayıs 1981'den geçerli olmak üzere, İlan ve Reklam Hizmetleri Vergisi adıyla yeni bir vergi ortaya çıkmıştır. 1318 sayılı Finansman Kanunuyla meydana getirilen Gider Vergileri Kanununa eklenen "bina inşaat vergisi", 21.1.1982 tarih ve 2589 sayılı Kanunla "bina inşaat harcı"na dönüştürülerek Belediye Gelirleri Kanununa aktarılmıştır. 1980 yılı sonunda çıkarılan 2361 sayılı Kanunla gelir vergisinde kapsamlı bir değişiklik yapılmıştır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir;

- "En az geçim indirimi" "genel indirim" şekline dönüştürülmüştür. Ayrıca indirim tutarı yükseltilmiştir.

- Gayrimenkullere ödenen kiralardan tevkifat yapılması esası getirilmiştir.

- "Ortalama kâr haddi" müessesesi "asgari gayri safi hasılat esası" adı altında, hizmet işletmelerinin ve nakliyecilerin hasılatını da içerecek şekilde yeniden düzenlenmiştir.

- 18 yıldır uygulanan gelir vergisi tarifesi değiştirilmiştir.

- GVK'ya "değer artışı kazançları" ve "safı değer artışı" başlıklı iki madde eklenmiştir.

2362 sayılı Kanunla KVK'da yapılan değişikliklerle;

- İhracatı ve döviz kazandırıcı faaliyetleri teşvik etmek için istisna ve muafiyetler getirilmiştir. Bunlar arasında, yurt dışında yapılan inşaat ve onarma işleri ile teknik hizmetlerden sağlanan kazançların tamamının vergiden muaf

tutulması, dış navlun gelirlerinden bir kısmının vergiden muaf tutulması, yaş meyve ve sebze ve sanayi ürünleri ihracatında, ihraç edenlerin kazançlarının önemli bir kısmının vergiden muaf tutulması sayılabilir.

- Dar mükellefiyete tabi kurumların ihracat muafılığı kaldırılarak rekabet eşitsizliği giderilmiştir.

- Finansman fonu uygulaması getirilmiştir.

- Kurumlar vergisinin oranı sermaye şirketi ile kooperatifler için % 25'ten % 40'a yükseltilmiştir.

1982 yılında çıkarılan 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunuyla “vergi mahkemeleri” kurulmuştur.

Vergi mahkemelerinin göreve başlamasından itibaren; VUK'un 379-412'nci maddeleri yürürlükten kalkmış, hayat standardı esaslı 1.1.1983 tarihinden itibaren vergi mevzuatımıza girmiş, servet beyanı esaslı 2995 sayılı Kanunla 27.4.1984 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmıştır.

Bu dönemde yapılan ve reform niteliğinde olan en önemli değişiklik Katma Değer Vergisi (KDV) Kanununun kabul edilmesidir. KDV, Avrupa Birliği ile dolaylı vergilerin uyumlaştırılması yönünde atılmış önemli bir adımdır. KDVK ile sekiz vergi yürürlükten kaldırılmıştır. KDV'yi desteklemek için iki önemli kanun çıkarılmıştır. Bunlardan biri Ücretlilere Vergi İadesi Hakkında Kanundur. Bu kanunla ücretlilerin belge (fatura, perakende satış fişi vb.) alması özendirilerek KDV desteklenmiştir. Diğer kanun ise, 3100 sayılı KDV mükelleflerinin ödeme kaydedici cihaz kullanmaları mecburiyeti hakkında kanundur. Bu kanunla KDV mükellefleri gayri safi satış hasılatı büyüklüğüne göre aşamalı olarak ödeme kaydedici cihaz kullanmak zorunda kalmıştır.

1 Aralık 1984 tarihinden geçerli olmak üzere 3074 sayılı Kanunla Akaryakıt Tüketim Vergisi uygulamaya girmiştir. Verginin mükellefi rafineri kuruluşları ile ithalatı gerçekleştiren kuruluşlardır.

4.12.1985 tarih ve 3239 sayılı Kanunla 13 kanunda değişiklik yapılmıştır. Bu kanunla Emlâk Vergisi Kanununda yapılan değişikliklerle bina ve arazi vergisinin 1.1.1986 tarihinden itibaren belediyeler tarafından tarh, tahakkuk ve tahsil edileceği hükme bağlanmıştır. Bu değişikliğe paralel olarak belediye ve mücavir alan sınırları dışında kalan bina ve araziler, bazı istisnaları olmakla

beraber, vergiden muaf tutulmuşlardır. Bu kanunla bina vergisinin oranları meskenlerde binde 4, işyerlerinde binde 5; arsa vergisinin nispeti binde 6 olarak belirlenmiştir. 3239 sayılı kanunla gelir vergisi kanunundan genel indirim kaldırılmıştır.

3418 sayılı Kanunla Eğitim, Gençlik, Spor ve Sağlık Hizmetleri Vergisi getirilmiştir. Verginin konusu kanunda belirtilen sigara ve alkollü-alkolsüz içkiler olup, yine kanunda belirtilen maktu tutarlarda alınacaktır.

AATUHK'da 3505 sayılı Kanunla 10.12.1988 tarihinden geçerli olmak üzere yapılan değişiklikle, içinde bulunulan yıl sonuna kadar ödenmemiş olan gecikme zammı ile gecikme faizinin, müteakip yıl basından itibaren aslına dönüşmesi kabul edilmiştir. Ancak bu uygulama ancak 1993 sonuna kadar sürdürülebilmiştir.

3.2.5. 1989 – 2001 Dönemi

Bu dönemde 5 Nisan 1994'te yaşanan ekonomik krizden sonra kamu açıklarının kapatılması için bir defaya mahsus olmak üzere olağanüstü vergilere başvurulmuştur. 4.5.1994 tarih ve 3986 sayılı “Ekonomik Denge İçin Yeni Vergiler İhdası ... Hakkında Kanun”la “Ekonomik Denge Vergisi”, “Net Aktif Vergisi”, “Ek Gayrimenkul Vergisi”, “Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi” adlarıyla dört vergi uygulamaya konmuştur; ayrıca Damga vergisi ve Harçların maktu hadleri %100, nispi hadleri %20 arttırılmıştır. İlâveten, Bakanlar Kuruluna Akaryakıt Tüketim Vergisi nispetini yüzde 300'e kadar arttırma yetkisi verilmiştir.

Bu dönemde en kapsamlı değişiklik 4369 sayılı Kanunla, 1998 yılında yapılmıştır. Bu kanunla yapılan önemli değişiklikler şunlardır:

Vergi Usul Kanununda;

• Vergi cezalarına ilişkin hükümler tamamen değiştirilmiştir. Kaçakçılık, ağır kusur ve kusur cezaları ile kaçakçılığa teşebbüs cezaları kaldırılıp yerine vergi ziyai cezası getirilmiştir. Hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren fiiller ise “Kaçakçılık suçları ve cezaları” başlıklı maddede yeniden tanımlanmıştır. Vergi kanunlarında ilk defa sahte ve muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belgenin tanımı yapılmıştır.

- Mükellefe iade edilmesi gereken vergiler, belirli şartlar altında üç ay içinde iade edilmezse tecil faizi oranında faizi ile birlikte red ve iade edilecektir.

Gelir Vergisi Kanununda;

- Gelir vergisinde yapılan en önemli değişiklik gelirin tanımının değiştirilmesidir. Bu değişiklikten sonra vatandaşların bir yıl içindeki harcamaları ile tasarruflarının tamamı GVK'da sayılan altı gelir unsuruyla ilişkilendirilemiyorsa, kanunlarda istisna edilmemişse, veraset ve intikal vergisinin kapsamına girmiyorsa ve belli tutarı aşyorsa kaynağına ve konusuna bakılmaksızın vergiye tabi diğer kazanç ve irat olarak vergilendirilecektir.

- Ticari, zirai ve mesleki kazançların vergilendirilmesinde götürü usul kaldırılmış, yerine ticari ve mesleki kazançlarda “basit usulde vergilendirme” usulü getirilmiştir.

- Zirai kazançlarda hem küçük çiftçi muafılığı hem de götürü gider usulü kaldırılmıştır. Kanunda belirtilen işletme büyüklüğü ölçülerini aşmayan mükelleflerin zirai kazançları tevkif suretiyle; aşanların zirai kazançları ise gerçek usulde vergilendirilecektir.

- Aile reisi beyanı kaldırılmıştır.

- Vergi güvenlik müesseselerinden asgari zirai vergi, asgari zirai kazanç esası ve hayat standardı esası kaldırılmıştır.

- Beyanname verme ve ödeme zamanları kazanç türleri itibarıyla farklılaştırılmıştır.

- Faiz ve faiz benzeri iratların vergilendirilmesinde geçici maddelerle düzenlenmekte olan endeksleme yöntemi devamlı hale getirilmiştir.

- Vergi oranları düşürülmüştür.

Kurumlar Vergisi Kanununda;

- Finansman fonu kaldırılmıştır.

- Kurumlar vergisi oranı %25'ten %30'a çıkarılmıştır. Asgari kurumlar vergisi kaldırılmıştır.

- Önceki düzenlemede dağıtılsın dağıtılmasın kurum kazançları üzerinden vergi stopajı yapılırken; bu kanunla tevkifat, kurum kazancının ortaklara dağıtılması halinde yapılmaktadır.

Gelirin tanımının değiştirilmesiyle, elde edilen gelirle ilişkilendirilemeyen servetler de gelir tanımı içine alınmıştır. Bu düzenlemenin tabii sonucu olarak bundan önceki dönemlerde elde edilen servet unsurlarının tespit ve tevsik edilmesi gerekmektedir. Kanunda yazılı şekilde tevsik edilemeyen servet unsurları ise 30.9.1998 tarihi itibarıyla bir gün Türkiye'deki bir bankada bloke edilmesi öngörülmüştür. Bu suretle tevsik edilen servetler sonraki yıllarda gelirle ilişkilendirilemeyen servet artışı olarak vergilendirilmeyecektir.

4369 sayılı Kanunun basta gelirin geniş anlamda tanımlanmasına ilişkin olanlar olmak üzere birçok maddesinin yürürlüğü, bu kanundan bir yıl sonra çıkarılan 11.8.1999 tarih ve 4444 sayılı Kanunla 2003 yılına ertelenmiş; bazı hükümleri de değiştirilmiştir. Uygulaması ertelenen hükümlerin yerine konulan ve 1999-2002 yılları gelirlerinin vergilendirilmesinde geçerli olan düzenlemeler ise, genel olarak, 4369 sayılı Kanundan önceki mevzuatın hemen hemen aynıdır. Gerekcede bu erteleme nin başlıca sebebi olarak Güneydoğu Asya ekonomik krizi gösterilmiştir. Fakat 07.01.2003 tarih ve 4783 Sayılı Kanunla mali miladın kaldırılması sebebiyle, hiç uygulanmadan yürürlükten kalkmıştır. Böylece 4444 Sayılı Kanun'la getirilen geçici hükümler kalıcı hale getirilmiştir (Tosuner, 2006: 9). 17 Ağustos ve 12 Kasım 1999 tarihlerinde yaşanan iki büyük depremin ekonomiye verdiği zararı Merkez Bankası 5-6 milyar \$, TÜSİAD 15-20 milyar \$, DPT 9-13 milyar \$, Dünya Bankası 4 milyar \$ olarak tahmin etmiştir. 17 Ağustos depreminden sonra Meclise sevk edilen vergi kanunu teklifinin gerekçesinde depremin, devlet gelirlerinin %15'inin elde edildiği bir bölgede meydana gelmiş olmasının gelir kaybına sebep olacağı; bu düzenlemeyle bir yandan depremde zarar gören yurttaşların yaralarının sarılacağı, diğer yandan ekonomik istikrar programının devamının sağlanacağı ifade edilmiştir. 26.11.1999 tarih ve 4481 sayılı olarak kabul edilen bu Kanunla,

- Gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinden 1999 matrahları üzerinden %5 ek gelir ve ek kurumlar vergisi,
- 1999 matrahları üzerinden Emlâk Vergisi Kanununda yazılı oranlarda ek emlâk (bina, arsa, arazi) vergisi,
- MTV'ye tabi araçlardan 1999 yılı için tahakkuk ettirilen MTV tutarı kadar ek MTV,

- 2000 yılı sonuna kadar uygulanmak üzere, cep telefonu işletmecileri tarafından verilen tesis, devir, nakil ve haberleşme hizmeti tutarının %25'i oranında özel iletişim vergisi,

- 4306 sayılı Kanununda belirtilen işlem ve kağıtlar için ödenen eğitime katkı payı kadar ayrıca özel işlem vergisi, alınması hükme bağlanmıştır. Hükümet bu kanunla 615 trilyon lira gelir sağlamayı hedeflemiştir (Yaraşlı, 2005).

3.2.6. 2001 Sonrası Dönem

2000'li yıllarda Türk Vergi Sisteminde gerçekleşen önemli değişiklikler 4811 sayılı Vergi Barışı Kanunu ve 4837 sayılı Ekonomik İstikrarı Sağlamak İçin Ek Vergiler Alınması Hakkında Kanundur. 4811 sayılı Vergi Barışı Kanun Hükümlerinin kapsamı aşağıda hükümler hakkında uygulanmıştır.

a) 4.1.1961 tarihli VUK kapsamına giren vergi, resim, harçlar, fon payı ve bunlara bağlı vergi cezaları, gecikme faizleri, gecikme zamları, 16.8.1997 tarihli ve 4306 sayılı Kanuna göre alınan eğitime katkı payı ve buna bağlı gecikme zammı, 8.9.1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet _hale Kanununa göre alınan ecrimisiller ve buna bağlı gecikme zamları ve Devlete ait olup Maliye Bakanlığına bağlı vergi dairelerince tahsil edilen ve 21.7.1953 tarihli ve AATUHAK kapsamına giren ve bu Kanunun ilgili bölümlerinde geçen bazı alacaklar,

b) Vergiler açısından, 31.8.2002 tarihinden önceki dönemler, beyana dayanan vergilerde bu tarihe kadar verilmesi gereken beyannameler ve 2002 yılına ilişkin olarak 31.8.2002 tarihinden önce tahakkuk eden vergiler,

c) Kayıtlarda yer aldığı halde işletmede mevcut olmayan ya da işletmede mevcut olduğu halde kayıtlarda yer almayan emtia, makine, teçhizat ve demirbaşların beyanı,

d) Devlete ait olup gümrük idareleri tarafından alınan ve bu Kanunun ilgili bölümlerinde geçen bazı gümrük vergileri, para cezaları ve gecikme zamları,

4837 sayılı Ekonomik İstikrarı Sağlamak İçin Ek Vergiler Alınması Hakkında Kanun Hükümlerinin kapsamı aşağıda hükümler hakkında uygulanmıştır.

a) 18.2.1963 tarihli ve 197 sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanununun 5 ve 6 ncı maddelerinde yer alan (I), (II), (III) ve (IV) sayılı tarifelere göre vergiye tâbi olan ve bu Kanunun yayımlandığı tarihte ilgili sicilde kayıtlı bulunan taşıtlar, bir defaya mahsus olmak üzere 2003 yılı için tahakkuk ettirilen motorlu taşıtlar vergisi tutarı kadar, ek motorlu taşıtlar vergisine tâbidir. Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi , bu Kanunun yayım tarihinde tahakkuk etmiş ve tebliğ edilmiş sayılır. Kanunun yayımı tarihinde 2003 yılı için adına motorlu taşıtlar vergisi tahakkuk etmiş olan gerçek ve tüzel kişilerden, bu taşıtlar dolayısıyla 2003 yılı için tahakkuk eden motorlu taşıtlar vergisi kadar ek motorlu taşıtlar vergisi alınır. Verginin birinci taksiti, bu Kanunun yayımını izleyen ayın sonuna kadar, ikinci taksiti ise 2003 yılının Ekim ayı sonuna kadar eşit taksitler halinde taşıtın kayıtlı olduğu yerin vergi dairesine ödenir.

b) 29.7.1970 tarihli ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununun 1 ve 12 nci maddelerinde yazılı bina, arsa ve arazilerin 2003 yılı vergi matrahları üzerinden bir defaya mahsus olmak üzere ek emlak vergisi alınır. Bina ve arazi vergisi ile ilgili muaflık ve istisnalar, bu vergi bakımından da geçerlidir. 2003 yılında bina ve arazi vergisi mükellefi olanlar, bu verginin de mükellefidirler. Bu vergi, 2003 yılı bina ve arazi vergisi matrahı üzerinden bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren Emlak Vergisi Kanununda yer alan nispetlere göre belediyelerce hesaplanır. Hesaplanan vergi, başka bir işleme gerek olmaksızın tahakkuk etmiş sayılır. Bu Kanunun yayımı tarihine kadar emlak vergisi beyannamesi veya bildirimini verilmemiş olması halinde vergi, Emlak Vergisi Kanununun 32 nci maddesine göre belirlenecek bina ve arazi vergisi matrahı üzerinden tarh ve tahakkuk ettirilir.

2000 -2005 döneminde Türk Vergi Sisteminde yapılan önemli yenilikler vergi beyannamelerinin elektronik ortamda verilmesi ve Gelir İdaresi Başkanlığının kurulmasıdır.

5345 sayılı Gelir İdaresi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile gelir politikasını adalet ve tarafsızlık içinde uygulamak, vergi ve diğer gelirleri en az maliyetle toplamak, mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunu sağlamak, mükellef haklarını gözeterek yüksek kalitede hizmet sunmak suretiyle yükümlülüklerini kolayca yerine getirmeleri için gerekli tedbirleri almak,

saydamlık, hesap verebilirlik, katılımcılık, verimlilik, etkililik ve mükellef odaklılık temel ilkelerine göre görev yapmak üzere Maliye Bakanlığına bağlı Gelir İdaresi Başkanlığı kurulmuştur.

16 Mayıs 2005 tarihli ve 25817 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren söz konusu Kanun’un “Taşra Teşkilatı” başlıklı 23’üncü maddesinde, “Başkanlığın taşra teşkilatı, doğrudan merkeze bağlı vergi dairesi başkanlıkları ile vergi dairesi başkanlığı kurulmayan yerlerde bu Kanun’un 24 ve 25’inci maddelerindeki görev ve yetkileri haiz vergi dairesi müdürlüklerinden oluşur. Vergi dairesi başkanlıklarının kuruluş yerleri ve sayıları ile bunlara ilişkin değişiklikler Bakanlar Kurulunca belirlenir.” denilmekte olup bu madde uyarınca 13 Haziran 2005 tarihli ve 2005/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 29 ilimizde vergi dairesi başkanlığı kurulmuştur.

Ayrıca 26 Temmuz 2006 tarihli ve 10788 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile İstanbul ilinde Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı kurulmuş olup toplam Vergi Dairesi Başkanlığı sayısı 30’a çıkmıştır (GİB, 2011).

Türk vergi sisteminde önemli değişikliklerden biri de 2008 mortgage krizi olarak adlandırılan küresel ekonomik krizin Türkiye’ye etkilerini en aza indirmek için hükümet ve TCMB Tarafından alınan önlemler çerçevesinde olmuştur. Bu önlemlerden bazıları vergi prim ve destekleri ile ilgili teşviklerdir. Bunlar; (MÜSİAD, 2009: 168-169)

- Hisse senedi ve devlet iç borçlanma senedi (DİBS) alım satımlarından elde edilen kazançlarda, yerli yatırımcılardan alınan %10’luk stopaj, sıfıra çekilmiştir.

- 1 Eylül 2008 tarihi öncesindeki vergi borçlarının 18 ay süreyle %3 faiz üzerinden taksitlendirilmesi imkânı getirilmiştir.

- 16 Mart 2009 tarihinde yürürlüğe giren “Bazı Mallara Uygulanacak Katma Değer Vergisi ile Özel Tüketim Vergisi Oranlarının Belirlenmesine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı”yla, 15 Haziran 2009’a kadar geçerli olmak üzere; bazı konutlar için KDV oranı, motorlu araçlar için ÖTV oranı indirilmiş, beyaz eşya ve bazı elektronik eşyalarda ise ÖTV sıfırlanmıştır.

- 29 Mart 2009 tarihinde yürürlüğe giren, “Bazı Mallara Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespiti ile Mal ve Hizmetlere Uygulanacak

Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı"yla, 30 Haziran 2009'a kadar geçerli olmak üzere; bina ve bağımsız bölüm şeklindeki işyerlerinin, ev ve ofis mobilyalarının, bilişim ve büro makinelerinin, bazı sanayi ve iş makinelerinin satışından alınan KDV oranında indirimle gidilmiştir. Ayrıca, gayrimenkul satışlarındaki tapu harcı da, 3 ay süreyle indirilmiştir.

- 14 Nisan 2009 tarihinde Ek Karar ile 29 Mart 2009 tarihinde yürürlüğe giren KDV indiriminin kapsamı genişletilmiştir.

- Menkul Kıymet Yatırım Fonları ile Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıklarının sermaye piyasasında yaptıkları işlemler nedeniyle elde ettikleri gelirlere, BSMV muafiyeti getirilmiştir.

- Yurtdışı tedarikçilerden sağlanan kredilerde stopaj oranı %5'e indirilerek, vergi yükü azaltılmıştır.

- Dâhilde işleme ve geçici kabul rejimi kapsamında, KDV tecil terkin uygulama süresi 2 yıl uzatılmıştır.

- Gerçek kişilere kullanılan kredilerdeki Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu (KKDF) kesintisi oranı %15'ten %10'a indirilmiştir.

- Yatırım ve istihdamın teşvikine ilişkin 5084 sayılı kanunda yer alan gelir vergisi, sigorta primi ve enerji desteği teşviklerinden yararlanma süresi 1 yıl uzatılmıştır.

- Ekonomik kalkınmanın hızlandırılması, istihdamın artırılması, bölgelerarası gelişmişlik düzeyi farkının en aza indirilmesi ve sektörel olarak kümelenme olgusunun öne çıkartılarak yatırımların teşvik edilmesine yönelik indirimli kurumlar vergisi oranı uygulanmasına imkân tanıyan yasal düzenleme hayata geçirilmiştir.

- Bakanlar Kurulu; istatistikî bölge birimleri sınıflandırması ile kişi başına düşen milli gelir ve sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyini dikkate alarak, illeri gruplandırmaya ve gruplar itibarıyla teşvik edilecek sektörleri ve bunlara ilişkin yatırım, istihdam büyüklüklerini belirlemeye yetkili kılınmıştır. Buna göre, her bir il grubu için yatırıma katkı oranının %25'i, yatırım tutarı 50 milyon TL'yi aşan büyük ölçekli yatırımlarda ise %45'i geçmemek üzere belirlemek ve kurumlar vergisi oranında %90'a kadar indirim uygulamak, Bakanlar Kurulunun

yetkileri arasında yer alacaktır. Bakanlar Kurulu ayrıca, yatırım harcamaları içindeki arsa, bina, kullanılmış makine, yedek parça, yazılım, patent, lisans ve “knowhow” bedeli gibi harcamaların oranlarını, ayrı ayrı veya topluca sınırlandırabilecektir”.

2012 yılı için ücretlilerin gelir vergisine tabi gelirlerin vergilendirilmesinde esas alınan tarife, 2012 takvim yılı gelirlerinin vergilendirilmesinde esas alınmak üzere ve 26.12.2011 tarihli RG'de yayımlanan 280 seri no'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği ile aşağıdaki şekilde belirlenmiştir. 2011 yılında 9.400 TL olan ilk dilimin 10.000 TL'ye çıkartılması yüzde 6,38'lik bir artışı ifade etmektedir.

Buna göre 2012 yılında ücret ve maaş gelirlerinden;

10.000 TL'ye kadarı için % 15

25.000 TL'nin 10.000 TL'si için 1.500 TL, fazlası için % 20

58.000 TL'nin 25.000 TL'si için 4.500 TL (ücret gelirlerinde 88.000

TL'nin

25.000 TL'si için 4.500 TL), fazlası için % 27

58.000 TL'den fazlasının 58.000 TL'si için 13.410 TL (ücret gelirlerinde

88.000 TL'den fazlasının 88.000 TL'si için 21.510 TL), fazlası için % 35

oranında Gelir Vergisi uygulanmaktadır.

Aşağıda Tablo 12’de Türkiye’de Gelir Vergisi Oranlarının 2002-2012 yılları arasındaki gelişimi verilmiştir.

Tablo 11: Türkiye’de Gelir Vergisi Oranları (2002-2012)

2012 Yılı Ücret Gelirlerine Uygulanacak Gelir Vergisi Oranları						
10.000	Yeni TL kadar					%15
25.000	Yeni TL sinin	10.000	TL si için	1.500 TL,	fazlası için	%20
58.000	Yeni TL sinin	25.000	TL si için	4.500 TL,	fazlası için	%27
58.000	TL sinden fazlasının	58.000	TL si için	13.410 TL,	fazlası için	%35
2011 Yılı Ücret Gelirlerine Uygulanacak Gelir Vergisi Oranları						
9.400	Yeni TL kadar					%15
23.000	Yeni TL sinin	9.400	TL si için	1.410 TL,	fazlası için	%20
53.000	Yeni TL sinin	23.000	TL si için	4.130 TL,	fazlası için	%27
53.000	TL sinden fazlasının	53.000	TL si için	12.230 TL,	fazlası için	%35
2010 Yılı Ücret Gelirlerine Uygulanacak Gelir Vergisi Oranları						
8.800	Yeni TL kadar					%15
22.000	Yeni TL sinin	8.800	TL si için	1.320 TL,	fazlası için	%20
50.000	Yeni TL sinin	22.000	TL si için	3.960 TL,	fazlası için	%27
50.000	TL sinden fazlasının	50.000	TL si için	11.520 TL,	fazlası için	%35
2009 Yılı Ücret Gelirlerine Uygulanacak Gelir Vergisi Oranları						
8.700	Yeni TL kadar					%15
22.000	Yeni TL sinin	8.700	TL si için	1.305 TL,	fazlası için	%20
50.000	Yeni TL sinin	22.000	TL si için	3.965 TL,	fazlası için	%27
50.000	YTL sinden fazlasının	50.000	TL si için	11.525 TL,	fazlası için	%35
2008 Yılı Ücret Gelirlerine Uygulanacak Gelir Vergisi Oranları						
7.800	Yeni TL kadar					%15
19.800	Yeni TL sinin	7.800	YTL si için	1.170 YTL	fazlası için	%20
44.700	Yeni TL sinin	19.800	YTL si için	3.570 YTL,	fazlası için	%27
44.700	YTL sinden fazlasının	44.700	YTL si için	10.293 YTL,	fazlası için	%35
2007 Yılı Ücret Gelirlerine Uygulanacak Gelir Vergisi Oranları						
7.500	Yeni TL kadar					%15
19.000	Yeni TL sinin	7.500	YTL si için	1.125	YTL, fazlası	%20
43.000	Yeni TL sinin	19.000	YTL si için	3.425	YTL, fazlası	%27
43.000	YTL sinden fazlasının	43.000	YTL si için	9.905	YTL, fazlası	%35
2006 Yılı Ücret Gelirlerine Uygulanacak Gelir Vergisi Oranları						
7.000	Yeni TL kadar					%15
18.000	Yeni TL sinin	7.000	YTL si için	1.050	YTL, fazlası	%20
40.000	Yeni TL sinin	18.000	YTL si için	3.250	YTL, fazlası	%27
40.000	YTL sinden fazlasının	40.000	YTL si için	9.190	YTL, fazlası	%35

2005 Yılı Ücret Gelirlerine Uygulanacak Gelir Vergisi Oranları						
6.600	Yeni TL kadar					% 15
15.000	Yeni TL sinin	6.600	YTL si için	990	YTL, fazlası	% 20
30.000	Yeni TL sinin	15.000	YTL si için	2.670	YTL, fazlası	% 25
78.000	Yeni TL sinin	30.000	YTL si için	6.420	YTL, fazlası	% 30
78.000	YTL sinden fazlasının	78.000	YTL si için	20.820	YTL, fazlası	% 35
2005 Yılı Ücret Gelirlerine Uygulanacak Gelir Vergisi Oranları						
6.600	Yeni TL kadar					% 20
15.000	Yeni TL sinin	6.600	YTL si için	1.320	YTL, fazlası	% 25
30.000	Yeni TL sinin	15.000	YTL si için	3.420	YTL, fazlası	% 30
78.000	Yeni TL sinin	30.000	YTL si için	7.920	YTL, fazlası	% 35
78.000	YTL sinden fazlasının	78.000	YTL si için	24.720	YTL, fazlası	% 40
2004 Yılı Ücret Gelirlerine Uygulanacak Gelir Vergisi Oranları						
6.000.000.000	liraya kadar					% 20
14.000.000.000	liranın	6.000.000.000	lirası için	1.200.000.000	lira, fazlası	% 25
28.000.000.000	liranın	14.000.000.000	lirası için	3.200.000.000	lira, fazlası	% 30
70.000.000.000	liranın	28.000.000.000	lirası için	7.400.000.000	lira, fazlası	% 35
140.000.000.000	liranın	70.000.000.000	lirası için	22.100.000.000	lira, fazlası	% 40
140.000.000.000	fazlasının	140.000.000.000	lirası için	50.100.000.000	lira, fazlası	% 45
2003 Yılında Elde Edilecek Gelirlere Uygulanacak Gelir Vergisi Oranları						
5.000.000.000	liraya kadar					% 15
12.000.000.000	liranın	5.000.000.000	lirası için	750.000.000	lira, fazlası	% 20
24.000.000.000	liranın	12.000.000.000	lirası için	2.150.000.000	lira, fazlası	% 25
60.000.000.000	liranın	24.000.000.000	lirası için	5.150.000.000	lira, fazlası	% 30
120.000.000.000	liranın	60.000.000.000	lirası için	15.950.000.000	lira, fazlası	% 35
120.000.000.000	fazlasının	120.000.000.000	lirası için	36.950.000.000	lira, fazlası	% 40
2002 Yılı Ücret Gelirlerine Uygulanacak Gelir Vergisi Oranları						
3.800.000.000	liraya kadar					% 15
9.500.000.000	liranın	3.800.000.000	lirası için	570.000.000	lira, fazlası	% 20
19.000.000.000	liranın	9.500.000.000	lirası için	1.710.000.000	lira, fazlası	% 25
47.500.000.000	liranın	19.000.000.000	lirası için	4.085.000.000	lira, fazlası	% 30
95.000.000.000	liranın	47.500.000.000	lirası için	12.365.000.000	lira, fazlası	% 35
95.000.000.000	fazlasının	95.000.000.000	lirası için	29.260.000.000	lira, fazlası	% 40

Kaynak: http://www.verginet.net/dtt/1/GelirVergisiTarifesi_3804.aspx.

Kurumlar vergisi oranı ise 2012 yılı için 2006 yılından bu yana olduğu gibi % 20 olarak belirlenmiştir. Kurumlar vergisinin Türkiye'deki yıllar itibarıyla gelişimini gösteren tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 12: Yıllar İtibarıyla Kurumlar Vergisi Oranları

2004	% 33	K.V.K. Geç. Mad. 32
2005	% 30	K.V.K. Mad. 25
2006	% 20	K.V.K. Mad. 32
2007	% 20	K.V.K. Mad. 32
2008	% 20	K.V.K. Mad. 32
2009	% 20	K.V.K. Mad. 32
2010	% 20	K.V.K. Mad. 32

Kaynak: http://www.verginet.net/dtt/1/GelirVergisiTarifesi_3804.aspx.

1 Ocak 2012 tarihinde yürürlüğe giren yeni teşvik sistemi de içerdiği vergi indirimleri ile önemli değişiklikler içermektedir. Türkiye vergi teşviki konusunda 2012 yılında bölgelere ayrılmıştır. Buna göre her bölgeye farklı oranlarda ve şekillerde teşvikler uygulanmaktadır. Aşağıda teşvik bölgelerinin haritası ve yeni teşvik sisteminin sağladığı olanakları gösterir şekiller sunulmuştur.

Şekil 8: Teşvik Bölgeleri Haritası (2012)

Kaynak: <http://www.ekonomi.gov.tr>.

Aşağıda Şekil 9’da ise yeni teşvik sisteminin içerdiği konular ve çeşitli vergi muafiyeti ve indirimleri verilmiştir.

Şekil 9: Yeni Teşvik Sisteminin Kapsadığı Alanlar ve Teşvikler

Kaynak: <http://www.ekonomi.gov.tr>.

GENEL TEŞVİK;

Bölge ayrımı yapılmaksızın;

-Teşvik edilmeyecek yatırım konuları ile diğer teşvik uygulamaları kapsamında yer almayan ve

-Belirlenen asgari sabit yatırım tutarı şartını sağlayan yatırımların,

KDV İstisnası ve Gümrük Muafiyeti destekleri ile desteklenmesine devam edilecektir.

Yatırımın 6. Bölgede yapılması halinde ise yeni bir uygulama olarak asgari ücret üzerinden hesaplanan Gelir Vergisi Stopajı Desteği ve Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği sağlanacaktır.

BÖLGESEL TEŞVİK;

-Yeni Bir Bölgesel Harita-İl Bazlı Bölgesel Teşvik Sistemine Geçiş

-Destek Unsurlarında Değişen Süreler ve Oranlar

-Desteklenecek Sektörlerin Güncellenmesi

-Sosyo-Ekonomik Açından Görece Az Gelişmiş Bölgeye (6. Bölge) Cazip Destekler

-Öncelik Arz Eden Yatırımlar

Aşağıda belirtilen yatırım konuları, yatırımın bulunduğu bölgenin bir alt bölgesine sağlanan destek unsurları ile desteklenecektir:

> OSB'lerde yapılacak yatırımlar,

> Aynı sektörde faaliyet gösteren firmaların birlikte gerçekleştireceği ve faaliyet gösterilen yatırım konusuna dikey veya yatay entegrasyon sağlayacak yatırımlar,

> Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından desteklenen Ar-Ge projeleri neticesinde geliştirilen ürünün üretimine yönelik yatırımlar.

VI. Bölge Yatırımları – I:

Ağrı, Ardahan, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Iğdır, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak ve Van illerini kapsamaktadır. Bu illerde asgari sabit yatırım tutarının üzerinde gerçekleştirilecek yatırımlar, sektör ayrımı yapılmaksızın bölgesel desteklerden yararlandırılacaktır. Bu çerçevede, söz konusu bölgede yatırım yapacak yatırımcıların, tüm destek unsurlarından azami miktarda yararlanmaları temin edilecektir.

VI. Bölge Yatırımları – II:

> Bölgede yapılacak yatırımlar ile sağlanan istihdam kapsamında;

• Ödenmesi gereken sigorta primi işveren hissesinin asgari ücrete tekabül eden tutarı 10 yıl, yatırımların organize sanayi bölgelerinde yapılması halinde ise 12 yıl süreyle devlet tarafından karşılanacaktır.

• Sadece bu bölgemizde uygulanmak üzere, işçilerin asgari ücreti üzerinden hesaplanan gelir vergisi stopajı, 10 yıl süreyle terkin edilecektir.

Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği; aşağıda tablo 14'te gösterilmektedir.

Tablo 13: Sigorta İşveren Prim Desteğinin Bölgelere Göre Dağılımı

Bölgeler	31.12.2013 tarihine kadar başlanılan yatırımlar	01.01.2014 tarihinden sonra başlanılan yatırımlar	Destek Tavanı (Sabit Yatırıma Oranı – %)	
			Bölgesel Teşvik Uygulamaları	Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki
I	2 yıl	-	10	3
II	3 yıl	-	15	5
III	5 yıl	3 yıl	20	8
IV	6 yıl	5 yıl	25	10
V	7 yıl	6 yıl	35	11
VI*	10 yıl	7 yıl	50	15

* 6. Bölgede yer alan OSB’de destek 12 yıl süreyle uygulanacaktır.

Kaynak:<http://www.ekonomi.gov.tr>.

Altıncı Bölgedeki Yatırım Avantajları;

a.Sadece 6. Bölgede yapılacak yatırımlar için Sigorta Primi İşçi ve İşveren Hissesi Destekleri ile Gelir Vergisi Stopajı desteğinin birlikte uygulanması sonucunda elde edilecek maddi karşılığın, brüt asgari ücretin yaklaşık %38’ine (410 TL) karşılık gelmektedir. Bu çerçevede 6.bölge, işgücü maliyeti açısından ülkemizin en avantajlı bölgesi haline getirilmiştir.

b.900 Bin TL’ye kadar faiz desteği,

c.Yatırım döneminde yatırıma katkı tutarının %80’ine kadar olan kısmını, diğer faaliyetlerden elde edilen kazançlara uygulama imkanı,

d. 1. bölgede faaliyet gösteren bir firmanın, 6. bölgenin OSB’sinde 2 Milyon tutarında bir yatırım yapması durumunda;

-Yatırıma katkı tutarı, toplam yatırım tutarının %55’i oranında 1.1 Milyon TL olacaktır, bu tutarın %80’i olan 880 Bin TL’yi yatırım döneminde diğer faaliyetlerinden elde ettiği kazançlara uygulanacak vergiden indirebilecektir.

- Kalan, 220 Bin   lik kısmı ise 6. Bölgede gerçekleştirilen yatırımdan elde edilen kazançta uygulanacak kurumlar ya da gelir vergisinden indirilebilecektir.

e.Gerçekleştirilecek yatırımlarla sağlanan istihdam için asgari ücret üzerinden hesaplanacak Gelir Vergisi Stopajı Ve Sigorta Primi İşçi Hissesi 10 Yıl Süreyle terkin edilecektir.

f.Asgari sabit yatırım tutarının üzerindeki tüm sektörler Bölgesel Destek kapsamında alınmıştır.

Vergi İndirimi; yeni sistemde vergi indirimi, sadece işletme döneminde ve sadece teşvik belgesi kapsamındaki yatırımdan elde edilen kazançta uygulanmayacak; Vergi indirimi desteği münhasıran teşvik belgesine konu yatırımdan elde edilecek kazançlara uygulanmakla birlikte, 2., 3., 4., 5. ve 6. bölgelerde yatırım yapan firmalar için, yatırıma katkı tutarının belirli bir kısmı yatırım döneminde tüm faaliyetlerinden elde ettiği kazançlar üzerinden uygulanabilecektir.

Tablo 14: Bölgeler İtibarıyla Yatırıma Katkı Oranları

Bölgeler	Yatırıma katkı oranı (%)			
	Bölgesel Teşvik Uygulamaları		Büyük �lekli Yatırımların Teşviki	
	31.12.2013 tarihine kadar başlanılan yatırımlar	01.01.2014 tarihinden sonra başlanılan yatırımlar	31.12.2013 tarihine kadar başlanılan yatırımlar	01.01.2014 tarihinden sonra başlanılan yatırımlar
I	15	10	25	20
II	20	15	30	25
III	25	20	35	30
IV	30	25	40	35
V	40	30	50	40
VI	50	35	60	45

Kaynak:<http://www.ekonomi.gov.tr>.

Tablo 15: Bölgeler İtibarıyla Vergi İndirimi

Bölgeler	Yatırıma Katkı Oranı (%)	Vergi İndirim Oranı (%)	İşletme / Yatırım Döneminde Uygulanacak Yatırıma Katkı Oranı (%)	
			Yatırım Dönemi	İşletme Dönemi
I. Bölge	15	50	0	100
II. Bölge	20	55	10	90
III. Bölge	25	60	20	80
IV. Bölge	30	70	30	70
V. Bölge	40	80	50	50
VI. Bölge	50	90	80	20

Kaynak:<http://www.ekonomi.gov.tr>.

Tablo 16: Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki Uygulamalarında Vergi İndirimi

Bölgeler	Yatırıma Katkı Oranı (%)	Vergi İndirim Oranı (%)	İşletme / Yatırım Döneminde Uygulanacak Yatırıma Katkı Oranı (%)	
			Yatırım Dönemi	İşletme Dönemi
I. Bölge	25	50	0	100
II. Bölge	30	55	10	90
III. Bölge	35	60	20	80
IV. Bölge	40	70	30	70
V. Bölge	50	80	50	50
VI. Bölge	60	90	80	20

Kaynak:<http://www.ekonomi.gov.tr>.

Tablo 17: OSB Vergi İndirimi Uygulaması

	2. BÖLGE	3. BÖLGE	4. BÖLGE	5. BÖLGE	6. BÖLGE
Yatırım Tutarı (Bin t)	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Vergi İndirimi (%):	60	70	80	90	90
Yatırıma Katkı Oranı (%):	25	30	40	50	55
İndirilebilecek Vergi Tutarı (Bin t):	1.250	1.500	2.000	2.500	2.750
- Yatırım Döneminde: (Bin t)	(%20) 250	(%30) 450	(%50) 1.000	(%80) 2.000	(%80) 2.200
- İşletme Döneminde: (Bin t)	(%80) 1.000	(%70) 1.050	(%50) 1.000	(%20) 500	(%20) 550
Yatırıma katkı tutarına ulaşınca kadar uygulanacak kurumlar /gelir vergisi oranı:	%8 (indirilecek vergi oranı:	%6	%4	%2	%2
	%12)	(indirilecek vergi oranı:	(indirilecek vergi oranı:	(indirilecek vergi oranı:	(indirilecek vergi oranı:
		%14)	%16)	%18)	%18)

Kaynak:<http://www.ekonomi.gov.tr>.

Tablo 18: Faiz Desteği

Bölgeler	Destek Oranı		Azami Destek Tutarı (Bin TL)
	TL Cinsi Kredi	Döviz Cinsi Kredi	
I	-	-	=
II	-	-	-
III	3 Puan	1 Puan	500
IV	4 Puan	1 Puan	600
V	5 Puan	2 Puan	700
VI	7 Puan	2 Puan	900

Kaynak:<http://www.ekonomi.gov.tr>.

BÖLGESEL TEŞVİK UYGULAMASI;

Bölgesel desteklerden yararlanacak yatırım konuları, ilgili kamu kurumları ile özel sektör kuruluşlarının görüş ve önerileri doğrultusunda gözden geçirilmiş ve destek sistemi kapsamındaki bölgesel teşviklerden yararlandırılacak yatırım konuları sektörel olarak il bazında yeniden düzenlenmiştir.

Bölgesel Teşvikler 3 Temel Yaklaşımına göre düzenlenmiştir. Bunlar;

-Genişleyen Sektörel Kapsam

-İşgücü Maliyetlerinin Azaltılmasına Yönelik Destekler

-Finansman İmkanlarının Genişletilmesi

Büyük ölçekli yatırımlar, asgari tutarları sağlayan yatırım konuları aşağıdaki desteklerden yararlandırılabilir.

a) Gümrük vergisi muafiyeti.

b) KDV istisnası.

c) Vergi indirimi.

ç) Sigorta primi işveren hissesi desteği.

d) Yatırım yeri tahsisi.

e) Gelir vergisi stopajı desteği (6 ncı bölgede gerçekleştirilecek yatırımlar için).

f) Sigorta primi desteği (6 ncı bölgede gerçekleştirilecek yatırımlar için).

Cari açığın azaltılması amacıyla ithalat oranı yüksek ara malların üretimine yönelik yatırımlar 'stratejik yatırım' olarak tanımlanmakta ve desteklenmektedir.

Stratejik yatırım konuları; %50'den fazlası ithalatla karşılanan ara malları veya ürünlerin üretimine yönelik yatırımlar (münhasıran bu yatırımların enerji ihtiyacını karşılamak üzere gerçekleştirilecek enerji yatırımları dahil).

Bu sistemin amacı;

-Ekonomi Bakanlığınca çalışılan Girdi Tedarik Stratejisi (GİTES) çerçevesinde, cari açığın azaltılması amacıyla ithalat bağımlılığı yüksek ara malları ve ürünlerin üretimine yönelik,

-Uluslararası rekabet gücünü artırma potansiyeline sahip arge içeriği yüksek, yüksek teknolojlili ve yüksek katma değerli stratejik önemi haiz yatırımları teşvik etmektir.

Stratejik yatırımlar: 8 inci maddedeki kriterleri sağlayan yatırımlar bölge farkı gözetilmeksizin aşağıdaki desteklerden yararlandırılabilir.

- a) Gümrük vergisi muafiyeti
- b) KDV istisnası.
- c) Vergi indirimi.
- ç) Sigorta primi işveren hissesi desteği.
- d) Yatırım yeri tahsisi.
- e) Faiz desteği.
- f) KDV iadesi.
- g) Gelir vergisi stopajı desteği (6 ncı bölgede gerçekleştirilecek yatırımlar için).
- ğ) Sigorta primi desteği (6 ncı bölgede gerçekleştirilecek yatırımlar için).

Stratejik yatırımlar;

(1) Aşağıda yer alan kriterlerin tamamını birlikte sağlayan, ithalat bağımlılığı yüksek ürünlerin üretimine yönelik yatırımlar stratejik yatırım olarak değerlendirilir.

a) Asgari sabit yatırım tutarının ellimilyon Türk Lirasının üzerinde olması (münhasıran bu yatırımların enerji ihtiyacını karşılamak üzere gerçekleştirilecek doğalgaza dayalı olmayan enerji yatırımlarının, tesis kurulu gücü ile orantılanacak kısmı dâhil).

b) Yatırım konusu ürünle ilgili yurtiçi toplam üretim kapasitesinin ithalattan az olması.

c) Bakanlıkça belirlenecek esaslar çerçevesinde, belge konusu yatırımla sağlanacak katma değer in asgari yüzde kırk olması.

ç) Yatırım konusu ürünle ilgili olarak son bir yıl içerisinde gerçekleşen toplam ithalat tutarının ellimilyon ABD Dolarının üzerinde olması.

(2) Yurt içinde üretimi olmayan ürünlerin üretimine yönelik yatırımlarda birinci fıkranın (ç) bendi hükmü, rafineri ve petrokimya yatırımlarında ise (c) bendi hükmü aranmaz.

(3) Bu konuda Bakanlığa yapılacak müracaatlar Komisyon tarafından incelenerek değerlendirilir ve uygun görülen projeler için teşvik belgesi düzenlenir.

(4) Teşvik edilmeyecek yatırım konuları ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından gerçekleştirilecek yatırımlar bu madde kapsamında değerlendirilmez.

Tersanelerin Gemi İnşa Yatırımları; Tersanelerin gemi inşa yatırımları kapsamında istihdam edilen işçiler için ödenmesi gereken sigorta primi işveren hissesinin asgari ücrete tekabül eden kısmı, devlet tarafından karşılanacaktır.

Öncelikli yatırım konuları

Aşağıda belirtilen yatırım konuları 5 inci bölgede uygulanan bölgesel desteklerden faydalanabilir. Ancak bu yatırımlar, 6 ncı bölgede yer almaları halinde bulunduğu bölge desteklerine tabidir.

a) Denizyolu ile yük ve/veya yolcu taşımacılığına yönelik yatırımlar.

b) Özel sektör tarafından yapılacak şehirlerarası yük ve/veya yolcu taşımacılığına yönelik demiryolu yatırımları ile şehir içi yük taşımacılığına yönelik demiryolu yatırımları.

c) Test merkezleri, rüzgar tüneli ve bu mahiyetteki yatırımlar (otomotiv, uzay veya savunma sanayine yönelik olanlar).

ç) Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgelerinde yapılacak turizm yatırımlarından bölgesel desteklerden yararlanabilecek nitelikteki turizm konaklama yatırımları.

d) Asgari ellibin metrekare kapalı alana sahip uluslararası fuar yatırımları (konaklama ve alışveriş merkezi üniteleri hariç).

e) Sağlık Bakanlığından alınacak proje onayına istinaden gerçekleştirilecek asgari yirmimilyon Türk Lirası tutarındaki biyoteknolojik ilaç, onkoloji ilaçları ve kan ürünleri üretimine yönelik yatırımlar.

f) Savunma Sanayii Müsteşarlığından alınacak proje onayına istinaden gerçekleştirilecek asgari yirmimilyon Türk Lirası tutarındaki savunma, havacılık ve uzay alanındaki yatırımlar.

g) Maden istihraç yatırımları ve/veya maden işleme yatırımları (4/6/1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanununda tanımlanan I. grup madenler ve mıcır yatırımları ile İstanbul ilinde gerçekleştirilecek istihraç ve/veya işleme yatırımları hariç).

ğ) Özel sektör tarafından gerçekleştirilecek olan ilk, orta ve lise eğitim yatırımları.

h) Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından desteklenen AR-GE projeleri neticesinde geliştirilen ürünlerin üretimine yönelik yatırımlar.

3.3.TÜRKİYE'DE KÜRESELLEŞME SÜRECİNİN VE PİYASA EKONOMİSİNİN VERGİ POLİTİKALARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Türkiye'de 24 Ocak 1980 tarihinde alınan istikrar tedbirleri ile piyasa ekonomisine ilerlik kazandırılmasına çalışılması ile yeni bir döneme geçilmiştir (Paksoy ve Bakan, 2010: 159). Özellikle Neo-liberal politikalar ile vergi indirimleri gündeme gelmiş ve 1983 yılında yeni bir siyasal dönemle birlikte vergileme alanında bazı önemli düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler sonucunda 1984 yılında vergi yükünde önemli oranda düşüşler yaşanmıştır (Tüğen, 2002: 3).

Dönem içerisinde gelir vergisi, kurumlar vergisi gibi dolaysız vergi oranlarının düşürülmesi arz yönlü iktisat politikası uygulamasının temel özelliğidir. Arz yönlü iktisat politikası temel olarak, dolaysız vergilerin oranlarının düşürülmesi yoluyla, emek ve sermaye gelirleri üzerindeki ikame etkisini ortadan kaldırmayı, böylece ekonominin çalışma-yatırım-tasarruf eğilimini güçlendirmeyi öngörmektedir (Kargı ve Özügurlu, 2007: 281). Öyle ki temelini Neo-Klasik iktisat yaklaşımından alan arz yönlü iktisat politikası çerçevesinde, Türkiye'de 1980 sonrası uygulamaya giren vergi politikaları içinde dolaysız vergilerden dolayı vergilere doğru bir dönüşüm yaşanmış ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde vergi yükü sermaye gelirlerinin lehine olacak şekilde yeniden bir dağılım sergilenmiştir (Kargı ve Karayılmazlar, 2009: 23).

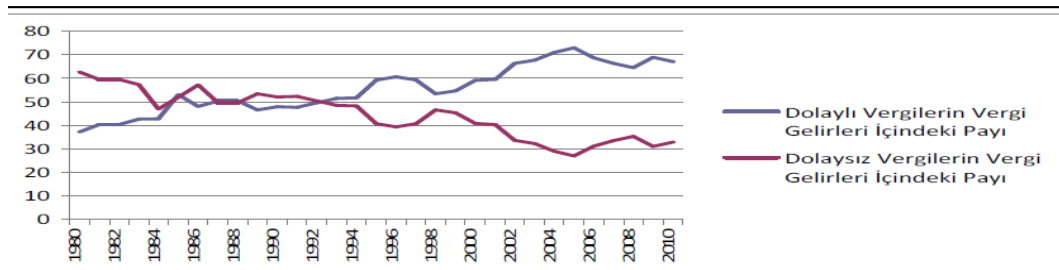
Küreselleşme süreci ile birlikte yapılan önemli bir düzenleme de 1985 yılında Katma Değer Vergisinin kabulü olmuştur. Bu verginin kabulü ile Türk Vergi Sistemi'nin Avrupa Vergi Sistemi ile uyumu arttırılmıştır (Kıvanç, 2007: 1). Gider vergileri alanında çağdaşlığı simgeleyen bu vergi türü, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü gibi uluslar arası kuruluşlar tarafından gelişme yolundaki ülkelere örnek gösterilmiştir (Paksoy ve Bakan, 2010: 159). Katma Değer Vergisi ile vergi gelirleri içerisinde dolaylı vergilerin payı artmaya başlamış ve birkaç yıl içerisinde sağladığı gelir

açısından vergi gelirleri içinde önemli bir yer almıştır. Katma Değer Vergisinin kabulüyle Türk Vergi Sistemi, artan ölçülerde ücretlilerin ve tüketicilerin katkılarına dayanır bir hal almıştır (Boratav, 2007: 154).

Dolaylı vergilerdeki bu artış ve dolaysız vergilerdeki azalışın yanı sıra vergi yapısındaki göze çarpan ikinci husus, kurumlar vergisi oranlarındaki azalış ile kurumlara tanınan teşviklerde ortaya çıkan artışlardır (Yıldız, 2005: 177). Nitekim dönemin vergi politikası, özellikle dışa açılmayı çok sayıda vergi bağışıklığıyla teşvik etmeye ayarlanmıştır. Kurumlar ve gelir vergilerine getirilen geniş teşvikler, 1985 yılında sisteme sokulan Katma Değer Vergisi ile getirilen ihracatta vergi iadesi sistemi ve 1988 sonrası dönemde oluşturulan çok sayıda kamu özel fonu da dışa açılma ve rant aktarmaya yönelik vergi politikaları sonucunda ortaya çıkmıştır (Ejder, 2000: 130).

Dolaylı ve dolaysız vergilerin vergi gelirleri içindeki payı incelendiğinde dolaysız vergilerin vergi gelirleri içerisindeki payının yüksek olmasına rağmen, 1980’li yılların sonlarına doğru ve özellikle 2000’li yılların başlarından itibaren dikkat çekici şekilde dolaylı vergilerin payının yükseldiği görülmektedir. Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi gibi dolaysız vergi oranlarının düşürülmesi, arz yönlü iktisat politikasının bir özelliği olmakla beraber, Katma Değer Vergisinin uygulamaya konulması ile birlikte dolaylı vergilerin sistem içerisindeki ağırlığı artmıştır. Arz yönlü iktisat politikası çerçevesinde dolaysız vergilerin oranlarının düşürülmesi yoluyla da emek ve sermaye gelirleri üzerindeki ikame etkisini ortadan kaldırmayı, böylece ekonominin çalışma-yatırım-tasarruf eğilimini güçlendirmek öngörülmüştür.

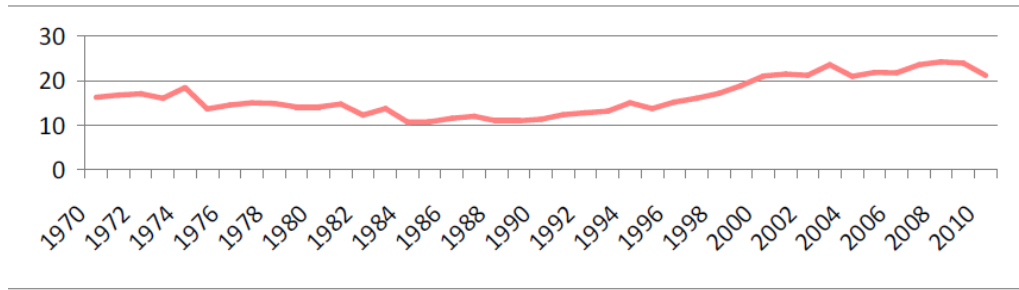
Şekil 10: 1970-2010 Yılları Arasında Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Vergi Gelirleri İçindeki Payı

Kaynak: Güngör ve Aydın, 2011: 75.

1970-2010 yılları arasında vergi gelirlerinin GSMH içindeki payı incelendiğinde bu oranın ortalama % 15-25 arasında olduğu görülmektedir. Dönem içerisinde vergi gelirlerinin GSMH içerisinde en düşük olduğu zaman kesiti ise 1983-1987 arasındadır. Çünkü 1980 sonrası hız kazanan arz yönlü iktisadi akımın etkileri ile vergi oranlarında indirime gidilmiştir. Ancak zaman içerisinde devletin yeterli gelir toplayamaması bu politikadan vazgeçmeyi de beraberinde getirmiştir. Böylece bu tarihten itibaren GSMH içinde vergi gelirleri miktarı artmıştır.

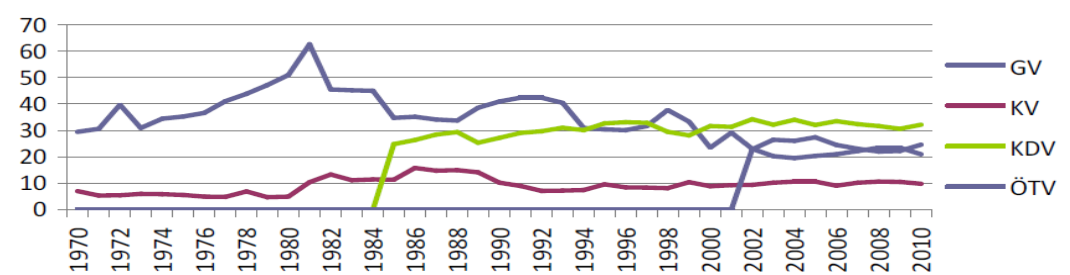
Şekil 11: 1970-2010 Yılları Arasında Vergi Gelirlerinin GSMH İçindeki Payı

Kaynak: Güngör ve Aydın, 2011: 75.

Toplam vergi gelirleri içerisinde en yüksek paya sahip olan Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, Katma Değer Vergisi ve Özel Tüketim Vergisinin genel bütçe vergi gelirleri arasındaki payı incelendiğinde, küreselleşmenin etkisi hemen dikkatleri çekmektedir. Özellikle 1985 yılında kabul edilen Katma Değer Vergisi ve 2002 yılında uygulanmaya başlanan Özel Tüketim Vergisi ile dolaylı vergilerin, vergi gelirleri içerisinde payının giderek arttığı görülmektedir.

Şekil 12: 1970-2010 Yılları Arasında GV/KV/KDV/ÖTV'nin Genel Bütçe Vergi Gelirleri İçerisindeki Payı

Kaynak: Güngör ve Aydın, 2011: 76.

1980 sonrası Türkiye’de dışa açılma ve finansal serbestleşme amaçlanmıştır. Bu dönem, devletin kurumsal ve idari yapıda gerçekleştirdiği değişimler ile ekonomik ve toplumsal yaşamı yeniden yapılandığı, dolayısıyla devletin işlevinin değiştiği bir dönem olarak tanımlanabilir. Bu çerçevede 1980’lerin dışa açılma ve serbest rekabet söylemi, ekonomi içinde özel sektörün payını arttırmak üzere, sermaye kesimine yönelik kaynak aktarım mekanizmalarının alt yapısını oluşturmuştur (Yeldan, 2003: 6). Dolayısıyla 1980 sonrasında ekonomik ve toplumsal yapıda gerçekleştirilen dönüşümler devletin 1970’lerin müdahaleci devlet anlayışından koparak liberal devlet anlayışına yöneldiğini göstermektedir.

Türkiye’de 1980 sonrası uygulanan maliye politikası, devletin küçültülmesi yönündeki politikaların önemli bir aracı olmuştur. 1980 sonrasında devlet müdahalesinin azaltılması, özellikle 1980-1983 döneminde, ekonomik ve toplumsal yaşamı düzenleyici mekanizmaların gevşetilmesi yoluyla gerçekleştirilebilmiştir. Faiz oranlarının serbest bırakılması, kontrollü kambiyo rejiminin terk edilmesi, döviz kurlarının esnekleştirilmesi, tarımsal destekleme alanının daraltılması, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin (KİT) girdi fiyatlarının piyasa fiyatlarına yaklaştırılması bu dönemin deregülasyon uygulamaları olarak öne çıkmaktadır (Oyan, 1998: 24-25). 1980 sonrasında devletin kamu bütçesi yoluyla yaptığı müdahalelerin alanını daraltmak üzere bütçenin GSYİH içindeki payı düşürülmüştür. Oysa gelişmiş kapitalist ekonomilerde, kapitalist gelişmenin ilerlemesine paralel olarak kamunun ulusal gelir içindeki payı sürekli bir yükselme eğilimi göstermektedir. 1980’lerle birlikte başlayan neo-liberal politikaların uygulanma süreci gelişmiş ülkelerde de devletin ekonomiye müdahale biçimini değiştirmiş, ancak bütçe yapılarında büyük bir dönüşüm gerçekleştirilmemiştir (Oyan, 1997: 62).

Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi gibi dolaysız vergi oranlarının düşürülmesi arz yönlü iktisat politikası uygulamalarının temel özelliğidir. 1985 yılında katma değer vergisinin uygulamaya konmasıyla birlikte dolaylı vergilerin, vergi sistemi içindeki ağırlığı artmıştır. Arz yanlı iktisat politikası temel olarak, dolaysız vergilerin oranlarının düşürülmesi yoluyla, emek ve sermaye gelirleri

üzerindeki ikame etkisini ortadan kaldırmayı, böylece ekonominin çalışma yatırım-tasarruf eğilimini güçlendirmeyi öngörmektedir.

Teorik temelini neo-klasik iktisat yaklaşımından alan arz yönlü iktisat politikası çerçevesinde, Türkiye’de 1980 sonrası uygulanan vergi politikaları dolaylı vergiler ağırlıklı bir vergi sisteminin oluşturulması yönünde gelişim göstermiştir. Buna göre 1985-2005 döneminde toplam vergi gelirleri içinde Gelir Vergisinin payı ortalama olarak %35, Kurumlar Vergisinin payı %10, KDV’nin payı yaklaşık %30 düzeyinde gerçekleşmiştir. Kurumlar Vergisi mükellefi olan büyük sermaye kesimleri üzerindeki dolaysız vergi yükünün düşürülmesi, kaçınılmaz olarak toplumun diğer kesimleri üzerindeki vergi yükü artışı gerektirmiştir. Vergi sistemi içinde dolaylı vergilerin payının büyütülmesi yolu ile sermaye kesimleri üzerindeki vergi yükünün düşürüldüğü söylenebilir. Kurumlar Vergisi mükellefleri dışında diğer toplumsal sınıfların gelir vergisi ödediği bilinmektedir.

1989 yılında gerçekleştirilen finansal serbestleşme, sermaye kesimi içindeki mali sermayeyi güçlendirmiş, aslında bu süreçte belirleyici temel unsur, liberal devletin gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik ve toplumsal yapıyı düzenleme biçimi olmuştur. Bu dönemde ortaya çıkan finansal krizler sonucu devletin bütçesi sürekli açık vermiş ve kamu kaynakları, vergi politikasındaki düzenlemeler yardımıyla spekülatif sermaye hareketlerinin gerekleri doğrultusunda kullanılabilir hale gelmiştir (Kargı ve Özüğurlu, 2007: 284).

Türkiye 01.01.1996 tarihinden itibaren Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği’ne gidilmesi karar bağlanmış ve Türkiye, Gümrük Birliği’ne üye olmuştur.

Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkiler 1960’lı yılların ilk yarısında Ankara Anlaşması ile kurulan ortaklık ilişkisi ile başlamış, 1970’li yıllarda ortaklığın geçiş dönemini düzenleyen Katma Protokol ile devam etmiş ve 1996 yılında taraflar arasında gümrük birliğinin oluşturulması ile ileri bir düzeye erişmiştir. Bu süreç içinde Türkiye-AB ilişkilerinin ana perspektifini tam üyelik oluşturmuş, ilişkilerde sağlanan ilerlemenin itici gücü bu hedef olmuştur. 1999 Helsinki Zirvesi ile Türkiye’nin adaylık statüsü geriye dönülemez şekilde tescil edilmiştir (DPT, 2005: 2).

Türkiye'nin 2004'te tam üyelik müzakereleri için bir tarih alması, 2005 Ekim'inde tam üyelik müzakerelerine başlaması ve sonrası kamuoyu için yeni bir dönemin başlangıcını oluşturmuştur. Türkiye'nin Avrupa Birliği ile bütünleşme çabası vergi konularında da birliğe uyum anlamında bir takım düzenlemelerin yapılmasını gerekli kılmıştır.

Vergi sistemlerinden, denetim ilke ve standartlarına kadar bütünleşme yönündeki engelleri ortadan kaldırma çalışmaları hızla devam etmektedir.

AB'nde ÖTV esas olarak; tütün mamulleri, petrol ürünleri, bira, şarap ve diğer alkollü içkilerden alınmaktadır. Türk ÖTV'sinin II sayılı listesinde yer alan motorlu taşıtlar ile IV sayılı listesinde yer alan çeşitli tüketim malları ortak AB ÖTV'si kapsamında yoktur.

Türk ÖTV'si bu şekliyle genel tüketim vergisi kimliğine bürünmüştür. AB mevzuatı ise KDV dışında bir başka genel tüketim vergisi konulmasını yasaklamaktadır (6. Direktif, m. 33). Türk ÖTV oranları ile getirilen vergi yükü AB ortalamalarına göre hayli yüksektir. Bu durum AB'ye uyum açısından bir sorun oluşturmamaktadır. Ancak dolaylı vergi yükünün azaltılması ihtiyacı, özel tüketim vergisi oranları üzerinde düşünülmesini gerekli kılmaktadır.

Tek Pazar ile Topluluk üyesi ülkeler arasındaki KDV kontrolleri kaldırılmıştır. Üçüncü ülkelerden ithalatta ise, KDV eskiden olduğu gibi ithalat anında beyanname verilerek ödenmektedir. Bu çerçevede gümrükte kontrole tâbi tutulan üçüncü ülke ürünleri daha dezavantajlı bir konumda bulunmaktadır. Müzakere sürecinin başlaması ile, Türkiye'nin AB içi uygulamaya dahil olması için gerekli düzenlemelerin yapılması gereği bulunmaktadır.

KDV ve ÖTV oranlarına uyumla ilgili olarak Devletin bir gelir kaybı söz konusu olmayacaktır. Çünkü, bu vergilerin oranları AB minimum oranlarının üstündedir. KDV'nde AB'nin %5 ve %15 oranına karşı bizde %8 ve %18 oranları uygulanmaktadır. ÖTV oranlarımız da hayli yüksektir. Örneğin, şarap tüketiminde AB'de uygulanan %0 oranına karşılık Türkiye'de %63.3 ve litre başına 3,2800 YTL ÖTV uygulanmaktadır.

Avrupa Birliği, üye ülkelerdeki dar mükelleflerin ayırımı vergilendirilmesine yol açan düzenlemelere son verilmesini, gerek Komisyon Tavsiyeleri, gerekse ATAD kararları yoluyla sağlamaya çalışmaktadır.

Türk vergi mevzuatında da benzeri (ayırımçı vergilendirme içeren) düzenlemelerin ayıklanması gerekmektedir. Bu düzenlemelere örnek olarak, Gelir Vergisi Kanunu'nun sakatlık indiriminden yararlanma imkânını sadece tam mükelleflere tanıyan 36'ncı maddesinin 2'nci fıkrasını vermek mümkündür. Bu tip uygulamalar, ATAD tarafından AB'nin ortak vergilendirme ilkelerine aykırı bulunmakta ve kaldırılması istenmektedir.

Türkiye'nin vergi yükü 2005 yılı itibariyle % 34.5'a ulaşmıştır. Bu oran % 40,4 olan AB ortalamasının altında kalıyor gibi görünse de, iki tarafın kişi başına düşen milli gelir seviyesi ve bütçe açıkları gibi unsurların da dikkate alınması durumunda, gerçek yük AB ortalamasının altında kalmamaktadır.

Ekonominin ve vergi uygulamalarının en önemli sorunlarından biri olan kayıt dışı ekonominin vergi sistemi tarafından kavranması, ekonomik istikrarın devamı açısından oldukça önemlidir. Rekabet gücünü olumsuz etkileyen ve vergiye karşı direnç oluşmasına neden olan bazı vergilerde oran indirimine gidilebilmesi de, kayıt dışı ekonominin kavranabilmesindeki başarıya bağlıdır. Bu amaçla;

- Vergi idaresi ve denetimi etkinleştirilmeli, mevcut teknolojik imkânlar artırılmalı, tüm çağdaş ekonomilerde mevcut olan ve etkin bir vergi denetimi için gerekli araçlar uygulamaya konulmalıdır.

- Gelir unsurlarının kavranabilmesi için gelirin karinesi olan servet ve harcamaların izlenebilmesi sağlanmalıdır.

- Beyana dayanan vergilendirme etkin bir hale getirilmeli, arzu edilen sonuçlara ulaşılamayan basit usulde vergilendirme kaldırılmalı, ziraî kazançların vergilendirilmesi yeniden düzenlenmelidir.

- Müeyyideler caydırıcı olmalıdır.

- Mükellefleri belge almaya teşvik edici düzenlemeler yapılmalıdır.

Dolaylı vergilerin payının % 75'e yaklaşması kayıtdışılığı da tetiklemektedir. Özellikle sigara, alkol, akaryakıt üzerindeki yüksek vergi yükü bu alanlardaki kayıtdışılığı artırmaktadır (DPT, 2007).

3.4.TÜRKİYE İÇİN LAFFER ETKİSİ

Bu bölümde Tahsin Karabulut'un 2004 yılında yapmış olduğu çalışmanın genel bir değerlendirmesi ve bulguların 2011 verileriyle tekrar yorumlanması yer almaktadır

Laffer'in hipotezi farklı zamanlarda farklı ekonomileri için test edilmiş ve genel bulgular hipotezi doğrulayacak şekilde gerçekleşmiştir. Türkiye üzerine yapılan çalışmalarda elde edilen sonuçlar Laffer etkisini desteklemektedir. Laffer eğrisinin tahmininde izlenen ekonometrik yöntem iki gruba ayrılabilir. Birinci grupta Laffer eğrisinin sabit olduğu düşünülmüş ve sabit parametrelili (E.K.K.) yöntemi ele alınmıştır. İkinci grupta yapılan çalışmalarda ise Laffer eğrisinin ele alınan çalışmalarda yer değiştirebileceği üzerinde durulmuş sabitlik varsayımı hafifletilmeye çalışılmıştır. Bunun içinde regresyon denkleminde zaman trendi ve vergi oranlarının çarpımında oluşan bir etkileşim değişkeni ilave edilmiş ve regresyon denklemi (E.K.K.) yöntemiyle tahmin edilmiştir

Çalışmanın bulgularına göre 1967-1973,1975-1982,1987,1990-1993 dönemlerinde vergi yöntemleri uyguladıkları ortalama vergi oranları açısından Laffer eğrisinin etkin olmayan bölgelerinde icraatta bulunmuşlardır. Bu dönemlerin her birinde uygulanan vergi oranlarından daha düşük oranlarla toplanan vergi gelirlerinin daha yüksek oranlarda toplanabilecek iken bu imkanlar değerlendirilmemiştir.

1979 yılında M. Beentock tarafından İngiltere için uygulamış olduğu modele benzer bir model yardımı ile 1980-2003 yıllarını kapsayan dönem itibariyle Laffer Etkisi'nin Türkiye uygulaması yapılmıştır.

Modelde 1980-2003 dönemine ait konsolide bütçe gelirleri olarak toplam vergi gelirlerinin yıllık değerleri kullanılmıştır. Bu değerlerin GSYİH'ye oranı, vergi oranlarını oluşturmaktadır. Parafiskal gelirler hariç vergi gelirlerinin toplamının, Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya bölünmesiyle bulunan bu rakamlar yüzde değer olarak vergi yükünü oluşturmaktadır. Vergi yükü rakamları uygulamadaki vergi oranları rakamlarından farklı bir değeri ifade etmektedir (Karabulut, 2004: 372).

DİE ve Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü'nün ilgili yıllarına ait verilerinin kullanıldığı model iki varsayım üzerine kurulmuştur. Bunlar:

Vergi oranı (V) sıfır olduğunda Vergi Gelirleri (VG) sıfır olacaktır.

Modelin teorik çerçevesini oluşturan bu varsayıma göre, trendin (t) kullanıldığı ve sabit değişkenin (a) yer almadığı quadratic eşitlik;

$$VG = (\alpha + \beta t)V - \lambda V^2$$

olacaktır.

Maksimum vergi gelirlerine ulaşılmasını sağlayacak eşitlik ise;

$$V_m = (\alpha + \beta t) / 2\lambda \text{ dır.}$$

Bir önceki dönem GSYİH'nin, ekonominin bazı yapısal özelliklerini ortaya koyduğu kabul edilmiştir.

Maliye otoritelerinin, bir önceki yıl vergi gelirlerinin gelişimini de dikkate alacağı, bir önceki dönem Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH-1) arttıkça, artan kamu harcamalarını finanse edebilmek için daha fazla vergi gelirlerine ihtiyaç duyulacaktır ki, bu durumda daha yüksek vergi oranlarına ihtiyaç duyulacağı varsayımı (Derdiyok, 1993; 33).

Bir önceki yılın GSYİH (y)'nin Laffer Eğrisi'nin eğimini etkileyebileceği bu varsayım altında, yukarıda elde edilen eşitliklerde (t)'nin yerine (y) kullanılacak ve eşitlik;

$$VG = (\alpha + \beta y)V - \lambda V^2$$

şeklinde gerçekleşecektir.

Maksimum vergi gelirlerinin elde edilmesini sağlayacak eşitlik ise;

$$V_m = (\alpha + \beta y) / 2\lambda \text{ olacaktır.}$$

eşitliğin birinci türevi:

$$dVG/dV = (\alpha + \beta y)V - 2\lambda V$$

ikinci türevi ise;

$$d^2$$

$$VG/dV^2$$

$$= -2\lambda < 0 \text{ ve } \lambda > 0 \text{ olduğundan, vergi oranları (V}_m\text{) ve vergi gelirleri (VG)}$$

maksimumdur.

1980-2003 yılları verileri yardımıyla, vergi gelirlerini maksimize edecek vergi oranlarının tahmin edilmesi için oluşturulan model yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda, trend (t) ve bir önceki yıl verilerinin (y) kullanılması sonucu iki

farklı şekilde oluşturulmuştur. Her iki modelin çözümünde de eşitlikler yarı logaritmik olarak belirlenmiş ve modellerin çözümünde “En Küçük Kareler Tahmin Yöntemi” kullanılmıştır.

Model-a:

Trendin (t) kullanıldığı modelin yarı logaritmik ifadesi;
 $\text{Log VG} = (\alpha + \beta t)V - \lambda V^2$
şeklindedir.

Modelde;

(VG) Konsolide Bütçe Toplam Vergi Gelirlerini,

(V) Vergi Oranlarını,

(t) ise trendi temsil etmektedir.

Modelin parametreleri aşağıdaki şekilde oluşmuştur:

$\text{Log VG} = 48.11983V + 0.533982tV - 167.59681V^2$

S.H (0.921097) 0.029168) (7.189453)

R² = 0.98

Teoriye göre modelde yer alan “V” ve “tV” değişkenlerinin değerlerinin pozitif çıkması gerekir ki, söz konusu değişkenlerin vergi gelirleri üzerindeki etkileri beklentilere uygun olarak pozitif çıkmıştır. Elde edilen bu değişkenlere ait parametrelerin anlamlılığını ölçmek amacıyla hesaplanan t istatistik değerleri sırasıyla, 61,24192 ve 18.25413 olarak bulunmuştur. Bu değerler tablo değerinden (t_{0.05;24} = 2,640) büyük olduğu için parametreler istatistiksel açıdan anlamlıdır. Modelde yer alan (V²) değişkeninin negatif çıkması da teorik beklentilere uygun olarak gerçekleşmiştir. Bu değişkenle ilgili hesaplanan t istatistiği değerinin (-26.18742) mutlak değeri de tablo değerinden (t_{0.05;24} = 2,640) büyük olduğu için istatistiksel açıdan anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır (Karabulut, 2004: 373).

Model-b

Bir önceki dönem GSYİH değişkeninin (y) kullanıldığı bu model yarı logaritmik olarak;

$\text{Log VG} = (\alpha + \beta y)V - \lambda V^2$

şeklindedir.

Modelde;

(VG) Konsolide Bütçe Toplam Vergi Gelirleri,

(V) Vergi Oranları,

(y) ise bir önceki dönem GSYİH olarak tanımlanmıştır. Modelin parametreleri aşağıdaki şekilde oluşmuştur:

$$\begin{aligned} \text{Log VG} &= 48.59286V + 0.036748yV - 192.23661V^2 \\ \text{S.H} & \quad (0.960854) \quad (0.003728) \quad (11.460253) \\ R^2 &= 0.97 \end{aligned}$$

Teoriye göre modelde yer alan “V” ve “yV” değişkenlerinin değerlerinin pozitif çıkması gerekir ki, söz konusu değişkenlerin vergi gelirleri üzerindeki etkileri beklentilere uygun olarak pozitif çıkmıştır. Elde edilen bu değişkenlere ait parametrelerin anlamlılığını ölçmek amacıyla hesaplanan t istatistik değerleri sırasıyla, 52,03195 ve 14.35472 olarak bulunmuştur. Bu değerler tablo değerinden ($t_{0.05;23} = 2,069$) büyük olduğu için parametreler istatistiksel açıdan anlamlıdır.

Modelde yer alan (V^2) değişkeninin negatif çıkması da teorik beklentilere uygun olarak gerçekleşmişlerdir. Bu değişkenle ilgili hesaplanan t istatistiği değerinin (-20.34251) mutlak değeri de tablo değerinden ($t_{0.05;23} = 2,069$) büyük olduğu için istatistiksel açıdan anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır.

Trend (t) ve bir önceki yıl verilerinin (y) kullanılması sonucu model-a ve model-b olarak iki farklı şekilde oluşturulan modellerden elde edilen sonuçlar kullanılarak 1980-2003 yılları için vergi gelirlerini maksimize eden vergi oranları hesaplanmıştır. Bu hesaplamada $V_m = (\alpha + \beta t)V / 2\lambda$ eşitliği kullanılmıştır. Söz konusu yıllarla ait gerçekleşen ve tahmin edilen vergi oranları aşağıdaki tablo da görülmektedir (Karabulut, 2004: 374-375).

Tablo 19: 1980-2003 Yılları İtibarıyla Gerçekleşen Tahmini Vergi Oranları (%)

Yıllar	Gerçekleşen Toplam Vergi Oranları (V)	Model-a'ya Göre Tahmini Vergi Oranları (V _a)	Model-b'ye Göre Tahmini Vergi Oranları (V _b)
1980	18.2	18.7	-
1981	19.0	19.0	18.1
1982	16.2	19.1	18.1
1983	17.1	19.3	18.3
1984	14.7	19.6	18.5
1985	14.8	19.7	18.5
1986	15.7	19.8	18.8
1987	16.1	19.9	18.9
1988	15.0	20.1	19.1
1989	15.2	20.3	19.2
1990	15.8	20.4	19.4
1991	16.5	20.6	19.5
1992	17.0	20.7	19.6
1993	17.3	20.9	19.9
1994	19.2	21.0	20.8
1995	18.1	21.3	20.2
1996	19.1	21.4	20.6
1997	21.0	21.7	20.9
1998	22.2	22.1	21.3
1999	23.6	22.4	21.7
2000	25.9	22.5	21.8
2001	27.6	22.8	22.1
2002	24.4	23.2	22.5
2003	25.8	23.4	22.8

Kaynak: Karabulut, 2004: 375.

1980-2003 dönemi itibarıyla Türkiye’de vergi oranları ile vergi gelirleri arasındaki ilişkiyi görebilmek için yarı logaritmik modellerin oluşturulduğu çalışmada; oluşturulan modeller istatistiksel açıdan anlamlı olup, bağımsız değişkenler bütün halinde bağımlı değişkeni açıklamada yeterlidir. 1997 yılına kadar Laffer eğrisinin etkin olmayan noktasında yani maksimum noktanın solunda yer olan vergileme oranları, 1997’den sonra maksimum oranı aşmaya başlamıştır. 2003 yılında cari vergi oranı ortalama %25,8 olur iken, trend (t) değişkeninin kullanıldığı model-a’ da hesaplanan değer % 23,4 olmuştur. Bu oran bir önceki yıl GSYİH (y) nin kullanıldığı model-b’ de ise %22,8 olarak hesaplanmıştır. Bu durum uygulanan vergi oranlarının Laffer Eğrisi’nin

maksimum noktasının ilerisinde olduğunu göstermektedir. Özellikle 1999 yılından sonra ortaya çıkan bu durum, 2001 yılın da daha dikkate çekici bir noktaya ulaşmıştır. Vergi gelirleri, toplam kamu gelirlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Kayıtdışı faaliyetlerin arttığı bir ortamda vergi yükünün artması, uygulanan vergi politikalarının rasyonel olmadığına bir göstergesidir. Ekonomideki kayıt dışı faaliyetler arttıkça, vergisini ödeyenlerin vergi oranları artırılmış, dolayısıyla vergi adaleti bozulmuştur. Toplam vergi gelirleri içerisinde dolaysız vergilerin payının gittikçe azalması bunun bir göstergesidir.

OECD ülkeleriyle yaptığımız karşılaştırmaya göre Türkiye'nin düşük vergi yüküne sahip bir ekonomi olduğunu, bu vergi yükünün ağırlıklı olarak dolaylı vergilere dayandığını ve dolayısıyla vergi adaletini sağlamaktan uzak bir vergi yapısına sahip olduğu görülmektedir. 2011 yılının merkezi hükümet bütçe gerçekleştirmelerine bakıldığında dolaylı ve dolaysız vergilerin şöyle sıralandığı görülmektedir.

Tablo 20: Türkiye’de Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı

	Toplam Vergi Geliri İçindeki Payı (%)	Dolaysız Vergiler / Toplam Vergi Gelirleri (%)	Dolaylı Vergiler / Toplam Vergi Gelirleri (%)
		32,4	67,6
Gelir ve Kurumlar Vergileri	29,9	29,9	
Mülkiyet Vergileri	2,5	2,5	
Mal ve Hizmetlerden Alınan Vergiler	40,7		40,7
Dışicarettten Alınan Vergiler	21,1		21,1
Damga Vergisi ve Harçlar	5,8		5,8

Kaynak: Demirli, 2011: 38.

Türkiye’de dolaylı ve dolaysız vergilerin oranlarına bakıldığında 2011 yılı itibariyle Türkiye’de dolaysız vergilerin payının yüzde 32,4 ve dolaylı vergilerin payının yüzde 67,6 olduğu görülmektedir.

Dolaylı vergilerin toplanma kolaylığı olmakla birlikte adaletsiz bir yapısı vardır. Dolaysız vergiler çok kazananlardan çok alındığı için vergi adaletini sağlarken, dolaylı vergiler az kazananlardan görece olarak çok alındığı için vergi adaletini bozmaktadır. Dolayısıyla da dolaylı vergilerin ağırlıkta olduğu bir ülke ekonomisinde gelir dağılımında eşitlik sağlamak da zorlaşmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Arz-yönlü iktisatçılarca benimsenen; “vergi indirimlerinin ekonomik büyüme üzerinde olumlu sonuçlar doğuracağı, ekonomik büyümenin hızlanması ile birlikte vergileme kapasitesinin de genişleyerek vergi gelirlerini artıracığı” görüşünden yola çıkılarak, ülkemizde de vergi indirimlerine gidilmiştir. Öncelikle, 2000 yılında KDV üzerinde bazı indirimler yapılmak suretiyle başlatılan bu çalışmalar, 2006 yılında da Gelir ve Kurumlar Vergisinde önemli indirimler yapılmak suretiyle kapsamı genişletilmiştir. Bu uygulamaların temelinde; küresel rekabete uyum ve yabancı sermayenin ülkemize çekilmesi (özellikle kurumlar vergisi ve gelir vergisi oranlarındaki indirimlerle), ülkemizin AB’ye sonradan katılan ülkelerle rekabetinin sağlanması suretiyle yabancı sermayenin ülkemize girişini teşvik etmek, istihdam yaratmak, Türk sermayesinin de ülke dışına kaçışını önlenmek, kayıtdışı ekonomi ve vergi yükünün azaltılması ile dolaylı vergiler üzerine kurulu sistemi dolaysız vergilere yöneltmek gibi nedenler bulunmaktadır.

Teorik açıdan ilk bakışta çekici görünen bu yaklaşımın, uygulama açısından geçerliliği; gerek devlet gerekse mükelleflerin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik, siyasal, kültürel koşullara uygunluğuna, ülke gerçeklerini yansıtır olmasına, vergi politikası ile öngörülen sonuçların orta ve uzun vadeli bir dönemde değerlendirilmesine ve devlet-toplum ilişkisinin güven esasına dayandırılmasına bağlıdır. Böylece vergi yükümlülerinin cari, tüketim ve yatırım amaçlı tercihlerini en iyi biçimde belirlemeleri ve istikrarlı bir ekonomik ortamda daha rahat karar alabilmeleri sağlanabilir. Esasen, ülkemizde gelir vergisi oranlarındaki indirim uygulaması 1984 ve 1985 yıllarında da yapılmıştır. Ancak, bu uygulama ile kısa vadede vergi indirimlerinden oluşacak gelir kayıplarının giderilmesine yönelik kaynaklar belirtilmediğinden beklenen olumlu sonuçlar gerçekleştirilememiştir.

Ülkemiz gündemine yeniden giren gerek dolaylı gerekse dolaysız vergilere ilişkin indirimlerle birlikte vergi sistemini yıpratıcı ve vergi erozyonuna yol açan bazı muafiyet ve istisnaların kapsamlarının daraltılması (örneğin; yatırım indirimi istisnası, ücretlilerde özel indirim istisnasının kaldırılması, DİBS'lere getirilen

stopaj uygulamasına geçilmesi gibi), gelir vergisinde ücret ve diğer gelir türleri arasında uygulanan oran farklılığının giderilmesi ve özellikle vergi oranlarının indirilmesi ile ortaya çıkacak olan gelir kayıplarının da kısa vadede özelleştirme gelirleri ile karşılanması, uzun vadede ise oran indirimlerinden beklenen (vergi kapasitesi ve vergi gayretini artırmak suretiyle) vergi hasılatındaki artış ile dengenin kurulmasının öngörülmesi bu vergi politikasının başarısı için olumlu gelişmelerdir. Öyle ki; 2006 mali yılı dokuz aylık dönemdeki vergi hasılatında bir önceki yıla göre %17'lik bir artış elde edilmesi mali performans açısından dikkat çekicidir. Bu tür olumlu gelişmelere ek olarak, mali otoriteler tarafından uygulanan vergi politikasının gerekçesi ve amacının tanıtım-bilgilendirme çalışmaları ile desteklenerek mükelleflerin bireysel ve toplumsal katkısının alınması gerekmektedir. Böylece, vergi oranlarının indirimine bağlı olarak yüksek oranlı vergilerden kaynaklanan kaçakların azaltılması, orta ve uzun vadede vergi hasılatında beklenen artış ile ileriki yıllarda dolaylı vergiler artırılmaksızın, dolaysız vergi tahsilatının çoğalması dolayısıyla devletin yeni kaynak arayışlarına gereksinim kalmaması sağlanabilecektir.

Son dönemde Türkiye'de bölgesel teşvik uygulamaları yürürlüğe girmiştir. Bu uygulamalardan bir kısmı vergi indirimlerini ve muafiyetlerini de kapsamaktadır. Burada devletin amacının kısa vadede vergi geliri etmekten çok istihdam yaratılarak, ekonomik büyüme gerçekleştirilerek uzun vadede daha fazla vergi geliri elde etmek olduğu düşünülebilir.

Sonuç olarak şunu diyebiliriz ki; vergi indirimleri kayıtdışı çalışmayı, kayıtdışı ekonomiyi ve vergi kaçakçılığını azaltmakta, tasarrufları, emek arzını, ekonomik büyümeyi, yatırımları artırmaktadır. Dolayısıyla vergi indirimleri toplumun daha geniş kesimlerine de yansıtılmalı ve sürekliliği sağlanmalıdır. Özellikle gelir vergisi gibi doğrudan, ÖTV, MTV gibi dolaylı vergilerde önemli indirimlere gidilmelidir.

KAYNAKÇA

Aktan, C. C. (2000). *Politik İktisat*. İzmir: Anadolu Matbaası.

Aktan, C. C. (1989). *Arz Yönlü Vergi Politikasının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri – 1980 Sonrası Türkiye Analizi -*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aktan, C. C. ve Şen, H. (1999). *Globalleşme, Ekonomik Kriz ve Türkiye*. Ankara: TOSYÖV Yayınları.

Alparslan, B. (2003). *İktisat Teorisinde Arayışlar: Evrimci İktisat Teorisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aras, O. N. (2007). *Finansal Küreselleşmenin Azerbaycan Özelinde Kafkasya ve Orta Asya'ya Etkisi*. Qafqaz Üniversitesi.

Armağan, R. (2007). Türkiye’de Gelir ve Kurumlar Vergisi Oranlarında İndirimin Vergi Gelirleri Üzerine Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 12(3): 227-252.

Arslan, İ., Mete, M. ve Bal, V. (2007). Küreselleşmenin Yerel Ekonomiler Üzerindeki Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi*. Yerel Ekonomiler Özel Sayısı. (5): 222-229.

Ataç, B. (1994). *Maliye Politikası*. Üçüncü Baskı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları 3(86): 27-48.

Balseven, H. (2003). Vergilerin Emek Arzı Üzerindeki Gelir, İkâme ve Mali Etkileri. *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*. (2): 217-238.

Benlikaya, N., Yaşar, Ö., Bostancı, N., Hacıkahyaoğlu, A. ve Şahin, H. (2002). Globalleşme ve Para Krizi. İzmir: Ege Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

Boskin, M. J. (1988). Tax Policy and Economic Growth:Lessons From the 1980s. *Journal of Economic Perspectives*. 2(4): 71-97.

Bulut, M. (2009). *Yatırım İkliminin Geliştirilmesinde Vergi Politikalarının Rolü: Türkiye Örneği*. Maliye Bakanlığı 2009(388).

Coşkun, Y. S. ve Balatan, Z. (2009). *Küresel Mali Krizin Bankacılık Sektörüne Etkileri ve Türk Bankacılık Sektörünün Veri Zarflama Analizi İle Bilançoya Dayalı Mali Etkinlik Analizi*. 12. İktisat Öğrencileri Kongresi. 7-8 Mayıs 2009, İzmir.

Demirli, Y. (2011). *Gelişmekte Olan Ülkelerde Vergi Reformları ve Türkiye’de Gelir Üzerinden Alınan Vergiler Açısından Değerlendirme*. TC. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı 2011(412).

Derdiyok, T. (1993). Türkiye’nin Laffer Eğrisi. *Maliye Dergisi*. Ankara. Mart-Nisan 1993(112): 26-39.

Dinler, Z. (2007). *İktisada Giriş*. Onüçüncü Basım. Bursa: Ekin Kitabevi.

Engin, İ. (2002). Vergi Rekabeti: AB ve Türkiye, Avrupa Birliğine Geçiş Süreci ve Türk Kamu Maliyesinin Uyumunu, *17. Türkiye Maliye Eğitimi Sempozyumu*. Mayıs-2002. TÜRMOB Yayınları- 185.

Eren, E. (2001). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*. İstanbul: Beta Yayım Dağıtım.

Ferhatoğlu, E. (2006). Avrupa’da Düz Oranlı Vergi Sistemi Çalışmaları ve Başarısı. *Vergi Dünyası Dergisi*. 6(298): 170-176.

Güner, O. (2004) Çin Ekonomisinin Canlanmasında Çin Vergi Sisteminin Rolü. *Vergi Sorunları Dergisi*. 2(85).

Karabulut, T. (2006). *Laffer Etkisinin Türkiye Uygulaması (1980-2003)*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Öğretim Üyesi.

Karahanogulları, Y. (2010). Birleşik Krallık'ta Siyasi-İktisadi Dönüşüm ve Kamu Mali Krizi. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*. 21(77): 143-170.

Kargı, N. ve Karayılmazlar, E. (2009). Küreselleşmenin Vergi Politikaları Üzerindeki Etkinsizlik Etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 14(3): 21-37.

Karyağdı, N. (2006). *Amerika Birleşik Devletleri Gelir İdaresi'nde Vergi İncelemesi*. TC. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayını.

Kaya, F. (2009). *Mali Kural Uygulamaları ve Türkiye İncelemesi*. Ankara: DPT Uzmanlık Tezleri.

Kuş, K. (2008). *Vergi Rekabeti – Vergi Cenneti İlişkisi: Maliye Politikası Üzerine Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Laffer, A. B. (2004). The Laffer Curve: Past, Present and Future. *Executive Summary Backgrounder*. 6(1765): 1-16.

MGKDY. (2003). *Vergi Sorunları Dergisi*. Özel Ek. 2003(173): 57-58.

Nemli, A. (1990). *Kamu Maliyesine Giriş*. 3. Baskı. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Orhan, O. Z. (1995). *Başlıca Enflasyon Teorileri ve İstikrar Politikaları*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Önder, İ. (2003). *Kapitalist İlişkiler Bağlamında ve Türkiye’de Devletin Yeri ve İşlevi*, Köse, A.H. Şenses, F. ve Yeldan, E.(der.) Küresel Düzen: Birikim, Devlet ve Sınıflar içinde. Ankara: İletişim Yayınları.

Öz, S. (2004). Vergi Cennetlerinde Faaliyetlerde Bulunan Mükelleflere Uygulanacak Olası Yaptırımlar. *Yaklaşım Dergisi / Eylül 2004 / (141): 25-32*

Paya, M. (1998). *İktisadi Büyüme ve Kamu Politikası*. Makro Ekonomi. Bölüm 16.

Pınar, A. (2006). *Maliye Politikası: Teori ve Uygulama*. Birinci Baskı. Ankara: Naturel Yayıncılık.

Savaş, V. F. (1997). *İktisadın Tarihi, Liberal Düşünce Topluluğu*. İstanbul: Avcıol Matbaacılık.

Seyidoğlu, H. (2001). *Uluslararası İktisat*. İstanbul: Güzem Yayınları.

Sezgin, Ş. (2010). Piyasa Ekonomisinin Şartları ve Özelleştirme. *Akademik İncelemeler Dergisi 5(2): 154-171*.

Sivrekli Demircan, E. (2003). Vergilendirmenin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. (21): 97-116*.

Skousen, M. (2000). Arz Yönlü İktisatta En Fazla Hak Edilen Başarı. (Çev. Ferhat Başkan Özgen). *Liberal Düşünce. 5(19): 64-66*.

Tağraf, H. (2002). Küreselleşme Süreci ve Çokuluslu İşletmelerin Küreselleşme Sürecine Etkisi. *C.Ü.İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 3(2): 33-47*.

Temiz, D. (2008). Türkiye’de Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1960-2006 Dönemi. 2. *Ulusal İktisat Kongresi*. 20-22 Şubat 2008. İzmir: DEÜ İİBF İktisat Bölümü.

Tosuner, v.d. (2006). *Türk Vergi Sistemi*. İzmir.

Turhan, S. (1998). *Vergi Teorisi ve Politikası*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Ulusoy, A. ve Karakurt, B. (2002). Vergi İndiriminin Ekonomik Etkileri. *Vergi Dünyası*. (254): 103-116.

Uzunay, B. (2006). *Küreselleşme ve Türk Basını*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yaraslı, G. O. (2005). *Türkiye’de Vergi Reformu*. T. C. Maliye Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı. 2005(367): 6-27.

Yıldırım, R. (1989). Maliye Politikası Açısından Arz Ekonomisi. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*. 3(1): 91-100.

Yıldırım, K. ve Karaman, D. (1999). *Makroekonomi*, Eskişehir: Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Yayını.

Yıldırım, E. (2006). *İbn-i Haldun’un İktisadi ve Mali Düşünceleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zarakolu, A. (1978). *Temel Ekonomi Sistemleri Bilgisi*. Ankara: Sevinç Matbaası.

İnternet Kaynakları

Aktan, C. C. (2006). *Vergi Sorunları*.

http://www.vergisorunlari.com.tr/makale_login.aspx?makaleno=3948).

(12.12.2012).

Aktan, C. C. (2006). Canaktan.org. <http://www.canaktan.org/yeni-trendler/globallesme/tehlike.htm>, (12.12.2012).

Akalın, G. *Piyasa Ekonomisinin Neresindeyiz?*
http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=791&id=47, (12.12.2012).

Aylin, G. (2012). *Küreselleşme Sürecinde Vergileme*.
<http://www.ayling.com/content/documents/Academic/University%20of%20Oxford/Evaluate%20the%20debate%20between%20those%20who%20argue%20that%20globaliza%81c.pdf>. (12.12.2012).

Chris, E., ve DeRugy, V. (2002). *International Tax Competition*. A 21st- Century Restraint on Government, Cato institute, Policy Analysis, No: 431, <http://www.cato.org/pubs/pas>. (12.12.2012).

Çatal, M. F. (t.y). *Bölgesel Kalkınmada Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) Rolü*. <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/article/viewFile/443/437>, (11.08.2012).

Demir, İ. C. (2008). *ABD Vergi Sistemi ve Gelir İdaresi*.
http://www.iibfdergi.aku.edu.tr/pdf/10_1/16.pdf, (21.05.2012).

Doğan, A. (2008). “*Vergi Oranlarının Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisi*”.
www.muhasabenet.net/makale_ayhan_dogan_vergi%20denetmen%20yrd_vergi%20oranlarinin%20vergi%20gelirlerine%20etkisi.doc, (12.12.2012).

Dulupçu, M. A. ve Demirel, O. (2005). *Küreselleşme ve Uluslararasılaşma*. s.16,
www.phil.muni.cz, (04.08.2012).

Ekodialog. http://www.ekodialog.com/makaleler/kuresellesme_paradoks_2.html, (21.08.2012).

Elektronik Kütüphane. www.ekutup.dpt.gov.tr, (02.07.2012).

Gantep.edu. <http://www1.gantep.edu.tr/~alsu/KPSS-2012/MAL%DDYE/maliye%20politikas%FD.pdf>, (21.08.2012).

Güngör, K. (2005). *İktisadın Tarihine Kısa Bir Bakış ve Merkantilizmden Günümüze İktisadi Düşünceler*. http://www2.aku.edu.tr/~kgungor/kamil_gungor.pdf, (12.06.2012).

Gwartney, D. J. (2003). *Supply-Side Economics*. <http://www.econlib.org/library/Enc/SupplySideEconomics.html> (23.03.2012).

Han, E. (2002). *"Piyasa Ekonomisi (1)"*. Asomedy, Mayıs 2002, www.aso.org.tr (27.07.2012)

IRS, (2012), <http://www.irs.gov/> (17.07.2012).

İşcan, İ. H. (2008). *Laffer Teorisi*. <http://ismailhakkiiscan.blogspot.com/2008/03/laffer-erisi-teorisi-vergi-oranlari-ve.html>, (26.04.2012).

Kevük, S. (2007). *Küreselleşme Paradoksu*, <http://www.e-konomist.net/kuresellesme-paradoksu/>, (06.08.2012).

Londra Ticaret Müşavirliği. (2012). <http://www.musavirlikler.gov.tr/upload/LON/Sirket%20Kurulusu.doc>, (17.06.2012).

Memduh, A. (2012). *Türk-İngiliz Gelir Vergisi Yükü Karşılaştırması*. <http://www.turkvergi.org/yazlar/59-memduh-aslan/310-tuerk-ingiliz-gelir-vergisi-yuekue-karslastrmas.html>, (21.08.2012).

Mitchell, D. J. (2011). *Laffer Eğrisi Doğrultusunda Vergi Oranları. Vergilendirilebilir Gelir ve Vergi Gelirleri Arasındaki İlişkinin Anlaşılması*, (Çev. Sinan Çukurçayır),
http://212.174.133.188/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/161/017.pdf,
(02.07.2012).

Özakçaoğlu, M. B. (2010). <http://mehmetbilgeozakcaoglu.blogcu.com/vergi-gelirleri-ekonomik-buyume-iliskisi/8758896>. (02.07.2012).

Polatlı, A. (2009). <http://www.makaleler.com/bilim-makaleleri/arz-yonlu-iktisat.htm>
(15.04.2012).

Roberts, C. P. (2003). *My Time with Supply-Side Economics*.
http://www.vdare.org/roberts/supplv_side.htm (14.03.2012).

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği. www.tusiad.org, (02.07.2012).

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu. www.tisk.org.tr, (02.07.2012).